

BYNATUREN I HVERDAGSLIVET

Faglig rapport fra DMU nr. 814 2011

DANMARKS MILJØUNDERSØGELSER
AARHUS UNIVERSITET

[Tom side]

BYNATUREN I HVERDAGSLIVET

Faglig rapport fra DMU nr. 814 2011

Lars Kjerulf Petersen
Signe Svalgaard Nielsen

Datablad

- Serietitel og nummer: Faglig rapport fra DMU nr. 814
- Titel: Bynaturen i hverdagslivet
- Forfattere: Lars Kjerulf Petersen, Signe Svalgaard Nielsen
Afdeling: Afdeling for Systemanalyse
- Udgiver: Danmarks Miljøundersøgelser ©
Aarhus Universitet
URL: <http://www.dmu.dk>
- Udgivelsesår: Januar 2011
Redaktion afsluttet: December 2010
Faglig kommentering: Professor Cecil C. Konijnendijk, Skov- og Landskab, Københavns Universitet
- Finansiel støtte: Realdania og Danmarks Miljøundersøgelser, AU
- Bedes citeret: Petersen, L.K. & Nielsen, S.S. 2011: Bynaturen i hverdagslivet. Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. 80 s. – Faglig rapport fra DMU nr. 814. <http://www.dmu.dk/Pub/FR814.pdf>.
- Gengivelse tilladt med tydelig kildeangivelse
- Sammenfatning: Rapport om brugen af byens grønne områder, og hvordan de er integreret i bybefolkningens hverdagsliv. Rapporten fremlægger resultaterne af et sociologisk studie omfattende interview, observationer og en spørgeskemaundersøgelse; et studie der er en del af et større tværfagligt projekt om livsstil og naturkvalitet i byrummet. København er genstand for rapportens undersøgelser, som især fokuserer på tre temaer, nemlig hverdagen i og med de grønne områder, de grønne områders sociale funktioner og landskabskvalitetens og naturens betydning for byens indbyggere.
- Emneord: Livsstil, byrum, bynatur, grønne områder
- Layout: Ann-Katrine Holme Christoffersen
Forsidefoto: Lars Kjerulf Petersen.
Illustrationer: Diagrammer: Analyse Danmark og Lars Kjerulf Petersen.
- ISBN: 978-87-7073-216-1
ISSN (elektronisk): 1600-0048
- Sideantal: 80
- Internetversion: Rapporten er tilgængelig i elektronisk format (pdf) på DMU's hjemmeside <http://www.dmu.dk/Pub/FR814.pdf>

Indhold

Forord 5

Sammenfatning 6

Summary 8

1 Indledning 10

1.1 Metode 12

2 Hvad menes der med bynatur og grønne områder? 14

3 Om livsstil, hverdagsliv og praksis 16

4 Hverdagen i og med de grønne områder 20

4.1 Hvor ofte og hvilke aktiviteter? 20

4.2 Rekreation og fritid 26

4.3 Husholdning – og fest 29

4.4 Leg og læring 31

4.5 Transport og mobilitet 32

5 Sociale funktioner 34

5.1 Samvær med de nærmeste 36

5.2 Uformelle netværk 37

5.3 Mødet med dem man ikke kender 38

5.4 Alenesteder og alenetider 42

6 Landskabskvalitetens betydning 45

6.1 Variation i byens landskaber 47

6.2 Oplevelser af vækster og levende ting 51

6.3 Sanseoplevelser 54

6.4 Inventar 55

6.5 Gener ved bynaturen 55

7 Samspillet mellem byliv og bynatur: fire centrale dimensioner 57

7.1 Rumlighed 57

7.2 Materialitet 58

7.3 Krop og sind 59

7.4 Rytmer og tid 60

8 Konklusion 62

Referencer 65

Bilag 1: Informantoversigt 67

Bilag 2: Interviewguide 70

Bilag 3: Spørgeskema 72

Danmarks Miljøundersøgelser 79

Faglige rapporter fra DMU 80

Forord

Denne rapport fremlægger et sociologisk delstudie, der er del af et større tværfagligt projekt om Livsstil og Naturkvalitet i Byrummet (LiNaBy). Projektet er støttet af Realdania og Danmarks Miljøundersøgelser ved Aarhus Universitet. Projektgruppen vil gerne takke for støtten.

Det empiriske materiale der ligger til grund for rapporten består bl.a. af interview og spørgeskemaundersøgelser. Interviewundersøgelserne og observationerne blev gennemført af Lars Kjerulf Petersen, Anne Jensen og Signe Svalgaard Nielsen assisteret af Peter Kirkegaard og Muska Dastageer, og interviewene er blevet transskriberet af Peter Kirkegaard, Signe Svalgaard Nielsen og Muska Dastageer. Rapportens forfattere vil gerne takke alle der har bidraget til interviewstudiet.

Spørgeskemaundersøgelsen blev gennemført af Analyse Danmark v. William Kolding, og vi vil gerne takke for det gode samarbejde.

Sidst men ikke mindst vil vi gerne takke dem der har bidraget med diskussioner og input i den faglige proces. Det drejer sig for det første om de øvrige forskere og medhjælpere i projektet, nemlig Anna Bodil Hald, Morten Fuglsang, Bernd Münier, Malene Altenburg Hansen, Bo Normander, Casper Ingerslev Henriksen og Charlotte Bøye.

For det andet har vi taget mod gode råd og input fra projektets følgegruppe med repræsentanter fra By- og Landskabsstyrelsen v. Jan Engell; Skov- og Naturstyrelsen v. Kirsten Vest og Lars Bendix Poulsen; Miljøpunkterne i København (de tidligere agenda 21-centre) v. Jens Hvass, Gazelle Buchholtz, Stine Rahbek Pedersen og Tanja Møller Jensen; Danmarks Naturfredningsforening v. Nina Larsen Saarnak og Københavns Kommune v. Lykke Leonardsen.

Sammenfatning

Grønne områder er et centralt element i en bæredygtig byudvikling. Væsentlige dele af bylivet udspiller sig i de grønne områder, og byens natur og økosystemer yder en række tjenester til byen og dens befolkning – økosystemtjenester der dels består i fysiske og biologiske funktioner såsom rensning af luften, afledning af regnvand og ly for ekstremt vejr, dels i nogle sociale, rekreative og æstetiske kvaliteter som de grønne områder tilføjer bylivet.

Denne rapport handler om de sociale aspekter, om hvordan byens grønne områder bruges og opleves, og hvordan de indgår som en integreret del af menneskers livsstil og livsførelse.

Rapporten fremlægger et sociologisk studie, der er del af et større tværfagligt projekt om Livsstil og Naturkvalitet i byrummet (LiNaBy), hvor København har været genstand for projektets empiriske undersøgelser. Studiet er baseret på kvalitative interviews og observationer i de fire københavnske bydele Vanløse, Ydre Nørrebro, Christianshavn/Holmen og Sundby/Ørestaden samt en spørgeskemaundersøgelse henvendt til hele København og Frederiksberg.

Rapporten er bygget op omkring tre temaer, der er vokset ud af undersøgelsens empiriske materiale. Først behandles **hverdagen i og med de grønne områder**. Grønne områder indgår i livsførelsen både som del af de daglige rutiner og i forbindelse med særlige begivenheder. De udgør holdepunkter for kontinuitet og stabilitet i hverdagslivet, de markerer samtidig foranderlighed i årstider og livsfaser, og de giver frirum og fri tid i forhold til travlhed og trængsel. Nærheden til de grønne områder er af stor betydning for brugen af dem; ikke alene fordi afstanden har betydning for tilgængeligheden, men i også fordi de er en del af bylivets hjemlighed, og fordi flere af hverdagslivets funktioner henlægges til de grønne udearealer. De grønne områder giver samtidig et fleksibelt rum, hvad angår måder at bruge dem på, og hvornår brugen finder sted, hvilket tjener en vigtig funktion i forhold til at binde hverdagens forskellige sfærer og gøremål sammen.

Dernæst gennemgår rapporten, hvordan de grønne byrum tjener forskellige **sociale funktioner**. De er steder for samvær med familie og venner, steder hvor nære relationer praktiseres. De giver ligeledes fysiske rammer for uformelle møder og opretholdelse af løse netværk, som eksempelvis hundeejere eller andre grupper af mennesker med fælles interesser. Dertil kommer, at folk i byens grønne områder har mulighed for at opleve og iagttage byens mangfoldighed. Når hjemlige aktiviteter henlægges til det grønne, bliver folk vidner til dele af hinandens liv. Dette møde med stedets øvrige borgere har stor betydning for oplevelsen af medborgerskab og bydelens karakter. Således er 80 % af de adspurgte i spørgeskemaundersøgelsen enten enige eller meget enige i at et grønt område er med til at binde en bydel sammen. Endelig giver de grønne byrum mulighed for at være alene, for at gemme sig og opleve at 'være væk' midt i storbyens pulserende liv.

For det tredje er **natur- og landskabskvaliteten** et stort emne i materialet. De grønne byrum giver en variation i bylandskabet og en kontrast til det bebyggede rum, og netop sameksistensen mellem det grønne og det urbane fremstår som en væsentlig kvalitet i bylivet. Det fremstår ligeledes som en vigtig kvalitet, at der er forskellige typer af grønne områder, hvad angår størrelse, hvad angår indretning og faciliteter, og hvad angår forekomsten af vækster og dyr. Således er 88 % af de adspurgte enige eller meget enige i at man skal beskytte naturens mangfoldighed, også i byerne. Forskellighed i bynatur og bylandskaber giver mulighed for et alsidigt liv. De sanselige naturoplevelser, som knyttes til grønne byrum giver glæde og livskvalitet, og folks personlige tilknytning til steder og træer samt lokalhistorisk forankring i de grønne områder bynaturen ind i menneskers livshistorie og hverdag.

Der udtrykkes generelt ønsker om at der gennem etablering af forskellig slags ly bliver skabt bedre muligheder for ophold i det grønne uanset vejrforholdene. Det største problem i byens parker synes at være affald.

Som afrunding peges på fire gennemgående træk i brugen af byens grønne områder. For det første tilbyder de grønne byrum en anderledes rumlighed, som er karakteriseret ved kontrasten til det øvrige byliv og ved samtidig at give sammenhæng til bylivet. For det andet peges på materialitetens betydning for menneskers måder at være sammen på. Naturen, landskabet og inventaret i det grønne indgår som en aktiv del af folks aktiviteter og er med til at forme den socialitet, der udspiller sig.

For det tredje er der en kropslig dimension, som handler om både bevægelse og afslapning. Der er den fysiske udfoldelse i forbindelse med gåture, sport, transport eller leg, og der er den kropslige afslapning forbundet med hvile og ro. Begge dele er afgørende aspekter af det grønnes attraktion for byens indbyggere, men til denne kropslige dimension hører også det man kalder en indre bevægelse, sindsstemninger som bliver påvirket af de kropslige og sanselige erfaringer i det grønne. Endelig er erfaringer af tid og historie knyttet til brugen af de grønne områder. De rummer oplevelsen af en cyklisk tid med daglige, ugentlige og årlige rytmer for såvel det sociale og det biologiske liv, og de rummer oplevelsen af en fremadskridende tid, hvor livsforløb og lokalhistorie udfolder sig i tilknytning til kendemærker i landskabet.

Som fremtidige forskningsområder udpeger rapporten andre vitale dele af den samlede grønne struktur såsom haver og kolonihaver samt de grønne byområder der er beliggende i forstæderne.

Summary

Urban green space is a key component of urban sustainability. Important parts of urban life take place in green spaces, and the nature and ecosystems of urban areas provide services for urban populations. These ecosystem services consist of physical and biological functions, such as air and water purification and protection against extreme weather as well as social functions in terms of recreational and aesthetic qualities and spaces for social interaction.

The issue of this report is the social aspects of urban green spaces: how are green areas and urban nature used and how are they integrated in everyday lives of urban populations.

The report presents a sociological study which is part of a cross disciplinary project on Lifestyle and Nature Quality in Urban Areas focusing on the city of Copenhagen. The study is based on qualitative interviews and observations in four different districts of Copenhagen (Vanløse, Ydre Nørrebro, Christianshavn/Holmen and Sundby/Ørestaden) and a questionnaire aimed at respondents in the entire municipality.

The report is structured around three topics which are derived from the findings of the empirical study. Firstly, **everyday life** in urban green spaces is described and analysed. Use of urban green spaces is an integral part of daily and weekly routines as well as special occasions and events. Green spaces serve as extensions of the domestic sphere for people living in their vicinity. They offer spaces for free time and relief from pressure and crowds. They play a role in maintaining continuity and stability in people's lives, and at the same time they mark changes in seasons and life course. With the many different uses and activities that can take place in green areas, they also provide a space of flexibility, and in that capacity they become an asset in tying together the different spheres and the different doings and obligations of everyday life.

Secondly, the **social functions** of urban green areas are addressed. Green spaces are places for being together in families and with friends, places where close relations are practiced. They are also places for casual meetings and maintenance of informal social networks, for instance between dog owners, parents to children in kindergartens or distant acquaintances. Furthermore, in urban green spaces people get an opportunity to observe and experience the urban diversity. When domestic and other everyday activities are extended into public green spaces, people become witnesses to each others' lives. In that way public green spaces experiences of common citizenship. And as a contrast to social interaction, urban green areas offer spaces for spending time alone and enjoy a sense of getting away and being gone.

Thirdly, the report elaborates on the **experience of nature**. Green areas constitute variations in the urban landscape and a contrast to built-up areas, and precisely this coexistence between the urban and the green is perceived as an important quality in urban life. Likewise, diversity of green areas – in terms of their size, their furnishing and facilities and the

occurrence of plants and animals – is perceived as an important quality for urban life: A broad range of experiences and activities are made available. Sensuous experiences of nature are sources of joy and improved life quality. People become attached to particular places and trees, and elements of urban nature are thereby woven into people's life courses and everyday practices.

By way of synthesizing these findings the report points to four recurring traits in the uses of urban green structures. There is a spatial dimension which is constituted by the contrast that green areas provide to the surrounding urban life. Materiality is another important dimension of the uses of urban green space. Nature, landscape and facilities play an active part in people's activities and in the ways they interact and spend time together. There is also a bodily dimension of the uses of green areas. They are places for both movement and relaxation of the body, for sensuous and bodily experiences, and, closely related to such experiences, for movement and relaxation of the mind. Finally, as a fourth dimension, experiences of time and history are tied to green areas; both through the patterns of recurring – social and biological – events that come and go with daily, weekly and yearly frequencies, and through the memory of personal and local history related to landmarks in the landscape.

Billede 1 Damhusengen (foto: Lars Kjerulf Petersen).

1 Indledning

Denne rapport handler om, hvordan byens grønne og blå områder indgår i folks hverdagsliv. Den handler om mangfoldigheden af måder hvorpå bynaturen bliver del af folks livsførelse og om variationen af betydninger som de grønne områder antager for storbyens indbyggere.

Rapporten bygger på det ene af fire delstudier i et tværfagligt forskningsprojekt om Livsstil og Naturkvalitet i Byrummet (LiNaBy), som er blevet gennemført i 2009 og 2010 af en gruppe forskere ved Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. Formålet med det samlede projekt var at undersøge samspillet mellem livsstil og naturkvalitet i byens grønne struktur. Der var og er to sammenhængende grunde til at et sådant projekt er interessant og vigtigt.

For det første er adgang til og brug af grønne områder et væsentligt element i bylivet. Byens indbyggere bruger, efterspørger og har brug for sådanne områder, og væsentlige dele af bylivet udspiller sig i dem. For det andet er miljøhensyn og bæredygtighed blevet et grundlæggende hensyn i byudvikling og by- og landskabsplanlægning. Et væsentligt aspekt af bæredygtig udvikling er beskyttelse af naturkvalitet og biologisk mangfoldighed, og også storbyområder spiller en rolle i varetagelsen af det hensyn. Storbyområder vokser over hele verden. Ifølge FN-skøn er det nu halvdelen af verdens befolkning og fire ud af fem europæere, der lever i storbyområder, og i mange lande vokser den bymæssige bebyggelse hurtigere end områdets befolkning (UN, 2006). De samlede storbyområder, der sammen med transportinfrastruktur breder sig over store arealer, har en omfattende direkte og indirekte indvirkning på naturens tilstand.

Samtidig er storbyområder på flere måder afhængige af de biologiske tjenester, som økosystemerne i og omkring byerne yder. Fra naturen, landskabet og økosystemerne udgår der en række ydelser, som mennesker og samfund, herunder bysamfund, nyder godt af. De kan opgøres på forskellige måder. Således skelner Millenium Ecosystem Assessment (2005) mellem fire typer af ydelser: Forsynende ydelser, såsom fødevarer, fibre og brændsler; regulerende ydelser såsom rensning af luft og regulering af vand; kulturelle ydelser såsom muligheder for rekreation; og de såkaldte understøttende ydelser såsom fotosyntese der producerer ilt og næringsstofkredsløb.

Den grønne struktur i storbyområder kan bidrage med regulerende ydelser, fx rensning af luft, ly for ekstremt vejr, mildning af hedeølger og opsugning af overskydende vand ved voldsomt regnfald (se fx Pauleit, 2005; Pauleit & Duhme, 2000). Det urbane breder sig ofte ud over og forurener områder som leverer forsynende ydelser, men der kan også indenfor storbyens rammer findes kolonihaver, fritidsfiskeri, samling af bær og frugt og sågar bylandbrug, der kan bidrage til bybefolkningens forsyning med fødevarer (se fx Perez-Vasquez et al., 2005; Viljoen et al., 2005). Og som vi skal se i denne rapport er der væsentlige kulturelle ydelser forbundet med byens grønne områder i form af rekreative, æstetiske og sociale værdier.

Der består dermed en udfordring i at medtænke naturen i en bæredygtig byudvikling. På den ene side er der nogle miljø- og bæredygtighedshensyn som tilsiger en kompakt by, herunder behovet for energieffektivitet, behovet for begrænsede transportafstande og behovet for at friholde større land- og naturområder for byspredning og infrastrukturanlæg (se fx Høyer & Holden, 2003). På den anden side er der behov for at integrere træer, beplantning, grønne områder, våde områder og generelt set et varieret og robust element af natur i den kompakte by; dels for at bevare og styrke de økosystemtjenester som byens natur yder til byen og dens indbyggere, dels fordi byspredningen under alle omstændigheder lægger beslag på så store landarealer, at naturen for at have råderum også må kunne finde plads indenfor storbyens rammer.

LiNaBy-projektet har søgt at afdække væsentlige aspekter af denne udfordring. Der er blevet gennemført omfattende empiriske undersøgelser i fire separate delstudier om henholdsvis livsstil, planlægning, arealanvendelse og naturkvalitet. I alle delstudierne har København været genstand for de empiriske undersøgelser, idet projektet især har fokuseret på fire bydele, nemlig Vanløse, Ydre Nørrebro, Christianshavn/Holmen og Sundby/Ørestaden. De fire bydele blev valgt for at have forskellige sociale grupper, forskellige parktyper og forskellige former for urban bebyggelse og urbant landskab repræsenteret i de empiriske undersøgelser. De fire bydele omfatter tæt karrébebyggelse i såvel den gamle bykerne som i et brokvarter samt socialt boligbyggeri, villakvarterer og helt nyt byggeri tæt på den indre by og i kvarterer der mere har karakter af forstad. De omfatter desuden små grønne områder i tæt bebyggelse såvel som store sammenhængende områder i mindre tæt bebyggelse. (Særtrækkene ved de forskellige bydele vil dog først blive udfoldet og beskrevet i en senere rapport).

Denne rapport dokumenterer den sociologiske del af det samlede projekt, den del der handlede om bynaturen i hverdagslivet og primært interesser sig for de kulturelle økosystemydelse der udgår fra de grønne områder. Formålet med denne del af projektet var at undersøge, hvordan brugen og oplevelsen af byens grønne områder er integreret i folks livsstil og livsførelse, hvordan folk interagerer med hinanden, og hvordan de interagerer med naturkvaliteterne og landskabet i byens grønne områder. Rapporten beskæftiger sig således med tre temaer.

- Variationer og mønstre i det hverdagsliv og den livsførelse der udfolder sig gennem brugen af byens blå og grønne områder.
- De sociale funktioner som grønne områder tjener, og sociale ordener som etablerer sig i den grønne struktur.
- Landskabskvalitetens betydning og opfattelsen af de grønne byrums indretning og faciliteter.

Først vil vi – som afslutning på denne indledning – kort beskrive det empiriske forskningsarbejde, der er blevet gennemført. Dernæst vil vi i to kapitler redegøre for centrale begreber i projektet, nemlig dels grønne områder og bynatur, dels livsstil, hverdagsliv og praksis. Herefter vil analyserne og fortolkningerne af det empiriske arbejde blive fremlagt med fokus på de tre ovenstående temaer, altså henholdsvis hverdagsliv og livsførelse, sociale funktioner og naturkvalitetens betydning. I analyserne vil der med henholdsvis citater og diagrammer blive henvist til interview- og spørgeskemaundersøgelserne, og der vil i et mindre omfang

blive inddraget andre undersøgelser for at perspektivere dette projekts resultater. Rapporten afsluttes med et kapitel om gennemgående træk i analyserne samt en konklusion.

1.1 Metode

De empiriske studier i forbindelse med livsstilsstudiet bestod i kvalitative forskningsinterview, observationer og en spørgeskemaundersøgelse.

Der er gennemført i alt 28 interview med ca. 50 personer i de fire bydele. Nogle af interviewene var med enkeltpersoner, nogle med par eller eventuelt med en forælder og ét eller flere børn, og nogle var med grupper. Når antallet af interviewede ikke er præcist angivet, er det fordi der ved tre af gruppeinterviewene – hvoraf to blev foretaget i parkområder – var en vis udskiftning af interviewpersonerne og ikke alle tilstedeværende deltog aktivt. Interviewpersonerne blev fundet gennem en kombination af forskellige metoder. Vi spurgte gennem et netværk af forskellige kontakter, hængte opslag op i et lokalt kulturhus, ringede til tilfældige telefonnumre i vores undersøgelsesområder, kontaktede boligforeninger, børnehaver, sportsklubber og andre foreninger og henvendte os direkte til folk under ophold i projektets parker. På den måde blev mange forskellige mennesker repræsenteret og en spredning i forhold til køn, alder, etnicitet, boligtype og indkomst blev sikret. Bilag 1 giver en oversigt over interviewpersonerne.

Alle interviewene varede mellem 45 og 90 minutter og støttede sig til en interviewguide. Denne bestod i et antal temaer som skulle afdækkes i samtalens løb, samtidig med at der blev givet rum til de øvrige temaer, uddybninger, refleksioner og associationer som interviewpersonen selv udviklede (interviewguide kan ses i bilag 2). Efterfølgende er interviewmaterialet sorteret og organiseret i overensstemmelse med tre gennemgående temaer, nemlig (a) hverdagsliv, (b) social funktion og (c) landskabskvalitetens betydning og med et blik for yderligere pointer der skilte sig ud fra disse temaer. Alle ytringer indenfor hvert tema er siden blevet kondenseret og yderligere opdelt på bydele, og dette materiale dannede udgangspunkt for den videre analyse, hvor vi for hvert af temaerne har søgt at identificere såvel mønstre og gennemgående træk som variationer i respondenternes udsagn.

Der er gennemført såvel systematiske som mere sporadiske observationer i en række grønne områder, nemlig i Nørrebroparken, på Damhusengen, i Ørestad Bypark og Remiseparken, på Amager Fælled og på Christianias voldområder samt i Enghaveparken og Søndermarken og på Vestre Kirkegård. Under observationerne er der gjort notater om de tilstedeværende personer og de aktiviteter, de var engagerede i.

Endelig blev der i oktober 2009 gennemført en spørgeskemaundersøgelse som blev udsendt til respondenter i Københavns og Frederiksberg kommuner. Spørgeskemaet kan ses i bilag 3. Det blev udsendt elektronisk af analysefirmaet Analyse Danmark til deres on line-panel. 1023 respondenter besvarede spørgeskemaet.

Interviewundersøgelsen gav mulighed for at gå i dybden med folks erfaringer, oplevelser, handlemåder og refleksioner vedrørende bynaturen

og med den livsførelse, som brugen af de grønne områder indgår i. Observationerne gav mulighed for at se og opleve de grønne områder, som projektet fokuserede på og erfare både de fysiske forhold, landskabet og inventaret, og det liv der udfolder sig i områderne, hvilket samtidig kunne informere samtalen med interviewpersonerne. De to kvalitative dele af studiet dannede endvidere basis for de spørgsmål der blev formuleret i spørgeskemaundersøgelsen, med hvilken det var muligt at undersøge den kvantitative udbredelse og spredning af forskellige praksisser og holdninger vedrørende byens grønne områder. Til sammen gav de tre undersøgelsesmetoder et omfattende billede af de grønne områders betydning i folks hverdagsliv.

Billede 2 Nørrebroparken, København (foto: Lars Kjerulf Petersen).

2 Hvad menes der med bynatur og grønne områder?

Rapporten igennem vil en række forskellige betegnelser blive brugt om de grønne områder i byen; betegnelser der delvist er synonyme og delvist er betegnelser for noget forskelligt. Det er vigtigt at angive hvad de forskellige betegnelser og sondringer dækker over, (uden at vi hermed vil gå ind i længere diskussion af naturbegrebet).

Det samlede LiNaBy-projekt tager udgangspunkt i et begreb om storbyens *grønne struktur*. Den grønne struktur omfatter alle de dele af det urbane landskab der ikke er dækket af bebyggelse og fast belægning, og det inkluderer dermed så forskelligeartede områder som skove, parker, fælledele, enge, søer, vandløb, kirkegårde, legepladser, plæner, sportsfaciliteter, kolonihaver, villahaver, grønne gårdanlæg, jernbaneskråninger, vejtræer, grønne cykelruter og bevoksning i tilknytning til erhvervsbyggerier (se fx Naturvårdsverket, 1992; Boverket, 1992).

Denne rapport om livsstilsstudiet interesserer sig primært (men ikke udelukkende) for det der bliver betegnet som de *grønne og blå områder* – eller blot de *grønne områder* – hvilket dækker over de offentligt tilgængelige områder, hvor arealet ikke er dækket af fast belægning, og hvor der er et element af beplantning og natur i området. Det vil sige de samme typer af områder som er nævnt ovenfor men fraregnet de private grønne områder såsom haver, kolonihaver og gårdhaver. Som angivet taler rapporten også om *blå områder* for at inddrage søer, vandløb og kyster med tilhørende bredder og strande, men for nemheds skyld bliver betegnelsen 'grønne og blå områder' ofte forkortet til blot 'grønne områder'.

De grønne områder vil typisk også kunne betegnes som rekreative, men begrebet *rekreative områder* dækker samtidig også faciliteter der ikke kan kaldes grønne, fx pladser, torve, idrætsanlæg og legepladser, hvor byggeri og fast belægning er dominerende, og beplantning er fraværende eller meget begrænset.

Endelig kan man helt overordnet tale om *bynatur*. Definitionen heraf må – med den modsætning der er indbygget i det sammensatte ord – nødvendigvis være præget af en vis ambivalens. På den ene side er bynaturen netop natur, fordi den er alle de levende væsener og vækster i byen. Det vil sige ikke blot hele den grønne struktur, som defineret ovenfor, men også de såkaldte 'brownfields', der er en betegnelse for forladte erhvervs-, militær- og infrastrukturområder, hvor planter og dyr begynder at rykke ind. Og mere end det: også solsorten på toppen af en tagryg, rotterne i kloakkerne, duerne på rådhuspladsen, myg og fluer i lejligheden, birketræer der gror op af tagrender, mælkebøtter der gror mellem brosten og – som en af interviewpersonerne fortæller – små figentræer der har sået sig selv i lidt jord ved et nedløbsrør ved siden af en grønthandler. Alt det og meget mere er del af bynaturen, og samtidig er bynaturen netop *by*, fordi den i meget høj grad er planlagt, landskabsudviklet, arkitekttegnet, plantet, forædlet og tæmmet, og fordi den er omgivet af storby og således grænser op til urbane rum omkring sig.

Det spørgsmål LiNaBy-projektet beskæftiger sig med er ikke, om der skal være natur i byen, for det er der, men hvilken betydning forskellig slags natur har for bylivet, og hvilke rammer man giver for naturen og for bybefolkningens liv med den. Og her kan byens grønne og blå områder – som defineret ovenfor – netop indrettes og vedligeholdes på mange forskellige måder, som understøtter forskellige oplevelser, erfaringer og anvendelser for byens befolkning og forskellige grader og typer af naturkvalitet.

Det skal afslutningsvis nævnes, at naturkvalitet i miljøvidenskabelig sammenhæng er en beskrivelse af kvaliteten af naturindholdet i et område. Dette mål er en kombination af flere forhold og lægger vægt på begreber som oprindelighed (i betydningen upåvirket af menneskets kultur), kontinuitet (ensartede levevilkår gennem tid) og autenticitet (ægt-hed, vild natur). Naturkvalitet beskrives ud fra artsindholdet og landskabets struktur i et område. Oprindelig og vild natur udviklet uden menneskets påvirkning er sjælden i Danmark generelt og i byerne i særdeleshed. Den gode naturkvalitet er derfor direkte afhængig af menneskets påvirkning.

Billede 3 Christiania (foto: Signe Svalgaard Nielsen).

3 Om livsstil, hverdagsliv og praksis

Livsstilebegrebet bliver brugt i mange forskellige sammenhænge og betydninger, herunder i studier på så forskellige områder som folkesundhed, seksualitet, subkultur og miljø.

Begrebet bliver ofte knyttet til studier af forbrug, husholdning og fritid til forskel fra studier af arbejdslivet og produktionen. Den engelske sociolog David Chaney definerer det på den måde, at livsstil hører sammen med *status*, mens arbejdsliv hører sammen med *klasse*, således at status vedrører sociale forskelle, der udgår fra *brugen* af ressourcer, mens klasse vedrører sociale forskelle, der udgår fra *produktionen* af dem (Chaney, 1996: 6). Men i andre versioner af livsstilebegrebet bliver også arbejdslivet og produktionslivet forstået som en del af livsstilen, fordi hverdagens sociale praksisser og dermed livsstilen også omfatter de handle-mønstre der er forbundet med arbejdslivet; herunder også transporten til og fra arbejde samt de sociale netværk og sociale aktiviteter som dannes og udføres med kolleger og i tilknytning til arbejdspladsen.

Det er netop et sådant bredt livsstilebegreb der lægges op til med følgende definition: "Livsstil er det karakteristiske mønster af personlig og social adfærd som kendetegner et individ eller en gruppe", idet adfærd omfatter forbrug, husholdning, fritidsaktiviteter, arbejde, foreningsaktiviteter, religiøse aktiviteter og aktiviteter i sociale netværk med ægtefæller og partnere, familie, venner, naboer og kolleger (Veal, 1993: 247, egen oversættelse). Hermed bliver livsstilebegrebet meget bredt, det er faktisk alle aspekter af livsførelsen der er inddraget, men det interessante i den sammenhæng er *mønsteret* i handlemåderne, det genkommende, vanerne og rutinerne.

Her er det frugtbart også at inddrage et begreb om hverdagsliv og et begreb om praksis.

Hverdagsliv er ikke alene bestemt ved en frekvens, som noget der foregår hver dag, men også ved en kvalitet. Det er en sfære af samfundslivet der adskiller sig fra andre sfærer såsom mediesfæren, markedssfæren eller den politiske sfære ved sin samlende egenskab. Hverdagslivet forbinder de forskellige sfærer som mennesker bevæger sig i og bliver eksponeret for, fordi det er i hverdagslivet – med afsæt i det og som en del af det – at menneskers engagement i andre sfærer finder sted. Det er i hverdagslivet at erfaringer og praksisser bliver bundet sammen (Gullestad, 1991).

Som vi også har beskrevet det i forhold til livsstilebegrebet, så er hverdagslivet præget af vaner, rutiner, ritualer og genkendelige mønstre af aktiviteter. Men samtidig er det et afgørende træk ved hverdagslivet, at det rummer en uforudsigelighed, at det netop er i hverdagslivet at man håndterer forandringer, forskydninger af planer og ændringer af aktiviteter. Hverdagen rummer således på samme tid elementer af kontinuitet og forandring (Ibid.)

Endvidere er hverdagslivet i høj grad knyttet til *hjemlighed*, fordi hjemmet er det sted, hvorfra hverdagslivet udspringer. Foruden selve boligen, som danner et lukket og privat rum, strækker det hjemlige sig også til det område, hvor hjemmet er beliggende – lige fra den gade eller karé, hvor boligen er beliggende til bydelen, byen og oplandet, afhængigt af hvordan man orienterer sig i sit hverdagsliv.

Praksis skal grundlæggende forstås som dels noget kropsligt og konkret, dels noget socialt. Praksis er defineret som handlemåder, der antager en vis regelmæssighed eller sædvanlighed. Disse aktiviteter udøves konkret og kropsligt og er i den forstand noget der er båret af individer. Men praksis er samtidig defineret som noget socialt, i den forstand at praksis er organiseret, opretholdes og bindes sammen af viden, som er kollektiv og samfundsmæssigt udbredt. Man gør som individ noget på konkrete måder, ikke bare fordi det svarer til ens selvidentitet, men fordi man har lært det, fordi man følger fælles normer, fordi særlige handlemåder er indbygget i de fysiske rammer, fordi der er regler som afgrænser handlemulighederne, og fordi man følger almene forestillinger om livet og verden (Schattschi, 1996, 2001; Reckwitz, 2002a, 2002b).

Når man fx går en tur ved vandet, vælger cykelrute gennem byen, lufter hund, griller sin aftensmad i en park eller tager på legeplads med sine børn, så er ens handlemåder formet af en række forhold, herunder fx af praktisk viden om hvor det er rart at gå, normer for måltidet, normer for at holde husdyr, den fysiske placering af veje og rekreative områder, ordensregler for parker og almene forestillinger om personlig frihed, natur, hensyn til miljøet osv.

I mange livsstilsstudier lægger man imidlertid stor vægt på livsstil som et udtryk for identitet. Den engelske sociolog Anthony Giddens skriver således, at en livsstil kan defineres som et sæt af praksisser, der følges af det enkelte menneske, "ikke alene fordi sådanne praksisser opfylder nyttemæssige behov, men også fordi de giver en materiel form til en særlig fortælling om selvidentiteten" (Giddens, 1996: 100). I forlængelse heraf kan det være nærliggende at lægge vægt på det ekspressive element af livsstil. Det ser man f.eks. hos de to hollandske miljøsociologer, Spaargaren og van Vliet, som i en artikel om livsstil, forbrug og miljø skriver at "til hver livsstil hører en tilsvarende livshistorie, i den forstand at ved at skabe en specifik enhed af praksisser udtrykker aktøren, hvem han eller hun er. Livsstilen tjener til at *udtrykke en persons individuelle identitet*" (Spaargaren & van Vliet, 2000: 55, egen oversættelse, fremhævelse tilføjet).

Denne opfattelse af livsstil er udbredt, især i forbindelse med studier af forbrug og studier af subkultur. Det er imidlertid også en utilstrækkelig opfattelse, ikke mindst når det gælder forståelsen af forholdet mellem miljø og samfund, herunder forholdet mellem byens beboere og byens natur.

For det første er det tvivlsomt om livsstil primært skal forstås som noget man udtrykker, udstiller og kommunikerer, eller om det snarere skal forstås som noget man praktiserer, lever, udøver og er til stede i. Ikke at de to opfattelser, det ekspressive og det blot udøvende, nødvendigvis udelukker hinanden, men ved at fokusere på livsstil som iøjnefaldende

handlemåder og identitetssignal gør man sig blind for nogle væsentlige aspekter af de handlemønstre som udgør livsstilen.

Hvis man fx på sin rute gennem byen vælger at cykle gennem en park eller langs havnen og søerne – hvilket er tilfældet for flere af respondenterne i interviewundersøgelsen – så er det ikke tilstrækkeligt at forstå en sådan praksis alene som noget der skal *udtrykke* en identitet. I stedet kan man se ruten gennem parken som en art kropslig og sanselig beskyttelse mod eller undvigelse af den larm og stress og også den fare der udgår fra trafikken i gaderummet. Ligeledes er turen gennem det grønne byrum forbundet med kropslig og sanselig nydelse (se fx citater i kap. 4.2).

Hverken beskyttelse eller nydelse handler om at *udtrykke* eller *signalere* sin identitet eller sin status, men begge dele er ligefuldt del af livsstilen, i den forstand at de er integrerede aspekter af nogle genkommende handlemåder.

For det andet bør man kritisk overveje begrebet om identitet, og om det er alene er dannelsen og vedligeholdelsen af selvidentitet, dvs. identiteten som et *individuel projekt*, der er på spil i de handlemønstre der udgør personlig og kollektiv livsstil. Giddens skriver, at "alle de små beslutninger en person træffer i løbet af en dag – hvad man skal tage på, hvad man skal spise, hvordan man skal gebærde sig, hvem man skal mødes med senere på dagen – [...] ikke alene drejer sig om, hvordan man handler, men også hvem man vil være" (Giddens, 1996: 100-101).

Men at vælge en cykelrute gennem et grønt område er en praksis der er formet af så mange forskellige faktorer, at det ikke giver mening blot at forstå den som identitetsdannelse. En sådan praksis er også formet af fysiske forhold hvad angår trafikårer, placering af grønne områder og adgangsveje, af regler for cykling i parker og håndhævelsen af de regler, og af hvilke destinationer man har på sin rute såsom arbejde og børneinstitutioner. Det er igen betinget af nogle større samfundsmæssige udviklinger såsom kvindernes indtræden på arbejdsmarkedet og ændrede familiemønstre. Og selv når man agerer ud fra en kropslig/sanselig tilbøjelighed – som tydeligvis er forskellig fra person til person – så handler det måske mindre om hvem man vil være som person, og mere om blot at være.

Pointen er, at fokus på selvidentiteten er utilstrækkelig, hvis man søger at identificere og forstå særlige handlemønstre der indgår i en livsstil – og forstå hvordan sådanne handlemønstre udfolder sig i byens grønne struktur. For at vende Giddens på hovedet: Livsstil handler ikke bare om, hvem man er og gerne vil være, men om hvad der gøres og hvad der fremstår som muligt at gøre. Der er ikke blot brug for at forstå livsstil som udtryk for en selvidentitet formet af den enkelte aktør, der er brug for at forstå hvordan de handlemønstre der indgår i livsstilen er formet af kulturelle, sociale, teknologiske, fysiske og kropslige forhold.

Særligt hvad angår de materielle – fysiske, biologiske – forhold er det vigtigt at forstå, at de er en integreret del af livsstilen. De er en integreret del af praksis og med til at forme den praksis de indgår i, som man fx kan se det med bolden og kurven i basketball eller grillen, tæpperne og picnickurven, når man spiser i det grønne. Man kan sige, at de "ikke-menneskelige" genstande – og det vil i parkerne sige landskabets for-

skellige elementer, træer, planter og dyr samt bænke, legeredskaber, idrætsfaciliteter og det øvrige inventar i de grønne områder indgår i de sociale forbindelser som finder sted i parkerne. De fysiske og biologiske genstande indgår i de sociale netværk der udfolder sig gennem brug af byens grønne områder.

Det er en tankegang der er inspireret af den franske sociolog Bruno Latour (2005). Han taler om at sociale netværk omfatter både mennesker og materielle genstande – og dyr og planter. For eksempel kan et træ blive del af processen med at vænne et barn af med at bruge sut – barnet siger farvel til sutten ved at hænge den på træet – og det bliver dermed for en periode del af netværket mellem barn og forældre. Et andet træ kan aktivere fælles minder mellem søskende der i deres barndom brugte det som klatretræ, og det bliver dermed en del af deres netværk. Og nogle hække og bænke kan danne et slags rum, der giver såvel ly og afskærmning som nærhed i et socialt samvær mellem venner, elskende og familiemedlemmer. De "ikke-menneskelige", fysiske og levende genstande indgår således i sociale netværk ved at bære på og aktivere erindringer og erfaringer, ved at forme de rum hvori den sociale interaktion finder sted, og ved at indgå som redskaber og rekvisitter i interaktionen.

Studiet af livsstil og praksis i byens grønne struktur, som vi vil redegøre for i det følgende, er præget af den tilgang vi har skitseret ovenfor: Hvad er det for handlemønstre der udfolder sig gennem brug af de grønne områder, og hvordan er de handlemåder forbundet med kropslige og sanselige fornemmelser, med social interaktion, og med de fysiske og biologiske forhold?

Billede 4 Byparken i Ørestaden (foto: Signe Svalgaard Nielsen).

4 Hverdagen i og med de grønne områder

Hverdagslivet i byens grønne områder omfatter mange forskellige typer af aktiviteter; fra gåtur til koncerter og fra solbadning over motionsløb til indsamling af hyldeblomster og brombær. Strengt taget skal man ikke kun tale om *hverdagsliv*, hvis man derved forstår noget der sker nærmest dagligt eller ugentligt, for brugen af byens grønne områder omfatter også særlige begivenheder som fødselsdage og fester samt udflugter og aktiviteter der kun finder sted ved sjældne lejligheder. Man kan måske i stedet tale om livsførelsen – og de mønstre og rytmer den rummer både på daglig basis, over et helt år og over et længere livsforløb.

Når det alligevel er meningsfuldt at tale om hverdagsliv (og ikke kun om livsførelse), hænger det sammen med flere forhold. For det første interesserer denne undersøgelse sig netop for de handlemåder, steder, ruter og materialer som indgår i livsførelsen med en vis – også daglig og ugentlig – regelmæssighed. For det andet er det i høj grad et spørgsmål om perspektiv, hvad der tæller med som hverdagsliv, og hvad der tæller som særlige og enkeltstående begivenheder. Hvis man tager udgangspunkt i de grønne områder snarere end i de mennesker der bruger dem, så er mange begivenheder, fænomener og handlemåder netop hverdagslige og sædvanlige foreteelser, selv om de for den enkelte gruppe af personer muligvis er sjældne og særlige. Endelig er hverdagsliv som nævnt i kap. 3 ikke alene bestemt ved en frekvens, men også ved en kvalitet. Det er en selvstændig sfære af samfundslivet.

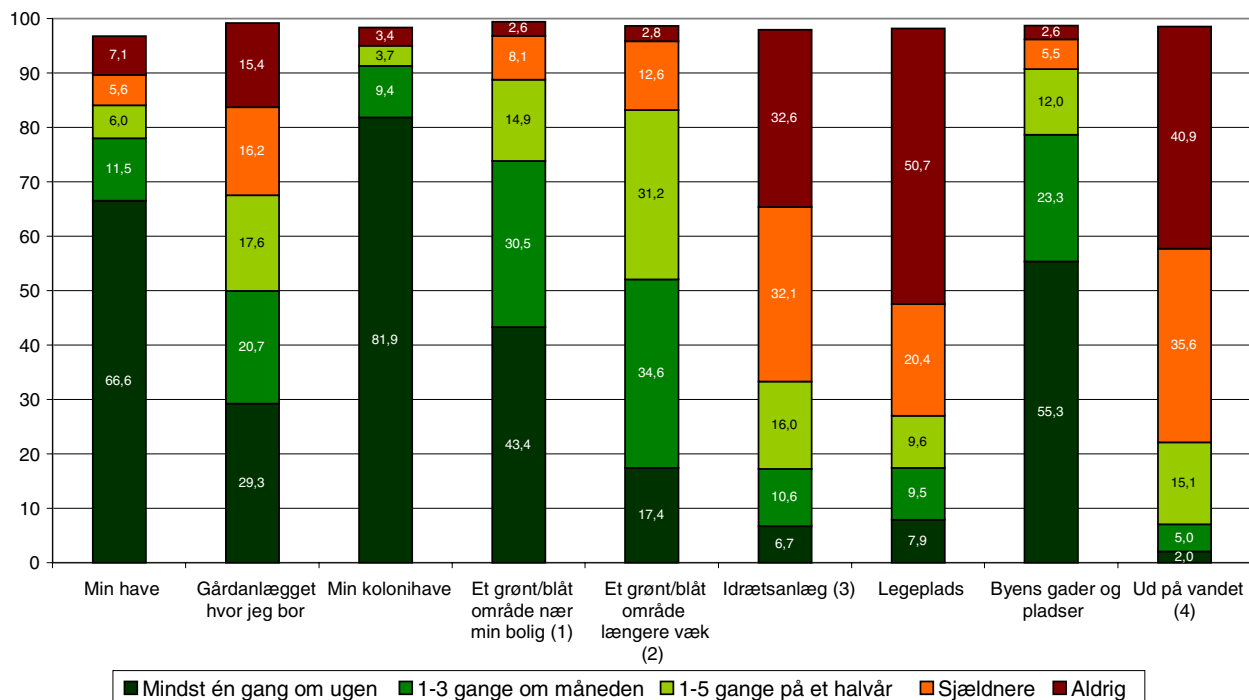
I det følgende vil vi beskrive og analysere, hvordan byens grønne struktur er flettet ind i folks hverdagsliv og livsførelse på forskellig vis.

4.1 Hvor ofte og hvilke aktiviteter?

Der er først og fremmest spørgsmålet om, hvor ofte folk besøger byens blå og grønne områder, og hvad det er for nogle aktiviteter der finder sted i de grønne områder.

Det er ikke helt enkelt at afgøre, hvor meget folk gør brug af byens grønne struktur; det kommer nemlig an på, om man inkluderer de private områder, altså haver, kolonihaver og lukkede gårdanlæg, om man inkluderer legepladser og idrætsanlæg og cykelruter, og om det er sommer eller vinter. I spørgeskemaundersøgelsen spurgte vi, hvor ofte man besøger forskellige udendørs områder i henholdsvis sommer- og vinterhalvåret. Resultaterne fremgår af Figur 1 og Figur 2 nedenfor. Hvis man alene ser på parker, strande, søer, kirkegårde og tilsvarende offentligt tilgængelige grønne og blå områder, altså hverken haver og gårdanlæg eller legepladser og idrætsanlæg, så er der i sommerhalvåret 43 % af de adspurgte der besøger et nærliggende grønt eller blåt område mindst én gang om ugen og yderligere 31 % der gør det mindst én gang om måneden.

Hvor ofte bruger du disse udendørs områder i din hverdag i sommerhalvåret? (%)

Figur 1 Besøgsfrekvenser, sommer.

* Base: Min have: 285, Gårdanlægget hvor jeg bor: 782, Min kolonihave: 36, Resten: 1.023.

° Ved ikke-svarene var så fåtallige, at de er taget ud af søjlerne i diagrammet.

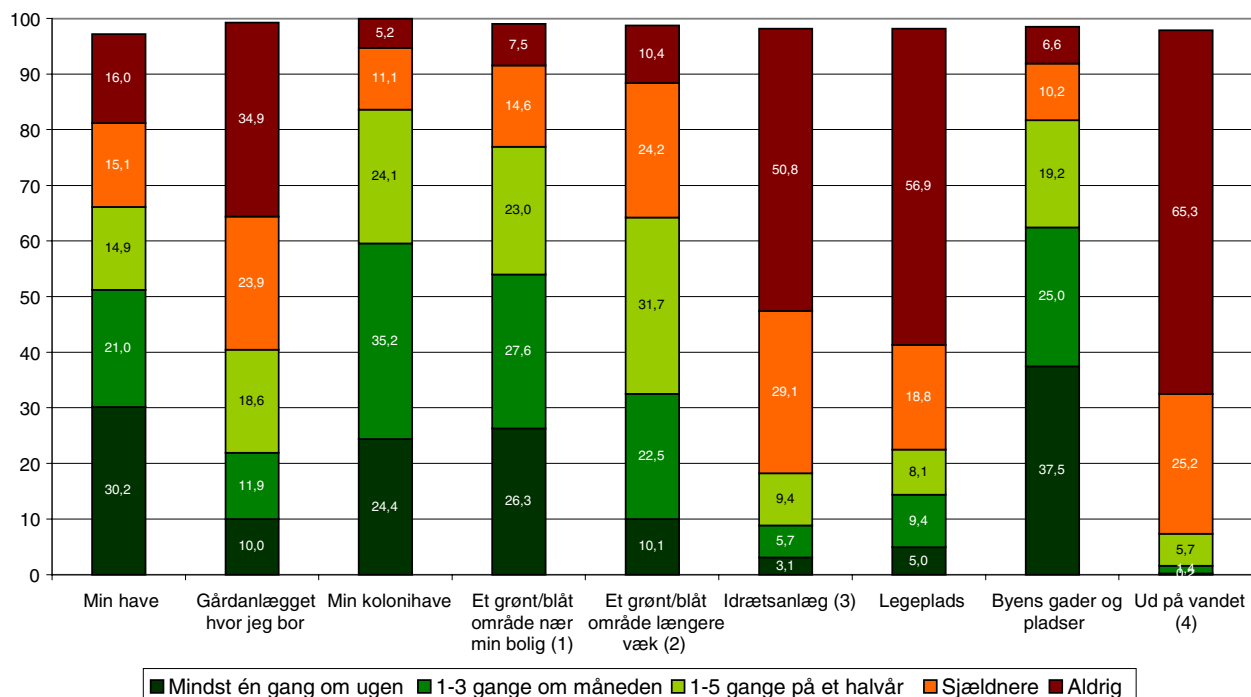
1: Defineret som under 15 min. til fods fra boligen.

2: Defineret som mere end 15 min. til fods fra boligen.

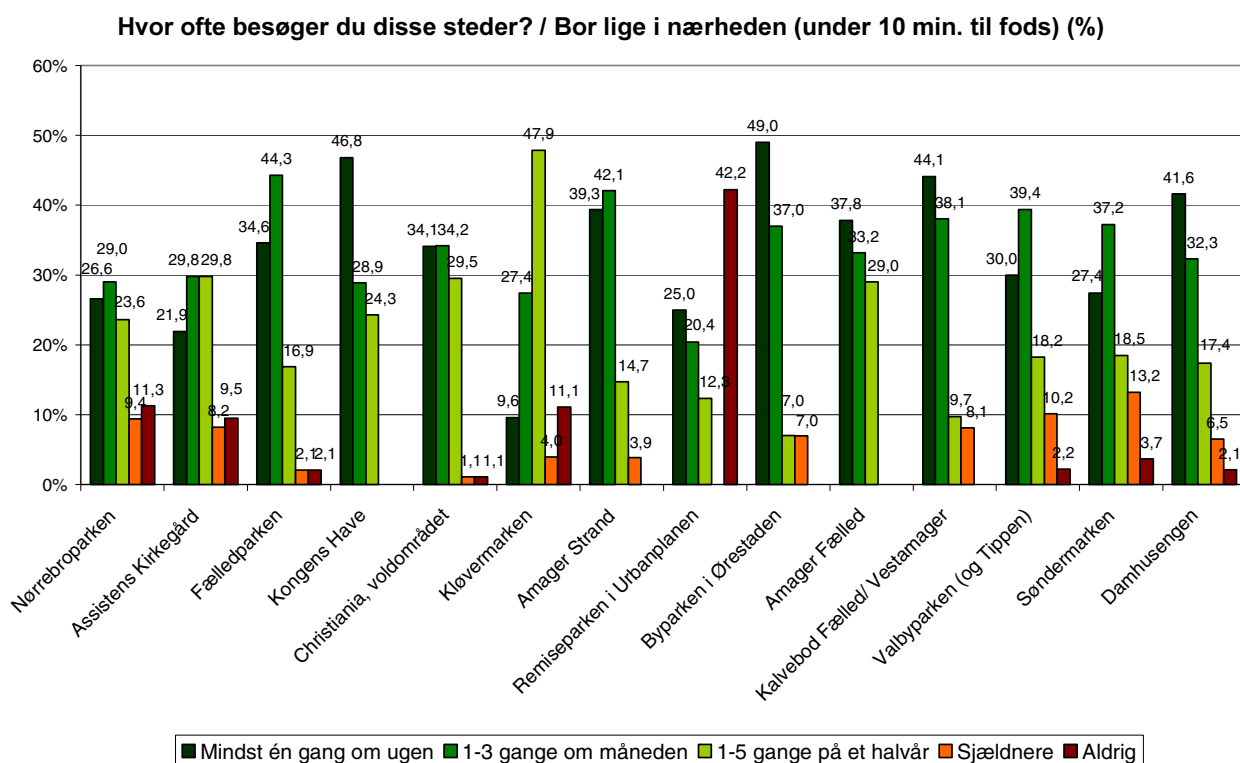
3: Fx boldbane, skaterbane, friluftsbad, golfbane.

4: Fx robåd, sejlbåd, kajak.

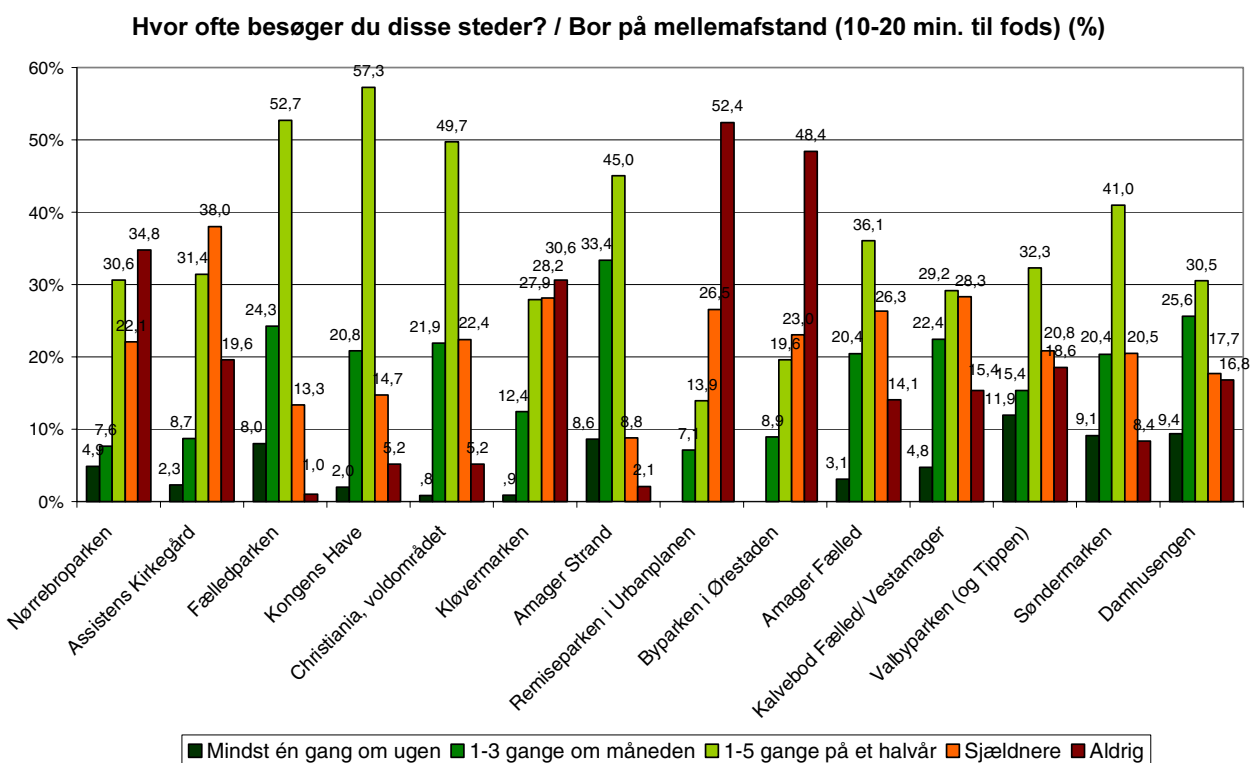
Hvor ofte bruger du disse udendørs områder i din hverdag i vinterhalvåret? (%)

Figur 2 Besøgsfrekvenser vinter.

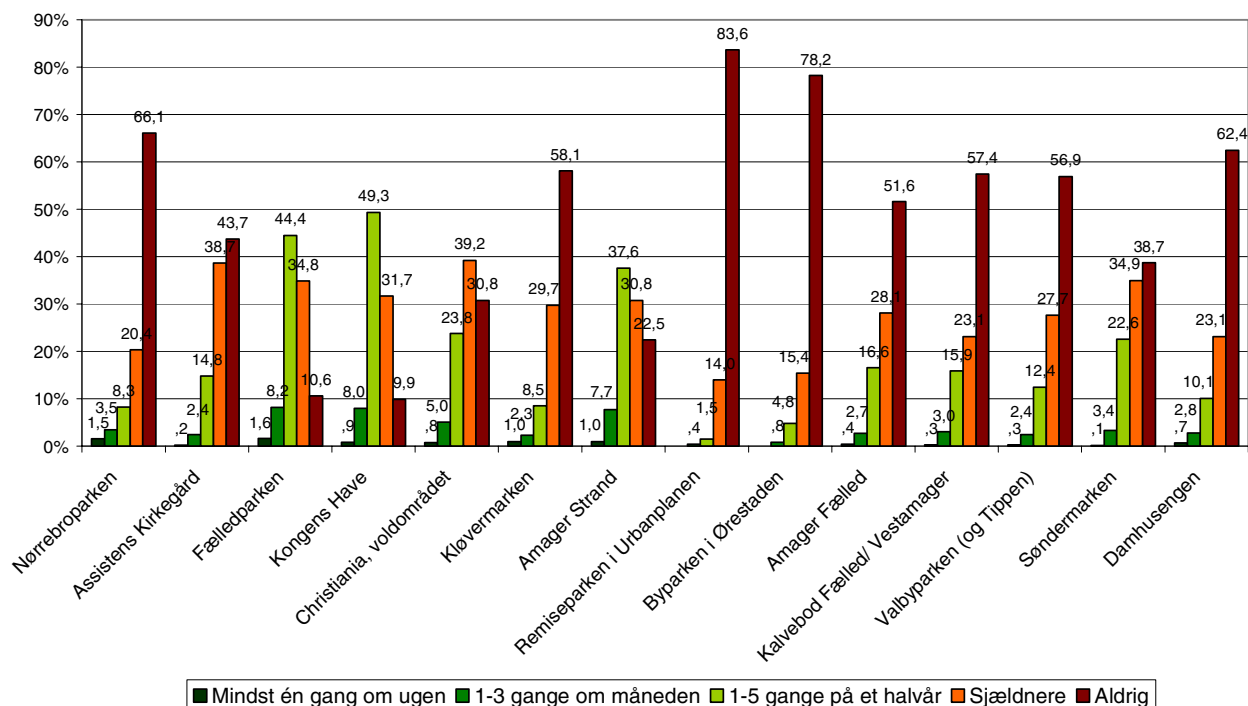

Figur 3 Afstand og besøgsfrekvenser, tæt på.

Figur 4 Afstand og besøgsfrekvenser, mellemafstand.

Hvor ofte besøger du disse steder? / Bor længere væk (over 20 min. til fods) (%)

Figur 5 Afstand og besøgsfrekvenser, længere væk.

Dertil kommer at folk også opsøger grønne områder længere væk, dvs. over 15 min. til fods fra boligen, besøger idrætsanlæg og legepladser og opholder sig i deres haver og kolonihaver. Alt i alt er forskellige dele af byens grønne struktur ganske ofte en del af hverdagslivet for ganske mange københavnere.

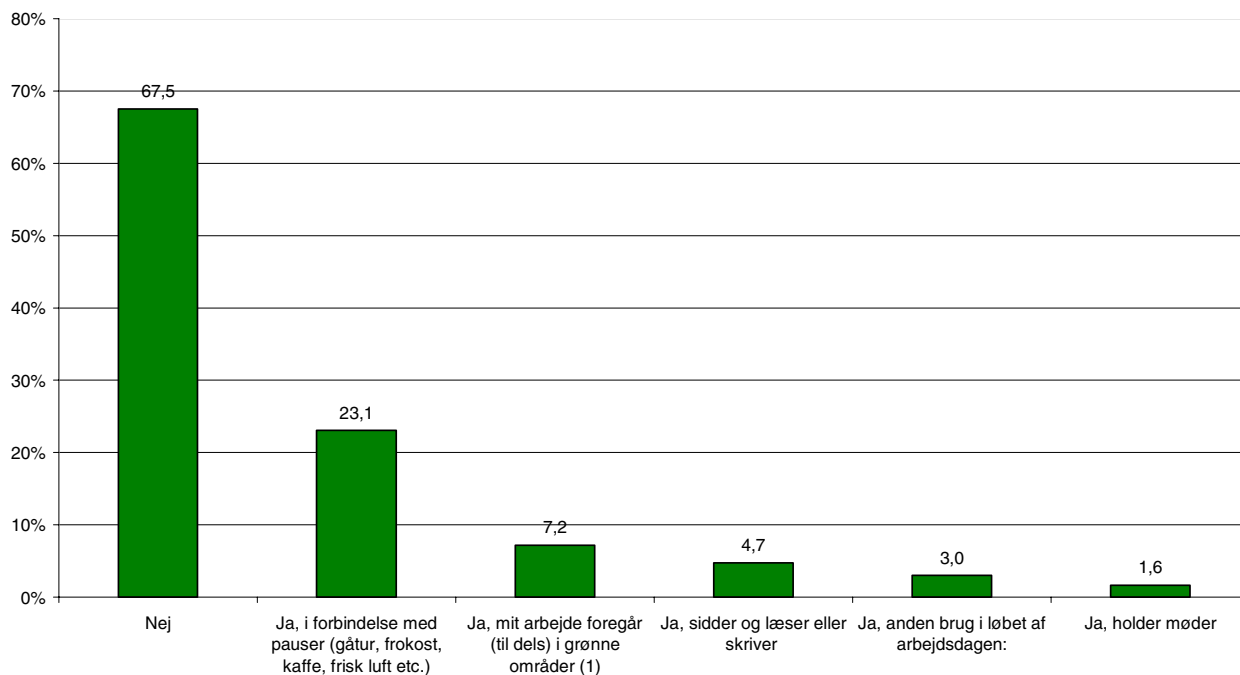
Nærhed er en væsentlig parameter i brugen af grønne områder. Vi spurgte i spørgeskemaet, hvor ofte folk besøgte 14 udvalgte grønne områder, og hvor langt de boede fra dem. Besvarelsene på de to spørgsmål blev krydset med hinanden, og heraf fremgår det som en generel tendens (med visse undtagelser), at hvis man bor tæt på et grønt område, dvs. under 10 minutter til fods, så bruger man det også – så bliver det en del af éns hverdag. Man kan samtidig slutte omvendt, at jo større afstand til et grønt område, jo mindre bruger man det. Det sker allerede, når der er mere end 10 minutter til fods til det grønne område.

Dette stemmer fint overens med en række andre undersøgelser; se fx Grahn & Stigsdotter (2003), Holm (2001), Rosenbak & Jørgensen (2009), der alle redegør for, hvordan der er en direkte sammenhæng mellem afstand og brugsfrekvens, og også at afstanden til grønne områder har betydning for helbredet. Det er imidlertid vigtigt at tilføje, at et væsentligt aspekt af nærheden er følelsen af hjemlighed. Det nærliggende parkområde bliver inddraget i det hjemlige, bliver en ekstra daglig- og spisestue, som det fremgår af analysen af hverdagsfunktioner nedenfor.

Når det er sagt, er det også tydeligt, at nogle parker har en meget lokal profil, fx. Byparken og Damhusengen, som store dele af københavnere aldrig besøger, mens andre områder som Fælledparken og Kongens Have tiltrækker hyppigere besøg fra et større opland (se Figur 3 – Figur 5 ovenfor).

Det er i overvejende grad i fritiden – eller snarere i ikke-arbejdstiden – at der bliver gjort brug af de grønne områder. Således svarer 67,5 % af de adspurgte nej til, at de overhovedet besøger offentlige grønne områder i løbet af arbejdsdagen, og der er 23 % der nok kan finde på at kigge forbi en park i løbet af arbejdsdagen, men så er det i forbindelse med en pause (se Figur 6 nedenfor).

Sker det, at du besøger offentlige grønne områder i løbet af arbejdsdagen? (%)

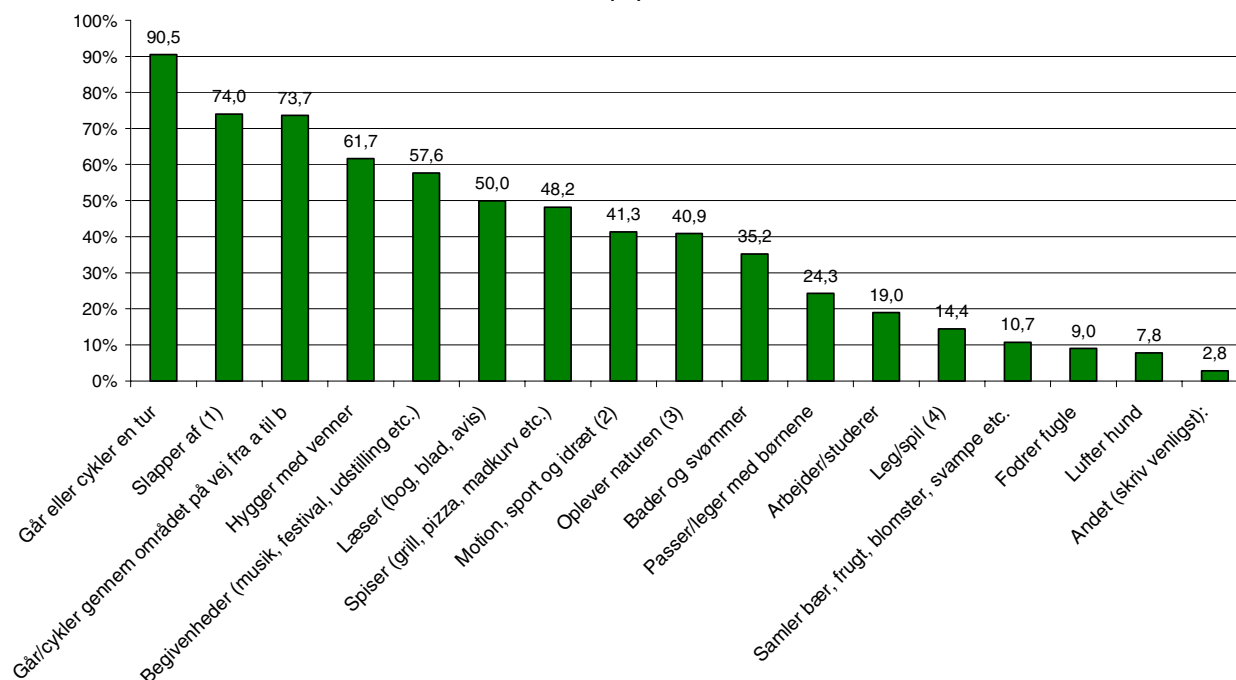
Figur 6 Arbejdsdag og fritid.

1: Fx pasning, træning og undervisning af børn og ældre.

Ikke-arbejdstiden omfatter imidlertid mange forskellige typer af aktiviteter, som har med forskellige funktioner i dagliglivet at gøre. Vi spurgte, hvad folk foretager sig, når de er i byens grønne og blå områder. Svarene kan ses i Figur 7 og Figur 8 nedenfor.

Det er værd at bemærke, hvor udbredt det er at gå eller cykle en tur i de grønne områder. Besvarelserne siger ikke noget om, hvor ofte man går eller cykler en tur, men de siger at det er sådan noget stort set alle bruger de grønne områder til. Det er også værd at bemærke, hvor mange forskellige aktiviteter store dele af de adspurgte kan finde på at engagere sig i. I sommerhalvåret kan over 35 % bl.a. finde på at bade/svømme, spise, slappe af, dyrke motion og hygge med vennerne. Det er endvidere værd at bemærke, at visse kerneaktiviteter i de grønne områder, herunder at gå eller cykle en tur, opleve naturen og motionere, ikke er særligt sæsonafhængige; det er noget man foretager sig både sommer og vinter. Og selv om der for andre aktiviteter er store sæsonudsving, så er det interessant, at der stadig er nogen der kan finde på at bruge de grønne områder til fx at spise udendørs i vinterhalvåret.

Hvad foretager du dig, når du er i byens grønne og blå områder i sommerhalvåret? (%)

Figur 7 Aktiviteter, sommer.

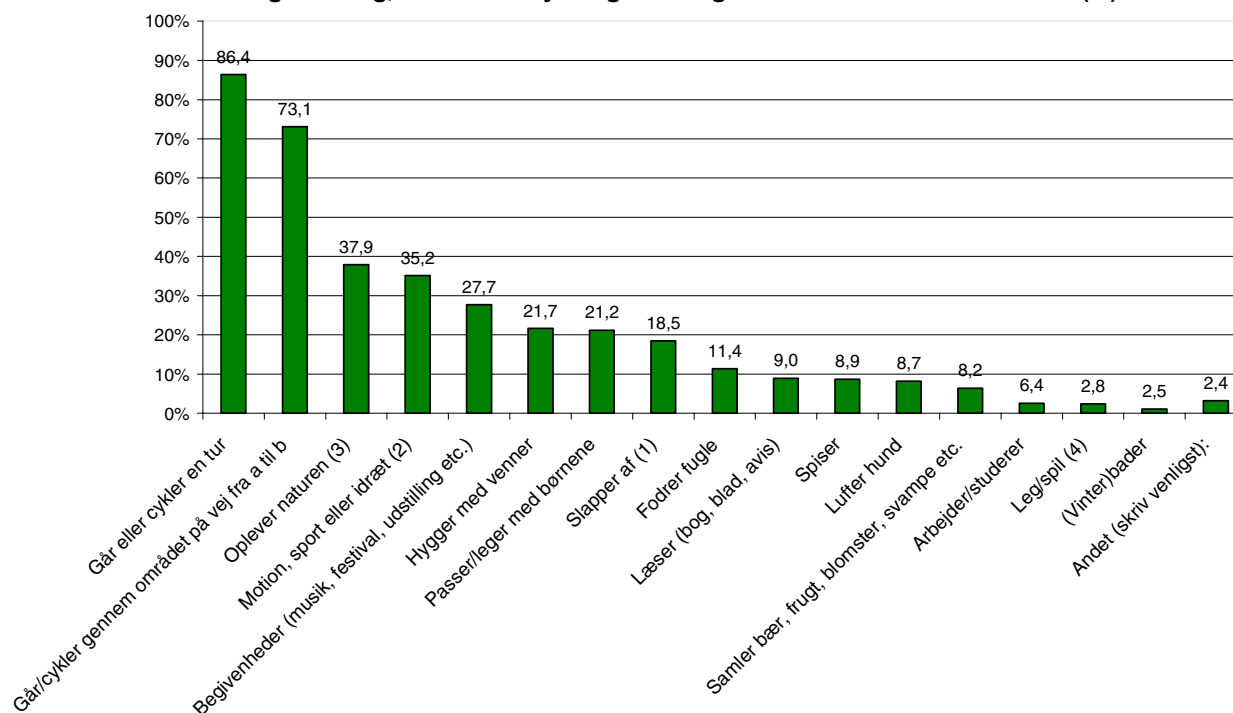
1: Fx sidder på en bænk, ligger på græsset, solbader.

2: Fx løb, cykel, stavgang, kajak, rulleskøjter, fodbold.

3: Fugle, planter, landskab, himmel osv.

4: Fx boule, krocket, vikingespil etc.

Hvad foretager du dig, når du er i byens grønne og blå områder i vinterhalvåret? (%)

Figur 8 Aktiviteter, vinter.

Ét er nemlig hvilke handle måder der er mest udbredte, og hvilke praksisser der udøves af flest mennesker, noget andet er hvilke aktiviteter de

grønne områder *også* rummer og giver mulighed for. Det er fx interessant, at kun 8-9 % bruger de grønne områder til at lufte hund. Fra observationer i parkerne og fra interviewene er det nemlig tydeligt, at hundeluftningen både fylder meget, og at parkerne er vigtige for hundeejerne. De grønne områder bliver endvidere brugt af vuggestuer, børnehaver og skoler, og mere end det, så er de for nogle børnehaver en helt essentiel del af dagligdagen, herunder af den læring børnene modtager.

Dertil kommer et utal af meget forskellige former for idræt, motion og leg, som kan foregå helt individuelt, løst organiseret eller i regi af klubber. Under vores iagttagelser i byens parker har vi kunnet se, hvor mange forskellige former for kropslig udfoldelse der finder sted på næsten alle tider af døgnet. I Nørrebroparken har vi fx set piger og drenge i 14-15 års alderen der spillede fodbold på en kold forårsaften efter mørkets frembrud (10/4 2010). På Vester Kirkegård har vi set en gruppe mennesker i alderen 30-45 år, der stod halvt skjult i ly af en pavillon i midten af parken, hvor de var i færd med at lære tai chi (25/3 2010). Vi har set børn i 10-12 års alderen og unge i 20'erne som efter et stort snefald, var ude med kælke og slæder i Søndermarken ved 20-tiden om aftenen (22/12 2009). Og vi har set en mand der trænede fluefiskeri og en træner der råbte kommandoer om intervaltræning til et hold løbere, ligeledes i Søndermarken. Byens parker er fulde af kropslige udfoldelser.

Spørgsmålet er nu ikke blot, hvad folk foretager sig, når de besøger de grønne og blå områder, men også hvordan disse aktiviteter bliver del af dagens og årets gang.

Ligesom hverdagslivet og livsførelsen i det hele taget rummer forskellige *typer* af aktiviteter og gøremål, således er der også forskellige typer af aktiviteter der finder sted i byens grønne områder. Hvis vi vender tilbage til begrebet om livsstil, kan man tale om forskellige "felter" eller sektorer af livsstilen. Giddens definerer således en "livsstilssektor" som et udsnit af en persons samlede aktiviteter, dvs. et udsnit af tid og en bestemt lokalisering, og indenfor det udsnit af tid og rum igangsætter og følger man et relativt ensartet sæt af handlemåder (Giddens, 1996: 103). En livsstilssektor kunne være arbejdslivet, en anden kunne være husholdningen. Med til at afgrænse en livsstilssektor eller et felt er også de særlige sociale spillerregler der gælder indenfor feltet og de genstande som man gør brug af, fx legeredskaber, sportsudstyr, musikinstrumenter, køkken-grej osv.

Det viste sig på baggrund af observationer og interview at der er nogle livsstilsfelter og hverdagsfunktioner der er mere fremtrædende i forbindelse med ophold i byens grønne områder. Det drejer sig om rekreation og fritid; husholdning, leg og læring; og transport. Dem vil vi søge at beskrive i det følgende for derved at komme rundt om og i dybden med, hvordan livsførelse og bynatur bliver vævet sammen.

4.2 Rekreation og fritid

Rekreation og fritid er den hverdagsfunktion – eller det livsstilsfelt – man mest forbinder med ophold i grønne områder. Det dækker over mange forskellige af hverdagens funktioner, men man kan sige at de alle er kendetegnet ved for det første at foregå i et udsnit af dagen, der hver-

ken er arbejde eller husholdningsarbejde, og for det andet at de gestaltes og opleves som fritid (Williams, 1995: 4). Fra solbadning og afslapning i parken til leg, motion, sport, musik og dans, og fra naturoplevelser til overværelse af koncerter, folkemøder og udendørs udstillinger er fritidslivet i den grønne struktur under alle omstændigheder mangfoldigt. Man kan skelne mellem forskellige fritidsaktiviteter ud fra forskellige parametre.

Én forskel mellem forskellige fritidsaktiviteter består i hvor mange mennesker der er sammen. I den ene ende af spektret er der de gå- og cykelture man tager helt for sig selv, hvor der yderligere er den forskel at man decideret kan opsøge fraværet af andre mennesker, søge langt ind i afsides hjørner og til ubefærdede ruter, eller man kan tage i parken for sig selv, men samtidig søge oplevelsen af andre mennesker omkring én. I den anden ende af spektret er der de store begivenheder som koncerter, fester og folkemøder, der finder sted i byens parker: 1. maj, grundlovsdag, karneval osv. Herimellem findes alle mulige forskellige former for samvær, fx kærestepar, familier og venner der går tur sammen, venner der får sig en øl, en kaffe eller noget at spise, studiekammerater der flyder ud i en park efter en læsedag eller eksamen, hundeluffere der mødes på faste tidspunkter i den samme park hver eneste dag og motionister der løber eller spiller bold sammen. Vi vender tilbage til de grønne områders sociale funktioner nedenfor.

En anden forskel består i graden af fysisk udfoldelse: fra at ligge i en park eller på stranden og slumre i den ene ende af spektret til sport og motion i den anden ende af spektret: bold, hockey, cykling, rulleskøjter, ski, løb, kajak. Herimellem findes der forskellige grader af aktivitet: læse en bog, samtale, ryge vandpibe, lege med sine børn/søskende/venner, spille boule og vikingespil m.v.

De grønne områder giver rum til hele spektret af fysisk udfoldelse og hele spektret af socialt samvær. Og udfoldelsen af disse fritidsaktiviteter i de grønne byrum bliver integreret i hverdagen med forskellig frekvens og forskellige grader af organisering og regelmæssighed. Fra den daglige til den årlige rytme, og fra det skemalagte og stramt organiserede til det spontane og flygtige. Der kan være en aftalt og endda formaliseret organisering af fritidsaktiviteter, som fodboldspillere der mødes på faste tidspunkter. Der kan være en mere uformel, men stadig meget systematisk regelmæssighed, som i tilfældet med de hundeluffere vi mødte i et parkområde i Vanløse. de mødes i det samme tidsrum om eftermiddagen hver dag, men ikke som en direkte formaliseret aftale eller forpligtelse.

Der kan også være en anden slags regelmæssighed, som består i at man ofte forfølger en bestemt praksis, men ikke nødvendigvis på de samme tidspunkter af dagen eller ugen og ikke nødvendigvis de samme steder eller i de samme sociale sammenhænge, men ikke desto mindre som et genkommende sæt af handlemåder: Man går fx sine ture, men med veksellende frekvens, på forskellige tidspunkter, når lejlighed byder sig, når man lige laver en aftale med en ven, eller når man sidder derhjemme og beslutter sig for, at man vil udendørs.

Uagtet at de grønne områder også indgår i den skemalagte hverdag, så handler deres rolle i livsførelsen især om nogle kvaliteter der har med

det ikke-skemalagte at gøre – med pauser og afbræk og med fleksibilitet. Man kan sige, at de grønne områder fungerer som *frirum* og som *fleksibilitetsrum*. Dette bliver bl.a. etableret i kraft af den anderledes rumlighed parkerne tilbyder og den natur der findes, altså i kraft af det grønne områdes fysiske og biologiske kvaliteter, men også i kraft af den kropslige stemthed som opholdet i det grønne område giver anledning til og i kraft af den positive valorisering som natur og grønne områder indtager i folks omverdensforståelse.

Som eksempel på de grønne områders rolle som frirum kan nævnes moderen, der altid cykler gennem parken på vej til børnenes daginstitution for dermed at give sig selv et pusterum i en stresset situation.

”Kongens Have er jeg faktisk i hver dag, fordi at jeg kører igennem [...] altså jeg bruger den simpelthen som sådan et afbræk hver morgen, fra det der helvede med cykelvogn og børn.”

Og fra børnenes børnehave til sit arbejde cykler hun langs søerne: ”Jeg kører virkelig en omvej, men jeg nyder det. Det der med at ikke skulle skynde sig, men bare tage det stille og roligt” (Nina).

Et andet eksempel kan være fornemmelsen af at give slip på hverdagens forpligtelser, som turen ind i og gennem det grønne områder giver mulighed for.

En ung mor fra Christianshavn siger det på denne måde: ”Det giver en følelse af frihed. [...] Det giver fred og ro, det minder ikke om ’nå ja, der er et brev jeg skal have postet’, som når man fx ser en postkasse. Et pusterum på en måde” (Camilla).

Følelsen af frihed bliver også fremhævet som et væsentligt element i parkoplevelsen i et studie fra Amsterdam. Besøgende i byens mest populære park blev spurgt hvilke følelser naturen i parken fremkaldte. Følelsen af frihed blev anført af 64 % af respondenterne, mens følelsen af at være ét med sig selv, følelsen af at være ét med naturen og følelsen af lykke blev anført af omkring 40 %. Derudover blev der nævnt sådan noget som at ’genoplade batterierne’, ’jeg kan glemme de daglige bekymringer’ og ’komme væk fra hverdagens rutiner’ (Chiesura, 2004).

Man kan sige, at følelsen af frihed består i det åndehul og pusterum, som opholdet i parken giver mulighed, men også i den anderledes rumlighed de tilbyder, muligheden for at andre sanseoplevelser, ro og fred. Det frirum, som det grønne byrum etablerer, kan endvidere bestå i, at der er andre sociale regler, at der er mere plads til at udfolde sig, eller at man ikke bliver overvåget.

Samtidig med at de grønne områder giver et frirum i hverdagen, giver de også et fleksibilitetsrum. Som eksempel herpå kan nævnes kæreste-parret, der mødes i en park, når hun er på vej på aftenvagte, og han er på vej hjem fra sin uddannelse. Turen forbi parken bliver en måde hvorpå de kan mødes og dele noget fritid i situationer hvor de ellers ikke ville have mulighed for at være sammen. Et andet eksempel kan være pigen,

der ikke må have hund derhjemme, men som alligevel får mulighed for at lege med hunde, når hun slutter sig til gruppen af hundeluffere i Grøndalsparken.

Og som Hafida siger: "Ellers, når jeg har tid, så plejer jeg bare at tage min nevø og niece med ud, og det er meget spontant. Det er meget godt, for så er der lige nogen parker man kan tage ud til, og det er meget ærgerligt hvis de lukker dem. Så vil man ikke kunne være spontan mere, der vil ikke være den der fleksibilitet i hverdagen mere."

Denne fleksibilitet rækker samtidig ind i andre dele af hverdagen som en ressource man ved man kan trække på. Dels som en kontrast til andre dele af arbejdslivet: frisk luft sol og nye sanseindtryk for dem der arbejder indendørs, mulighed for bevægelse for dem der har stillesiddende arbejde, og afslapning og fornemmelse af mental og fysisk plads for dem der har en hektisk dagsplan. Dels som en slags bindemiddel, både når man kan bruge det grønne byrum ind imellem hverdagens forskellige aktiviteter, og når det grønne byrum giver mulighed for at gøre ting man ellers ikke ville kunne gøre. Det tilføjer en dimension til hjemmelivet og parlivet og hverdagslivets andre funktioner, at man har de grønne byrum som en mulighed.

4.3 Husholdning – og fest

Fleksibiliteten og frirummet er også kendetegnende for den måde hvorpå de grønne områder bliver brugt i forbindelse med et andet af hverdagslivets felter, nemlig husholdningen.

Man kan definere husholdning som aktiviteter der vedrører reproduktion af såvel kroppen som ens bosættelse og ejendele, dvs. vedligeholdelse og pleje gennem indkøb, madlavning, vask, tøjvask, rengøring, gør det selv-reparationer og havearbejde (Jensen, 2005). Typisk finder den slags aktiviteter netop sted i hjemmet og boligen, og i det omfang de finder sted i den grønne struktur, så er det i den private del af den, altså i haver og gårdanlæg. Men det fremgår tydeligt, at mange mennesker meget gerne tager både indtagelsen og endda tilberedningen af måltider med ud i de offentlige grønne områder. Lise og Thomas, et ungt par fra Christianshavn angiver fx at det er en nærmest fast praksis, at så snart vejret er til det, søger de ud af deres lejlighed for at spise

"Altså vi gør det ikke hver dag, men jo, så snart det er godt vejr, så er vi af sted. Det kan godt være vi ikke griller hver gang, men så tager vi mad med eller køber noget og sætter os derned. Vi er meget ude, når det er godt vejr. Bare for... at være ude" (Lise).

I Sundby talte vi med en gruppe kvinder med indvandrerbaggrund, og for dem er det en etableret del af dagligdagen, at de tilbereder og indtager mad udendørs en meget stor del af året, hvilket samtidig tjener som forum for social interaktion og knudepunkt for pasning af børnene. Det er ganske enkelt en central del af deres livsførelse der foregår i et offentligt grønt område.

Zozan: "Ja, vi kommer altid her i parken og hygger."

Lisbeth: "De sidder hernede hele året. De tager puder med, du ved, og tæpper [...] (peger på sin søn) hans farmor, hun sidder hernede. Hans far er jo kurder, ik', så hans farmor på tres år sidder hernede om vinteren for at hun kan være sammen med de andre. Fordi, selvfølgelig går de også hjem og besøger hinanden, men pga. der er så mange børn, så er de ude i naturen og lære naturen. [...] De løber rundt og leger. Og så griller de og så har de taget mad med ned eller kager og så koger de vand derhjemme og tager ned i kander. Altså de slæber jo som..."

Både de fysiske forhold og de kropslige impulser spiller en stor rolle i at forme disse praksisser. Det gælder ikke mindst boligens egenskaber. Det unge par på Christianshavn har hverken altan, have eller gårdanlæg, og de har samtidig stort behov for at komme ud af lejligheden og komme ud og få luft, så måltidet tilbyder sig som en oplagt mulighed, hvorved der også tilføres måltidet og den del af husholdningen en ny dimension, nemlig muligheden for at komme udendørs og at befinde sig i et fysisk rum, der muliggør andre måder at være sammen på. Omvendt har et andet ungt par, som bor i Ørestad Nord, opdaget at de i langt mindre grad søger ud for at spise, når de er kommet hjem fra arbejde om aftenen, for de har med deres nye lejlighed fået en stor altan, der i høj grad tilfredsstiller deres behov for at komme udendørs.

Ligeledes søger husholdningerne med have ikke til parkerne for at indtage det daglige måltid. Derimod bliver parkområderne et sted hvor man holder fødselsdag og større selskaber. De bliver de særlige begivenheders sted.

Man kan sige, at det offentlige grønne område tilføjer dimensioner til husholdningen som ikke kan forløses andre steder. Ved det daglige måltid i sommerhalvåret tilbyder de en udendørs oplevelse, som man ellers får svært ved at indpasse i dagens gang; en praksis der samtidig i mindre grad fremstår som en ubemærket rutine og mere som en åbning og en mulighed i den daglige husholdning. Ligeledes tilbyder de en rumlig fleksibilitet, når fest og forsamlinger man ikke har plads til indendørs i sit eget hjem kan forlægges til en park, hvor pladsen er rigelig.

Således fortæller Birgit: " Når vi har haft fødselsdag hjemme ved os, så er vi altid gået ned til engen. [...] Og så har vi været dernede i halvanden time, hvor de har kokset rundt og alt sådan noget. Så på den måde bruger vi det også. Når der er så mange drenge, og inde i en have... de skal bare ud og røre sig altså."

Hvad mere er, så ændrer måltidets sociale interaktion sig også af at blive flyttet udendørs. Hvor børn normalt skal sidde ved bordet, når man spiser i hjemmet, så er der flere muligheder for at løbe rundt, mens måltidet står på.

Endelig skal det nævnes, at et mindre udsnit af bybefolkningen – 10 % af respondenterne i spørgeskemaundersøgelsen – samler bær, frugt og blomster i de offentlige grønne områder (især hyldeblomster lader til at

være populære). Det er endnu en måde hvorpå de grønne områder indgår i husholdningen. Det er dog ikke subsistensen, altså den primære forsyning med nødvendige fødevarer, de offentlige grønne områder understøtter. Bynaturen giver snarere en tilføjelse til husholdningen i form af smagsoplevelser og dekoration samt fornøjelsen ved selv at samle bær og frugt.

4.4 Leg og læring

Forældre og pædagoger gav udtryk for at de grønne områder er vigtige i deres samvær med børnene og – kan man tilføje – i børnenes egen tid.

Der var ingen børn med i spørgeskemaundersøgelsen, men i nogle få af interviewene blev de tilstedeværende børn inddraget for et par bemærkninger eller i hele interviewet. I alt deltog fire børn på henholdsvis 8, 10, 12 og 15 samt et par unge omkring 16-17 år, og derudover talte forældrene og de to pædagoger blandt interviewpersonerne alle om de grønne områders betydning i børnenes hverdag. Fra børnenes eget synspunkt kan man sige, at opholdet i parkerne bliver integreret i alle dele af deres hverdag: som en del af den skemalagte tid i skole og institutioner, som en del af fritiden sammen med venner og i fritids- og sportsklubber og som en del af samværet med forældrene. De få børn vi talte med gav udtryk for, at der også for dem kan være en frihedsfølelse forbundet med brugen af grønne områder; en frihedsfølelse der fx kan bestå i at man kan skjule sig. Derudover fungerer parkområder som oplevelsesrum for børnene – fx steder med gode legepladser, steder hvor man kan møde hunde – og de fungerer som sociale steder, hvor samværet med vennerne kan udfolde sig.

De voksne respondenter, der har børn, fortæller alle, at det i høj grad er når de er sammen med børnene, at de opsøger byens grønne områder. De offentlige rekreative faciliteter tilbyder et særligt rum for samvær med børnene, fordi de aktiviteter, der er mulige i de grønne byrum er af en ganske anden karakter end samvær i private eller indendørs rum, og indholdet af samværet derfor bliver anderledes.

Et typisk eksempel er Henrik, der fortæller, at "når min søn har fri fra skole, så går vi ofte ud her, når vi har en halv time eller en time til overs – så går vi bare herud og spiller lidt fodbold."

Et andet eksempel er Lisbeth, der fortæller, at "mig og Serdil, vi går nogle gange ud og fanger frøer. Ude i Naturskoven. Så tager jeg nogle af børnene med, du ved herfra [hendes boligområde]."

Og Torben har været på camping med sine børn: "Der er sådan noget 'shelters'. Det var sammen med en anden kammerat vi har som også har to børn. Vi var virkelig klædt godt på og så lavede vi skum.. de her marshmallows. Det var en dødhyggelig dag."

De voksne nævner i den forbindelse forskellige funktioner som de finder vigtige ved børnenes brug af de grønne områder. For det første er det vigtigt at børnene får brugt deres energi.

Hafida forklarer således: "Det er også rart at der er en mose. Man kan løbe efter dem, og så bliver de også endnu vildere, og de får deres energi ud og de griner fra hjertet."

For det andet giver grønne områder et fysisk råderum for børnene, hvilket dels giver dem friere udfoldelsesmuligheder, dels tillader de voksne at være mere afslappede i deres opsyn med børnene. Ungerne kan tumle rundt uden fare for at tage skade i trafikken, uden at lydniveauet bliver ubærligt og uden fare for at ting går i stykker.

Anna, der arbejder i en børnehave, formulerer det på denne måde: "Jeg tror de fleste børnehaver bruger det på en eller anden måde. [...] Også fordi at børnene, altså de elsker det, jo. De synes det er skønt, at de kan få lov til at larme og de kan få lov til at løbe og klatre, og der er ikke nogen der siger 'uh, pas nu lige på, det går i stykker'."

For det tredje, mener man at der er et vigtigt læringsperspektiv i brugen af de grønne områder.

Hafida, som er lærer forklarer: "Fordi vi har dansk, matematik og natur og teknik, som vi ville slå sammen, så vælger vi hver et træ, og så skriver vi et referat om noget ved det træ som vi synes godt om. Også for at få børnenes kreativitet frem, også så de lærer at naturen er noget man skal holde af. Også ligesom for at skabe et forhold til naturen, forstå at det papir vi bruger og det grus vi bruger kommer fra naturen. Så man bedre vil kunne forholde sig til det."

De grønne områder er således på mange måder en vigtig del af børnenes hverdag og af samværet mellem voksne og børn. De er steder for leg og for læring.

4.5 Transport og mobilitet

En del af hverdagslivet foregår i bevægelse fra ét sted til et andet, og ruterne mellem hjem, arbejde, institutioner, indkøb, private besøg og alle de andre steder, der indgår i hverdagslivet, bliver også lagt gennem og forbi byens blå og grønne områder. I spørgeskemaundersøgelsen svarer 73 %, at de går eller cykler gennem de grønne byrum på vej fra ét sted til et andet. Det kan være en helt fast rutine, som Nina, der på vej til børnehaven lægger vejen gennem Kongens Have og efterfølgende på vej til arbejdet i reglen tager en omvej for at kunne følge en rute langs søerne. Det kan også være at vejen fra det ene til det andet sted helt automatisk går gennem et grønt område, eller det kan være at man kun lejlighedsvis vælger en rute gennem grønne områder, når man har god tid og i øvrigt lige kommer i tanke om det. Under alle omstændigheder fremstår turen gennem det grønne eller blå område som en anden tilstand. Bevægelsen gennem byen bliver noget andet og mere end transport, den bliver dels

iagttagelse og oplevelse, dels frirum og afstresning. Følgende citater illustrerer den pointe:

Rasmus: "Jeg kan dog godt finde på hvis det er godt vejr at køre ned forbi Kløvermarken og køre langs Kløvermarken. Jeg synes det er sådan meget hyggeligt. Men det er kun hvis det er godt vejr. Ellers tager jeg den hurtigste vej hjem."

Torben: "Tidsmæssigt tager det præcis lige lang tid at køre igennem fælleden eller køre ned langs den nye vej her, men det er meget meget rarere at køre igennem skoven."

Camilla: "Jamen så vidt muligt vil man forsøge at cykle igennem noget grønt, helt klart." Interviewer: "Også hvis det er en omvej?" Camilla: "Ja, det kommer an på dagen – hvis det er godt vejr eller noget. Det giver bare et eller andet, noget med noget grønt eller noget natur."

Der er også andre livsstilsfelter som finder sted i de grønne områder. De kan således også danne ramme for arbejde. Ud over at pædagoger og lærere som allerede nævnt bruger dem til leg og læring med børnene, kan parkerne fx blive brugt af ergoterapeuter i forbindelse med genoptræning eller af kontor- og vidensarbejdere til møder og læsning – om end det er klart mindretal der bruger de grønne og blå byrum på den måde.

I dette studie har vi fundet, at det især er de ovennævnte livsstilsfelter der udfolder sig i byens grønne områder, nemlig rekreation og fritid, husholdning og fest, leg og læring samt transport og mobilitet, og på tværs af disse livsstilsfelter er det et gennemgående træk ved brugen af de grønne områder, at de giver en fleksibilitet og et frirum i livsførelsen. Disse kvaliteter knytter sig så både til de sociale funktioner som udspiller sig i de grønne byrum og til deres landskabskvaliteter, hvilket vil blive gennemgået nedenfor i henholdsvis kapitel 5 og 6.

5 Sociale funktioner

Der er en rigdom af aktiviteter og praksisser som finder sted i byens grønne områder – med høj og lav frekvens, til hverdag og ved særlige lejligheder, planlagt og spontant. Spørgsmålet er nu hvilke *social funktioner* brugen af de grønne områder tjener, hvilken social betydning de kan have, og hvilke sociale ordener der konstitueres i – og i kraft af – de grønne områder.

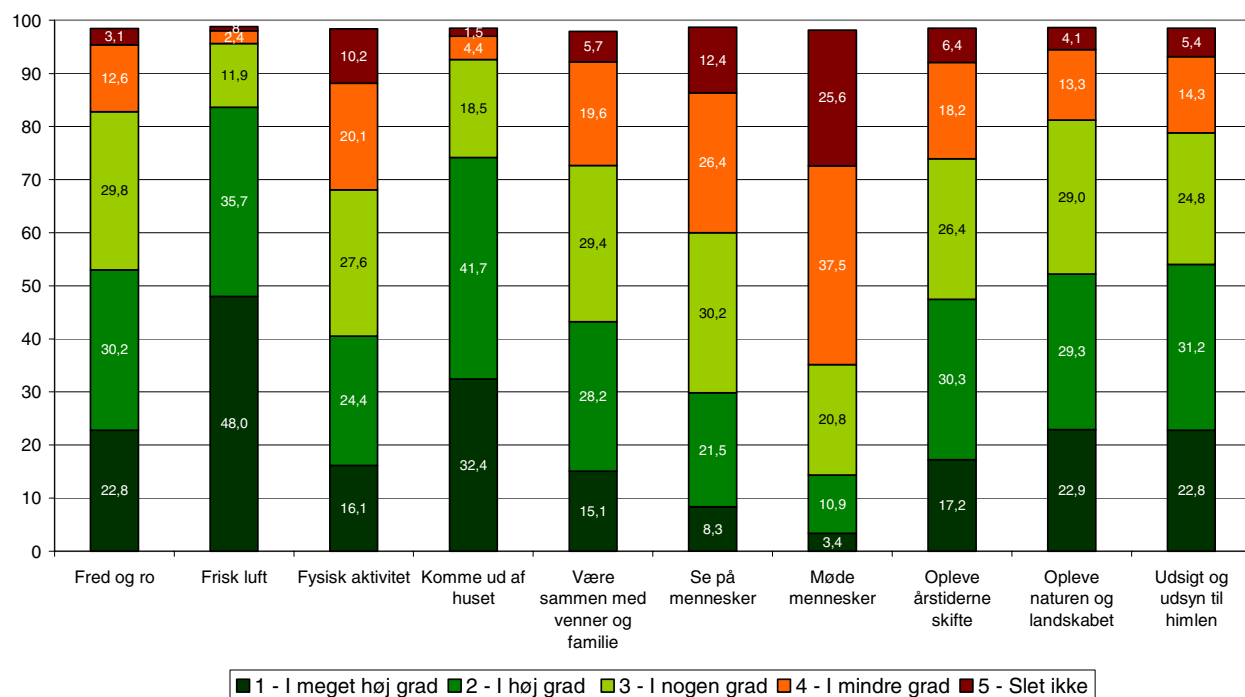
Vi hæfter os på baggrund af det empiriske studie ved at der tilsyneladende er fire typer af sociale funktioner, som går igen i respondenternes udsagn og også i forskellig udstrækning slår igennem i spørgeskemaundersøgelsen. For det første fungerer grønne områder som forum for samvær med ens nærmeste, med familien, partneren og vennerne. For det andet giver de rum for det uformelle møde med bekendte og løse netværk. For det tredje giver de mulighed for en oplevelse og iagttagelse af byens mennesker. Og for det fjerde giver de grønne områder mulighed for netop at være alene, at være fri for sociale sammenhænge. Disse fire typer af social funktion og betydning vil blive gennemgået nedenfor, men først lidt om udbredelsen af dem.

Af spørgeskemaundersøgelsen fremgår det, at nogle af disse sociale funktioner er mere udbredte end andre, men at de alle har en vis klangbund blandt de grønne områders brugere. Respondenterne blev spurgt, hvad de går efter, når de besøger byens grønne områder, og som man kan se af Figur 9 nedenfor er især samværet med familie og venner en vigtig dimension af livet i parkerne. Det er noget næsten tre fjerdedele af de grønne områders brugere går efter i nogen, høj eller meget høj grad.

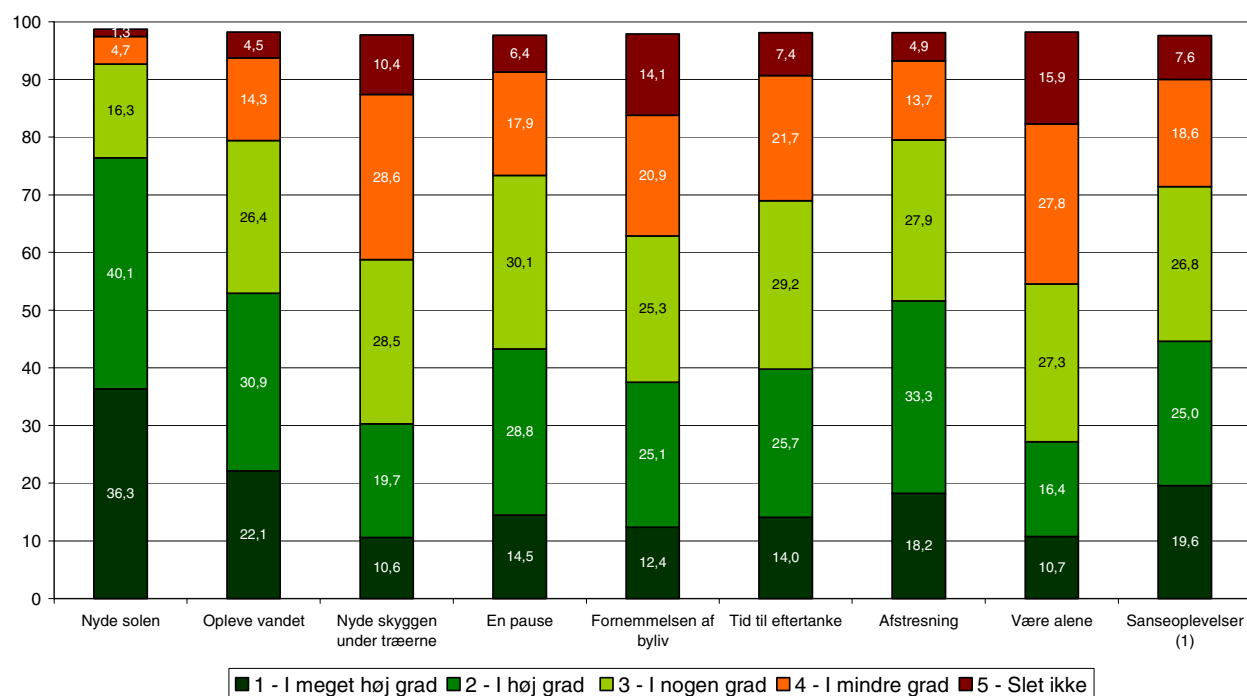
Oplevelsen af byens mennesker er en social funktion der bliver reflekteret i to andre svarmuligheder, nemlig at man går efter "fornemmelsen for byliv" og at "se på mennesker", og begge dele indgår som en væsentlig social funktion i de grønne byrum; det er noget over 60 % af respondenterne går efter i nogen, høj eller meget høj grad. Muligheden for at være alene spiller ikke helt så stor en rolle, men det er stadig over halvdelen af respondenterne der i nogen eller høj grad bruger de grønne områder til alenetid.

Endelig er der det uformelle møde. Af alle de svarmuligheder der blev givet til spørgsmålet om, hvad man går efter, når man besøger byens grønne områder – inklusiv dem der ikke havde noget med sociale funktioner at gøre – var "møde mennesker" den mulighed der fandt mindst tilslutning. Den dækker dog ikke helt de uformelle netværk, som flere af interviewpersonerne fortalte om. Den sociale funktion "at møde mennesker" handler måske mere om at møde og tale med helt nye kontakter og mennesker man ikke tidligere har kendt, hvor det uformelle møde med bekendte og løse netværk i højere grad består i samvær med folk man har en eller anden fortløbende forbindelse med. Under alle omstændigheder danner de grønne områder også ramme uformelle møder, men det er ikke nødvendigvis en social funktion der er helt så udbredt som nogle af de andre sociale funktioner.

Hvad går du efter, når du besøger byens grønne og blå områder? (%)

...hvad går du efter, når du besøger byens grønne og blå områder? (%)

Figur 9 Hvad går man efter.

Dette svarer i nogen grad til et studie i Hillerød, Næstved, Roskilde og Vordingborg (se Randrup et al., 2008), hvor brugere af byernes parkområder blev bedt om at vurdere forskellige oplevelsesværdier i parkerne. Oplevelsesværdien 'folkeligt', der blev defineret som oplevelsen af en festlig atmosfære, hvor man møder andre mennesker, var den oplevelsesværdi folk var mindst interesseret i.

5.1 Samvær med de nærmeste

Det er et gennemgående træk, at de grønne områder understøtter og former socialt samvær med ens familie, partnere og venner på forskellige måder og med forskellig vægt. Samværet kan bestå i en gåtur, ligge på en plæne og snakke, spise og drikke sammen, spille boule og andre spil eller noget helt syvende. Betydningen og funktionen af de grønne områder spænder i denne type af samvær fra at være noget mere sekundært til at være noget mere centralt.

En familie fra Sundby fortæller, at de bruger udflugter og gåture som det sted og den situation hvor de kan være sammen som familie. Det er i meget høj grad familiesamværet der er den drivende motivation for at begive sig ud på udflugter, og det er ikke altid grønne områder der er mål for udflugterne, det kan fx også være havnen i Dragør. På spørgsmålet om hvad der er attraktivt ved en gåtur, svarer Kenneth:

”Nærværet. Vi har jo en almindelig stresset hverdag med hentning og bringning og arbejde og så videre. Så for at være sammen, alle fire ik’, så er det noget med, så forlader vi vores lille hule, og så finder vi et sted hvor vi alle er sammen.”

Noget tilsvarende gælder for det unge par fra Christianshavn; de cykler af sted sammen på en ladcykel med ham ved pedalerne og hende i ladet. Det er i høj grad kombinationen af bevægelse og nærhed til hinanden der er kernen i samværet. Det er dermed primært det forhold at man er af sted sammen der understøtter samværet, men de grønne områder etablerer ikke desto mindre nogle rammer der yderligere bidrager til det.

Det er blandt andet de grønne områdes fravær af støj og trængsel, der giver samværet den plads det har brug for, men også nogle af de grønne områders faciliteter såsom fodboldbaner og legepladser er konstituerende for samværet. Flere af familierne i Vanløse fortæller således, at når drengene spiller fodbold på Damhusengen, så bliver det ofte gjort til en familieudflugt, hvor også dem der ikke spiller bold er med. Det samme kan være tilfældet ved besøg på legepladsen.

Thomas var endvidere inde på, at park og natur giver en ramme for samtalen, der gør det muligt at nyde pausen; at tale, men også bare være til stede i hinandens selskab og lade tanken flyde, fordi hullerne i samtalen er fyldt ud af naturens lyde og andre indtryk.

”Men det er jo sådan, der er jo bare de der stille tidspunkter, når man går sammen, så kan man godt lige pludselig falde lidt ind i sig selv og gå og nyde det.”

Det grønne område er dermed befordrende for en særlig dynamik og stemning i det sociale samvær.

De grønne områders betydning for samværet består også i det frirum de tilbyder. Fraværet af støj og trængsel giver i sig selv en fornemmelse af frirum. Hertil kommer, at visse landskabelige egenskaber bidrager til frirumsfølelsen. Muligheden for udsigt og udsyn giver fornemmelsen af ikke at være trængt, og omvendt kan det afskærmede rum, som bliver dannet af træer, buske og bevoksning samt volde og bakker, give

fornemmelsen af privathed. De grønne områder tilbyder som et aspekt heraf nogle fysiske sfærer der ikke føles overvågede. Et eksempel kunne være 15-årige Olivia, der erindrer sin fornøjelse ved at være skjult:

“Der er også et eller andet dejligt med det der med at man kan ligge, altså hvis der er noget græs, der er så højt, så man bare kan ligge i det og være helt væk. Selvom man godt ved, at hvis de andre kommer tæt på, så kan de sagtens se én og sådan noget. Men det der med, at man på en måde har sin egen lille forestilling om, at man er sådan, væk.”

Og Clara fortæller, hvordan udformningen af et grønt byrum kan understøtte en følelse af privathed:

“Det er mest, hvis jeg er der med en veninde for eksempel, og vi sådan ligger og tænker [...] Og der ligger også mange kærestepar, som der... Det er jo ikke huler som sådan, med at man er skjult, men man har lidt af sit eget rum, fordi så er der en bue og sådan, så... Det skærmer.”

5.2 Uformelle netværk

Et andet gennemgående træk er at de grønne områder har betydning for dannelsen og vedligeholdelsen af uformelle sociale netværk. Helt markant er det for hundelufferne i Vanløse, hvor informanterne kunne fortælle, at deres sociale samvær udspringer af parken og de rekreative muligheder den giver for dem selv og deres hunde. Venskaber er udsprunget af den netværksdannelse som parken giver mulighed for, og som samtidig forbliver uforpligtende og uformel.

Amalie på 67 forklarer: “Det er et vidunderligt samlingspunkt, altså... Helt vidunderligt samlingspunkt. Og når der kommer små nye hunde til, så lærer vi jo dem at kende og deres ejere, når der kommer nye hvalpe. Og det er sådan spredt, de kommer og siger ‘er det her i mødes hver eftermiddag eller?’, du ved, sådan er det bare. Og der kommer flere og flere til, og vi deltager i hinandens sorger og glæder med vores hunde, for der er jo begge dele. Vi holder fødselsdagsfest for hundene, og vi har holdt en begravelse for en hund. Vi har ikke begravet ham, men vi havde mindehøjtidelighed. Og ejeren havde taget guffer med til alle hundekammeraterne og vi andre, vi havde købt lidt champagne, og så mindedes vi den her hund, der døde. Og du ved, det giver et sammenhold.”

Ligeledes fortæller en respondent fra Ydre Nørrebro, hvordan forældre mødes ved afhentningen af deres børn, når de kommer tilbage med bussen fra udflytterbørnehaven, og her bliver parken brugt til at vedligeholde et uformelt socialt samvær.

“Nørrebro summer af liv, og der er de mennesker som jeg kender, som er single, og de hænger ud dernede og griller og alle dem vi kender med børn de hænger ud i Nørrebroparken. Der er en legeplads dernede med en grøn græsplæne i

midten. Ikke særlig stor, men det giver en masse.. en masse folk hænger ud der. Klokkerne fire, når alle busserne kommer ind med alle de der udflytterbørn, så hænger folk ud og det ender tit med, at så spiser vi en pizza eller noget take away eller.. hvis man er alene med børnene så ved man at så kan man bare gå derned, for så skal der nok være en der tager den store hvis man lige skal gå med den lille" (Louise).

Hun tilføjer, at hun ikke har mødt nye mennesker gennem opholdet i Nørrebros parker,

"men folk jeg ikke har set i mange år, og folk man ellers ikke ville lave en aftale med, og dem ser man dernede. Og forældre, hvor det ville være meget forpligtende ellers, men dem søger man sammen med der."

Parken med dens faciliteter giver dermed mulighed for det uformelle møde, synliggør sociale netværk for hinanden og understøtter vedligeholdelsen af social kapital og den hjælp de sociale netværk kan yde i hverdagen.

Man kan yderligere se denne sociale funktion af de grønne områder i lyset af nogle af de demografiske forandringer der har præget ikke bare Danmark, men store dele af den vestlige verden i de sidste 40 år. Buzar et al. (2005) har redegjort for det de kalder den anden demografiske omvæltning ("second demographic transition"), som omfatter udviklingen af nye former for ægteskab, slægtskab og husstande. Der er således i perioden 1970 til 2000 sket en kraftig stigning af husholdninger som kun består af én person; i Danmark har stigningen været meget markant, nemlig fra henholdsvis 23 % til 49 % (Buzar et al., 2005: 418).

Den gennemsnitlige husholdningsstørrelse er faldet til under tre (ibid. s. 419), men uden at folk i én-personers husholdninger nødvendigvis har et indskrumpet socialt liv. Folk der bor alene har tilsyneladende sociale netværk af næsten samme størrelse som dem der bor i fler-personers husholdninger (Bien et al., 1992, citeret i Buzar et al., 2005). Med til denne demografiske udvikling hører også fremkomsten af et bredt udvalg af forskellige former for husholdningsagtigt samvær, hvor husholdning, hjem og bolig delvist bliver afkoblet fra hinanden. Par og familier lever til dels sammen i perioder, men i flere forskellige boliger, familiegrupper bliver mindre og mere ustabile, og individer bevæger sig i deres livsforløb gennem et større spektrum af sociale relationer og netværk.

I den situation tilbyder de grønne områder nogle rammer hvor det sociale møde kan finde sted både med de løse netværk og med de tættere relationer.

5.3 Mødet med dem man ikke kender

Parkerne har også betydning for mødet mellem byens mennesker, de fremmede og ubekendte man deler by med. Man kan sige, at byens og bydelens borgere får etableret hinandens eksistens ved at kunne se og iagttage hinanden i parkerne og de grønne områder, og ved at man deler ophold i de samme rekreative områder.

Der er flere dimensioner af denne sociale funktion. Parken, og de aktiviteter og faciliteter den rummer, kan ligefrem være befordrende for, at fremmede interagerer med hinanden.

Som Hafida fortæller: "Altså, hvis jeg er ude at grille med min familie, så er der også andre familier ved siden af der griller, så kan man godt lige gå – hvis man mangler noget eller vil føre en samtale – ned og snakke med dem. Og det synes jeg er hyggeligt, for ellers er man jo ikke så social. Det er lidt sådan 'øh ok, hvorfor snakker hun med mig?' Sådan er det tit her i byen, hvor man ikke går hen og snakker med andre."

Det kan også bare handle om at man ser og bliver set, som man gør på stranden og i parkerne.

Men mødet og sam-tilstedeværelsen mellem forskellige mennesker og sociale grupper består også i at man simpelthen befinder sig i det samme område på samme tidspunkt og dermed deler sin rekreative tid med forskellige mennesker og sociale grupper. Når folk spiser aftensmad, holder picnic og familiefødselsdag, deler kærestetid med hinanden, slapper af, leger med børnene osv., så er det i høj grad det hjemlige, det private og husholdningen, som bliver forlænget ud i de offentlige grønne byrum. Det er dermed også de hjemlige dele af de andres liv, man bliver vidne til og i en vis forstand deler med hinanden ved at være til stede samtidig i det samme grønne område.

Dette betyder ikke et fravær af social opdeling. Tværtimod kan man i flere parker registrere en slags social tidsgeografi, hvor forskellige grupper holder til i forskellige dele af området på forskellige tidspunkter af døgnet – en opdeling der også er knyttet til områdets funktionsopdeling, hvor der er legepladser nogle steder, faciliteter til sport og leg andre steder og siddepladser nogle helt tredje steder. Det kan have karakter af en decideret adskillelse, som Louise beskriver det:

"Det er på den anden side af stien ved Stefansgade, et indhegnet område hvor der altid har stået nogen der var i aktivitet, hvor der altid stod en masse, og de har store hunde. Tidligere var det mere spredt ud over det hele. Der kan man sige at der var noget utryghed i det før – kæmpe kamphunde og folk der var stive – men de er så spærret inde i deres egen lille sump. Det er blevet meget afgrænset. Der er det der stofområde hvor somalierne sidder og sælger khat og 13-14-årige drenge der sælger tjald, så det er faktisk lidt skummelt. En skummel del hvor man holder sig lidt fra. Det har sine forskellige dele" (Louise).

Ligeledes fortæller Susanne i Vanløse om et lille grønt anlæg, som hun aldrig kunne finde på at bruge, fordi det så at sige er blevet indtaget af en bestemt gruppe:

"Jeg vil sige altså, det er lidt ærgerligt, for det er grønt, men der er ingen folk der bruger det, og man kan så sige, at der er jo ikke noget galt med byrummet, men problemet er lige det der med, at hvis der kommer nogen og først sætter sig på det,

for det er ikke større end at... Det er jo ikke sådan at der kan være flere forskellige grupper."

Men den sociale opdeling kan også have karakter af en samtidig tilstedeværelse, hvor der er plads til alle, og hvor man netop bliver eksponeret for hinandens tilstedeværelse og erfarer eksistensen af byens/bydelens forskellige sociale opdelinger.

Som Clara bemærker om funktionsopdelingen i Nørrebro-parken: "Det kan jeg rigtig godt lide, for jeg synes ikke det er, jeg synes stadig den fungerer som en integreret, eller som en helhed. Jeg synes det fungerer rigtig godt, det er lidt sjovt at man kan komme igennem nogle forskellige verdener."

Det bliver af flere informanter opfattet som positivt, at der i et grønt område er noget for alle.

Mette: "Der er skaterbane, og fodboldbane og basketball og der er plads til drankerne nede i det ene hjørne stadigvæk, og de har deres lille rum, for de er også på Nørrebro, og de skal også have lov til at være der."

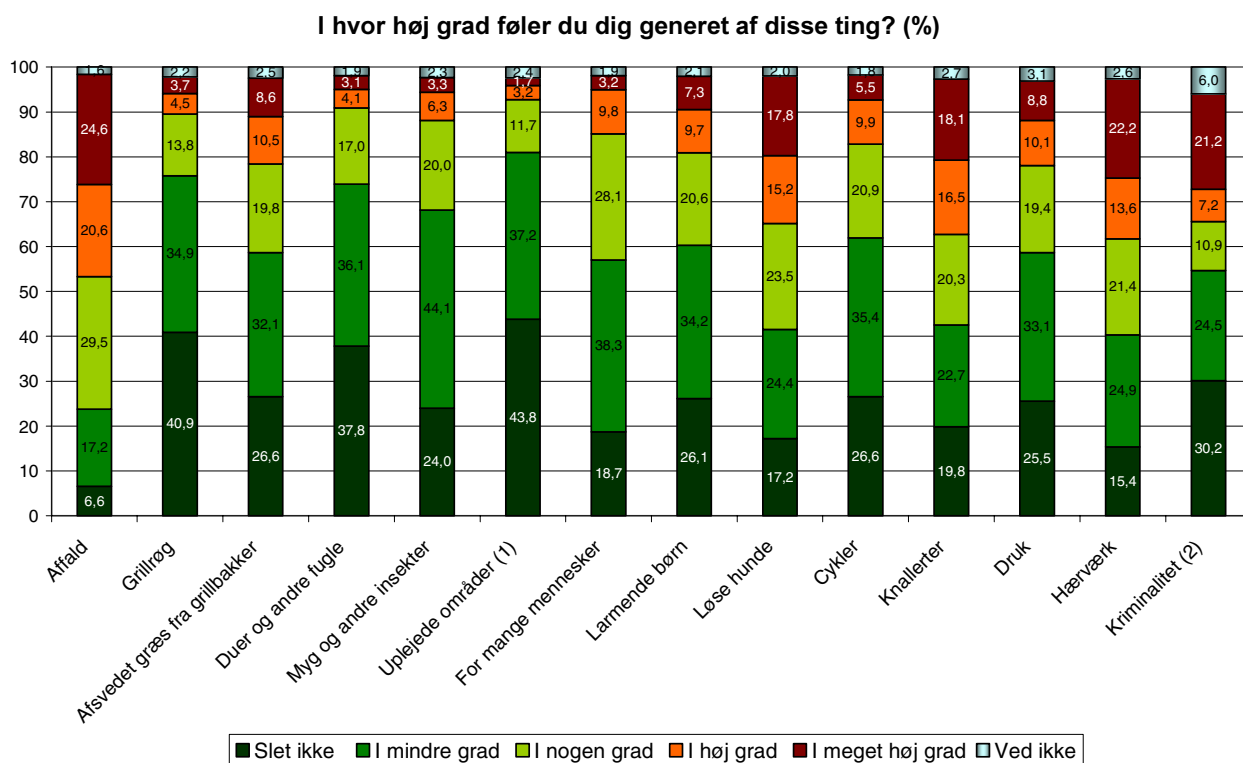
Eller sagt med Louises ord: "Så på den måde betyder sådan et område som Nørrebroparken helt vildt meget. Det er en samlende ting."

På den måde kan et grønt område også have den funktion at det binder en bydel sammen. Af spørgeskemaundersøgelsen fremgår det, at 80 % er meget enige eller delvist enige i, at et grønt område er med til at binde en bydel sammen (se Figur 11 side 44). Denne skabelse af sammenhæng i bydelen består vel at mærke står både i det sociale, altså i det forhold at bydelens forskellige borgere mødes i de grønne byrum, og i det geografiske, i og med at det grønne område giver bydelen orienteringspunkter og særegenhed.

Sameksistensen i de grønne byrum mellem forskellige mennesker og sociale grupper er dog ikke uden modsætninger. Disse modsætninger handler både om adgangen til et område og om normer for opførsel. I urbanplanen kom det frem at en gruppe af kvinder med indvandrerbaggrund på den ene side bliver afskåret fra at bruge nogle faciliteter som er beregnet for brugerne af områdets bondegård, mens de på den anden side bliver opfattet som en klike, der har sat sig på brugen af et grillområde.

Af spørgeskemaundersøgelsen fremgår det, at man mest føler sig generet af forhold der har med andre mennesker at gøre. Ikke det at de andre mennesker er der, men at de med deres opførsel ødelægger parken og parkoplevelsen (se Figur 10 nedenfor). Affald er én af de store gener; 45 % føler sig i meget høj grad eller i høj grad generet af affald, og yderligere 29 % føler sig i nogen grad generet, og som det fremgår af interviewene, så opfattes affaldsproblemet ikke kun som et problem med antallet og størrelsen af skraldespande og hvor ofte de bliver tømt, men også som et problem med folks opførsel:

”Jo, men det er da selvfølgelig rigtig nok, at man kunne godt lave nogle større skraldespande eller sætte nogle flere skraldespande op, men det har eddermame også noget at gøre med, at folk ikke kan finde ud af at opføre sig ordentligt” (Rasmus).

Figur 10 Gener.

- 1: Områder hvor græs og bevoksning ikke bliver klippet.
- 2: Fx tyveri, overfald, salg af stoffer, m.v.

Andre gener omfatter knallerter, løse hunde og hærværk, altså igen noget der har at gøre med normer for opførsel og med interaktionen mellem forskellige grupper – unge mennesker med knallerter, hundeejere, småbørnsfamilier, cyklister og ældre mennesker med rollator – der potentielt kan have modsætninger til hinanden i deres brug af fælles rekreative arealer. I interviewene var en ældre kvinde fra Urbanplanen meget optaget af utryghed og kriminalitet. Derudover var det især kvinder der var utrygge efter mørkets frembrud og gav udtryk for at visse områder ikke var gode at færdes i om aftenen og natten.

Fx. Laura, der ikke ville bryde sig om at besøge Amager Strandpark om aftenen: ”Nej, for jeg har faktisk indtryk af at der kommer mange underlige elementer der hygger sig gevaldigt derude. Det er samlingssted for nogen som vi måske ikke har noget med at gøre. Ude på Amager Strand tror jeg nok det er [et problem med bander]. Altså, det bliver sådan lidt hårdt. Store hunde og mange unge mennesker der skal vise sig, at de ikke er bange og sådan noget.”

Problemer med utryghed fremstod ikke overvældende, hverken i interview- eller i spørgeskemaundersøgelsen, men det er oplagt, at den sociale funktion der handler om at samle en bydel, om at byens og bydelens

borgere praktiserer en sameksistens i de grønne områder, potentielt kan blive undergravet hvis problemer med affald, hærværk, kriminalitet og utryghed bliver for omfattende.

5.4 Alenesteder og alenetider

Endelig tjener de grønne områder den funktion, at de giver mulighed for at komme væk og være alene og for netop ikke at skulle være sociale – hvilket i en vis forstand også er en social funktion. I spørgeskemaundersøgelsen fremstår det ikke som et af de væsentligste formål med opholdet i byens grønne områder. Ikke som formål i sig i hvert fald, men det fremgår samtidig, at *tid til eftertanke* og *afstresning* er noget mange opfatter som en vigtig dimension af opholdet i et grønt område – for henholdsvis 69 og 79 % er det noget de går efter i nogen, høj eller meget høj grad – hvilket kan være en funktion der bedst realiseres alene (se Figur 9, side 35). I interviewundersøgelsen er der også flere der reflekterer over, hvordan de grønne områder tilbyder et rum til at hvile i sig selv, til eftertanke på egen hånd og til en slags privathed i det fri.

Ønsket om at være alene blev formuleret mest markant af medlemmer af herreklubben.

Viggo: "Ja, jeg vil hellere være steder, hvor der ikke er nogen mennesker."

Keld: "Jeg siger det samme. Og der er Valbyparken nemlig stor nok."

Her handler alenetiden altså ikke blot om at man er for sig selv uden at skulle indgå i et socialt samvær, men også om at andre mennesker kommer på tilstrækkelig stor afstand, hvilket understøttes af områdets landskabelige egenskaber, dvs. enten at det er stort nok eller eventuelt at det er tilstrækkelig afsides og ubesøgt. Men oplevelsen af og glæden ved at hvile i sig selv og få ro i hovedet kan også udspille sig i mere befærdede grønne områder:

"At sidde langs søerne, det gør jeg egentligt lidt for fredens skyld for lige at sidde lidt, men det er svært [griner], der er meget gang i den der alligevel ik'. Men man kan alligevel godt bare få lov til at sidde og stirre ud i luften. Og så synes jeg man har... For fredens skyld tænker jeg meget, at der er nogle steder hvor der ikke er biler, egentligt. Jeg kan godt sådan have fred og så er der en masse mennesker der går forbi mig, hvis bare jeg ikke skal forholde mig til alt muligt" (Nina).

Sisse er inde på noget lignende, når hun fortæller at hun ved sjældne lejligheder kan finde på at slå sig ned på en bænk på vejen hjem fra arbejde:

"Altså, jeg kan godt lide den der med bare at sidde og glo, og det skal være et sted, hvor der er noget natur, synes jeg. Fordi ellers så giver det ikke nogen mening. Hvis der skal være ro i hovedet, så skal der også være... Der er jo en grund til at alle

de der meditations-cd'er og sådan noget, at det er noget med natur altså."

Landskabet understøtter fornemmelsen af fred, roen i hovedet og nydelser af ikke at skulle tage stilling til alt muligt ved fraværet af trafik og støj, ved at de mennesker der eventuelt omgiver én er nogen man ikke skal forholde sig til og ved tilstedeværelsen af noget blikket kan fortabe sig i, noget grønt, noget vand og noget udsyn.

Også på andre måder kan indretningen af landskabet understøtte alenetiden, nemlig i kraft af de afgrænsede rum, som bliver dannet af buske og træer, og hvor man kan opleve en slags privathed. Det er en kvalitet der bliver fremhævet af flere af informanterne både i forbindelse med samværet med andre mennesker, og når det er alene-fornemmelsen man går efter. Kvaliteten af de afgrænsede rum, som vegetationen danner, består både i oplevelsen af at være omgivet af bevoksning, altså en naturoplevelse, og i det rum der dannes. Et frirum der udmærker sig ved både at kunne være privat og være lokaliseret i det åbne (by)landskab.

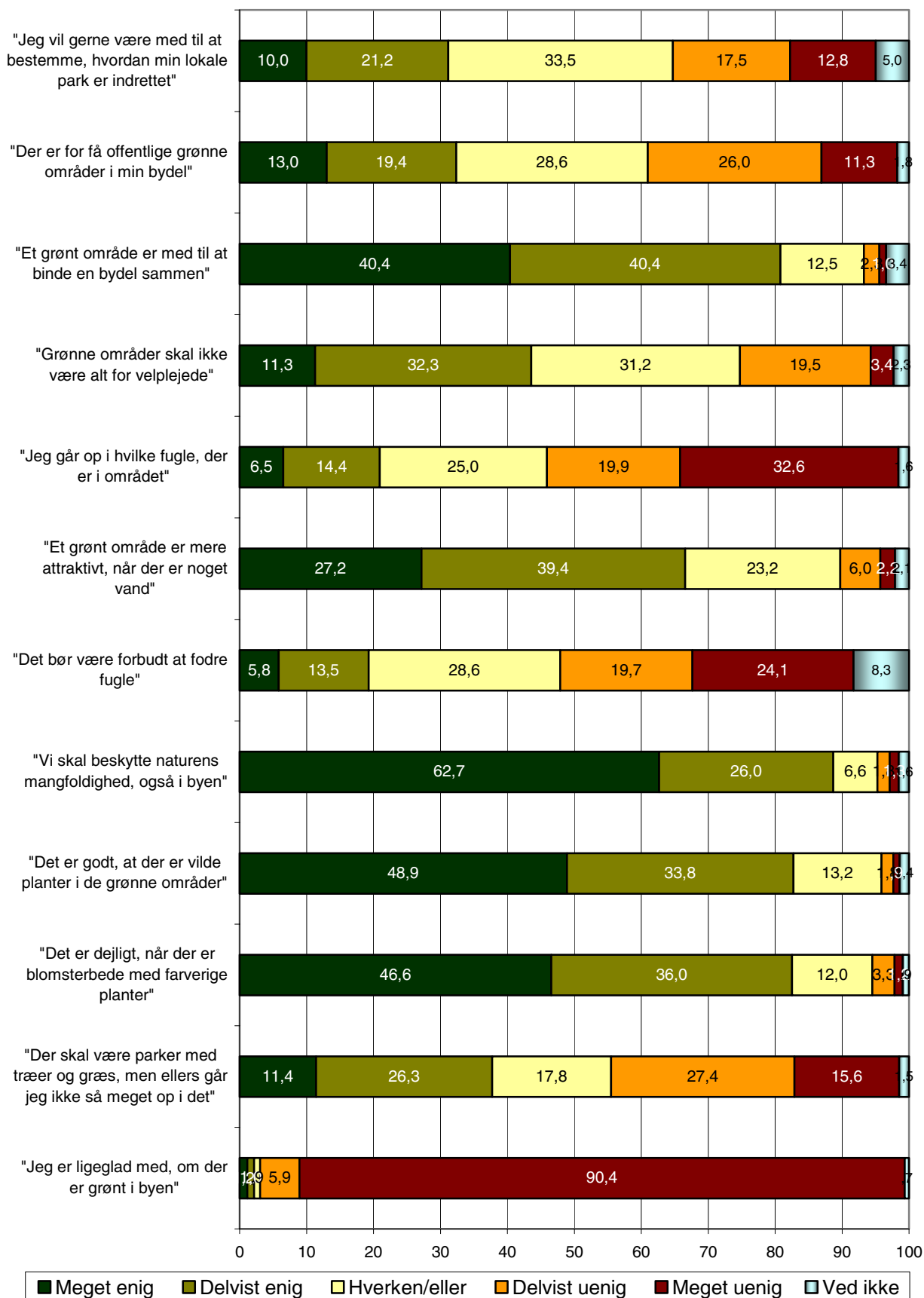
Som Louise siger: "Og der er Assistens-kirkegården helt vildt lækker. Der er mange små oaser, og man kan ligge steder hvor man nærmest føler at man ligger alene. Naturen er alsidig dernede, og det skaber et helt andet rum."

Hermed har vi bevæget os længere ind på spørgsmålet om hvilken betydning naturens kvaliteter og landskabets indretning har på brugerne, hvilket er temaet for det næste kapitel.

Billede 5 Damhusengen (foto: Bo Normander).

Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn? (%)

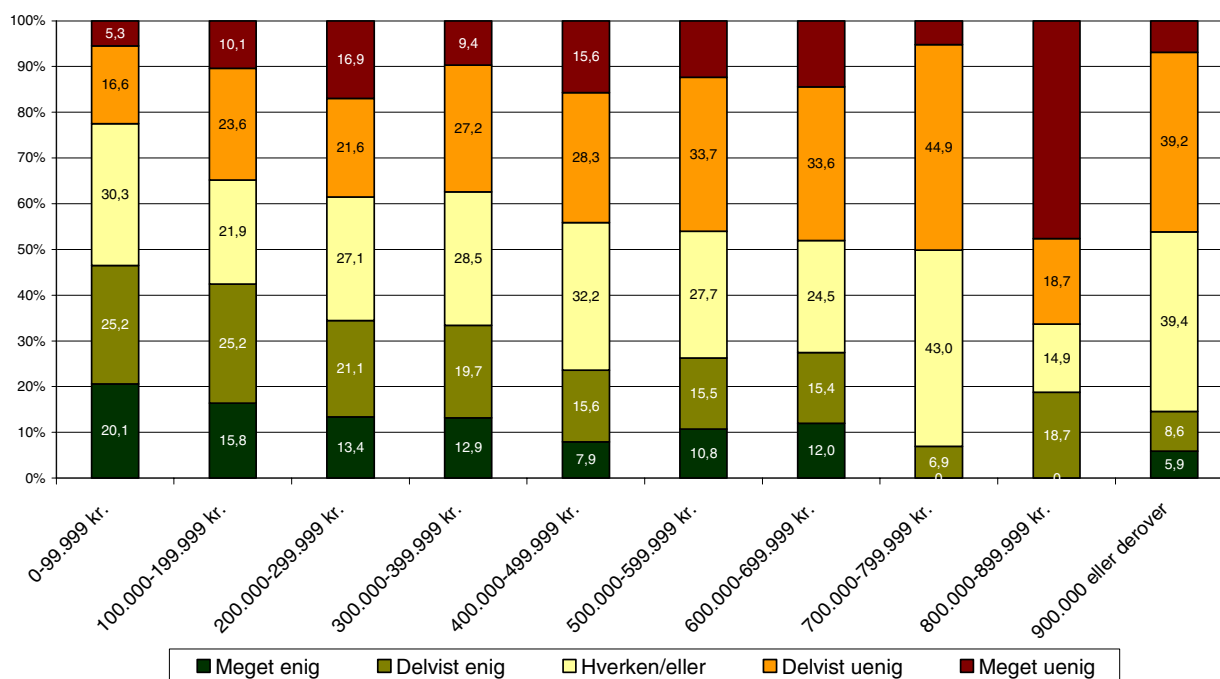
Figur 11 Enighed i udsagn.

6 Landskabskvalitetens betydning

Det er helt utvetydigt vigtigt for byens borgere, at der er grønne områder i byen. Over 90 % er meget uenige i udsagnet: "Jeg er ligeglad med om der er grønt i byen", og yderligere 6 % er delvist uenige. (Se Figur 11 ovenfor).

Om der så er tilstrækkeligt med grønne områder i København, er noget man er mere uenig om. Knap en tredjedel er helt eller delvist enige i udsagnet "Der er for få offentlige grønne områder i min bydel", men lidt flere er helt eller delvist uenige, og en stor gruppe er hverken eller. Her er det imidlertid værd at bemærke, at holdningen til det spørgsmål beror på ens indkomst. Som man kan se af Figur 12 så er det de laveste indkomstgrupper der mest efterspørger flere grønne byrum i deres bydel. Det kan hænge sammen med at de bor i de tættest bebyggede bydel, at de pga. af mindre boliger har større behov for de opholds- og aktivitetsrum, som de grønne områder tilbyder, og at de har færre midler til at opøge natur- og friluftoplevelser uden for byen.

"Der er for få offentlige grønne områder i min bydel" - krydset med personlig indkomst (%)

Figur 12 For få eller tilstrækkeligt med grønne områder.

Under alle omstændigheder er det for alle grupper vigtigt, at der er grønne områder i byen – om man så synes der er nok af dem eller ej – men spørgsmålet er også, hvilke kvaliteter man lægger vægt på i de grønne byrum. Vi har tidligere set, at brugen af de grønne områder i høj grad handler om nogle sociale funktioner, men vi kan se, at også natur- og landskabsoplevelser er noget man i høj grad går efter (jf. Figur 9, side 35).

Det folk allermost går efter, når de besøger de grønne områder, er ganske vist *frisk luft, komme ud af huset og nyde solen*, hvilket alt sammen er kvaliteter der ikke nødvendigvis er knyttet til de grønne byrum, men også kan findes i andre byrum. Vi ser da også, at byens gader og pladser er noget af det man opsøger allermost, når man bevæger sig udendørs (jf. Figur 1 & Figur 2, side 21). Men de grønne områders natur- og landskabskvaliteter er også vigtige.

Således er det over 80 % som enten i nogen eller i høj grad går efter at opleve naturen og landskabet, mens det omvendt er under 20 % for hvem det ikke betyder så meget. Tilsvarende er såvel udsyn og udsigt til himlen som oplevelsen af årstidernes skiftet af betydning for store dele af de grønne områders brugere – og også de kvaliteter handler om bylandskabets fysiske indretning, herunder om eksistensen af åbne og ubebyggede områder, og om naturindholdet i de grønne områder, om træerne, planterne og dyrene.

En væsentlig betydning af de grønne områders natur- og landskabskvaliteter er, at de har en gavnlig effekt på helbredet, herunder det mentale velbefindende, og at denne gavnlige effekt beror på de grønne områders naturkvaliteter. I en dansk undersøgelse om *Natur og sundhed* konkluderer Randrup et al. (2008), at adgang til grønne områder har en stor betydning, ikke blot for den fysiske sundhed ved at danne ramme for fysisk udfoldelse i form af motion og sport, men også for det de kalder den mentale sundhed og især for lindring af stress. (For en lignende konklusion se også Nielsen & Hansen (2007). Det væsentlige i denne sammenhæng er ifølge Randrup et al. de *oplevelsesværdier* som grønne områder rummer. I undersøgelsen var der defineret otte forskellige oplevelsesværdier, som respondenter i Hillerød, Næstved, Roskilde og Vordingborg blev bedt om at forholde sig til. De oplevelsesværdier som folk især lagde vægt på og fandt vigtige, og som de mente kendetegnede deres foretrukne parker, var

- fredfyldt: oplevelsen af stilhed, ro, uforstyrrelighed og at være ét med naturen
- trygt: oplevelsen af at være omgærdet og tryk, kunne lade børn lege frit, kunne slappe af
- rumligt: oplevelsen af at komme ind i en anden verden, som er rumlig og fri
- artsrigt: oplevelsen af liv i form af stor variation af planter og dyr.

Vi har allerede været inde på flere af disse forhold, herunder den oplevelse af frirum som parkerne giver deres brugere, men af Randrup et al.'s undersøgelse fremgår det tydeligt, at den levende natur og de landskabelige kvaliteter er en væsentlig del af behovet for og nydelsen af grønne områder. Dette genfinder vi også i vores studie fra København, både i spørgeskemaundersøgelsen og i interviewundersøgelsen, men igen er det tydeligt, at der er en stor spændvidde i folks tilgang til det grønne og i hvilke kvaliteter man lægger vægt på. Samtidig er der også visse gennemgående mønstre i de måder hvorpå folk oplever og opfatter naturkvaliteten; gennemgående træk der bl.a. handler om variationen i byens landskaber, om sansoplevelser, og om oplevelser af træer, planter og dyr.

6.1 Variation i byens landskaber

Betydningen af naturen i byens rekreative områder består i høj grad i den variation disse områder tilbyder; variation fra de bebyggede byrum, hvor der er mursten, beton og asfalt og variation mellem forskellige typer af rekreative grønne og blå områder. Det bliver både formuleret som et privilegium og som en nødvendighed, og man kan definere sig selv som inkarneret bymenneske eller som naturelsker, men variationen i bylandskabet og eksistensen af grønne områder er under alle omstændigheder noget der opfattes som væsentligt for livskvaliteten.

Med henvisning til Vestamager og andre af byens grønne områder siger Nina således: "Og igen synes jeg det er et privilegium, at jeg så hurtigt kan komme væk fra min daglige byliv uden at skulle drage langt væk på min cykel, og så få den der natur og landlige feriefølelse for et par timer, og så køre tilbage igen. Og så, altså, Frederiksberg Have er smuk, fordi man kan se der er gjort rigtigt meget ud af det. Det der med de små kanaler og bådene, der sejler rundt i midten. Altså, den er ordnet og pæn på en helt anden måde."

Når informanterne i interviewstudiet blev spurgt, hvilke park- og naturtyper de foretrækker, så var svaret typisk at man ikke har én præference. Man kan lide både det ene og det andet, og her opstiller man gerne nogle kontraster for at understøtte pointen. Der er for det første kontrasten mellem det mere velplejede og det mere vilde og for det andet kontrasten mellem de åbne grønne områder og dem hvor der med beplantning dannes inddelinger og afgrænsede rum. Som sagt er der præferencer for begge dele, dvs. nogle foretrækker det ene frem for det andet, mens andre netop synes om forskelligheden. Det kommer an på humøret og formålet med et besøg i et grønt byrum, hvad man lige har lyst til:

"Altså, fælleden skal jo ikke ligne en park, men altså, Frederiksberg Have skal heller ikke ligne en urskov. Det er lige med at finde ud af at moderere det på den rigtige måde, så man kan komme ud og opleve en pæn park og noget der er lidt mere vildt" (Rasmus).

Og Camilla beskriver også variationen: "Altså, Volden, det fede ved Volden er bare søen, og der er lidt mere vildt end i Fælledparken. Fælledparken er en park, og det er der ingen tvivl om, men det fede ved Fælledparken er til gengæld at man kan spille fodbold, der er stort og der er fladt, og man kan løbe og lege. Og Vestamager, så tænker jeg helt ud for enden dér, der er bare fedt fordi det er uspoleret, og så er der sat en legeplads op, så der er lidt for det hele, og man kan have bål. Kongens Have er sjovest med veninder og øl, det er det."

Spørgeskemaundersøgelsen bekræfter indtrykket af variation som en væsentlig kvalitet ved de grønne byrum. Som man kan se i Figur 11 (side 44) er næsten 9 ud af 10 enten meget enige eller delvist enige i, at "Vi skal beskytte naturens mangfoldighed også i byen." 83 % er enten meget enige eller delvist enige i, at "Det er godt at der er vilde planter i de grønne områder." Og samtidig er der 83 % som er enten meget enige el-

ler delvist enige i, at "Det er dejligt, at der er blomsterbede med farverige planter." Store flertal holder altså af begge parktyper, både dem med pæne blomsterbede og dem med lidt mere frit voksende beplantning.

Der er endvidere hele 31 % der hverken er enige eller uenige, 19 % er delvist uenige og 32 % er delvist enige i at "Grønne områder skal ikke være alt for velplejede". Det antyder, at mange kan lide både det mere friserede og det mere vilde. Dog er der en vis tilbøjelighed til det mindre friserede, hvilket bekræftes af, at det respondenterne føler sig allermindst generet af er "Områder hvor græs og bevoksning ikke bliver klippet" (se Figur 10 side 41). Det er der kun godt 16 % der i nogen, høj eller meget høj grad er generede af. Det har man med andre ord ikke noget mod.

I den videnskabelige definition og bedømmelse af naturkvalitet bliver der, som nævnt i kap. 2, lagt vægt på oprindelighed og autenticitet, men de kriterier lader ikke til at have den store betydning for folks opfattelse af mangfoldighed i byens natur. Glæden ved variation i landskabet, ved forskellige parktyper og ved grønt i byrummet omfatter også de kultiverede og importerede arter.

Sammen med den generelle værdsættelse af variation er der tilsyneladende fire typer af indlevelse i landskabet som går igen. For det første er der mange der fremhæver **sameksistensen af by og natur** som en vigtig kvalitet. Det er en af de mest gennemgående refleksioner i interviewene.

Nina siger: "Jeg kan rigtig godt lide at gå ved vandet også. Jeg holder rigtig meget af der hvor byen og naturen og vandet smelter sammen, det kan jeg godt lide."

Louise siger: "Jeg har altid været fascineret af at være i byen og så at kunne mærke naturen. Altså, jeg er virkelig ikke noget naturmenneske [...] jeg kunne ikke bo på landet, og jeg er helt vildt dårlig til at 'ih hvor er her stille' og jeg ved ikke noget om træer, men når jeg er i byen og der er natur, så er det fedt, altså så er der et eller andet ved det. [...] Det giver en fed følelse af alsidighed, at man kan være der hvor alt sker, men at der samtidig er åndehuller. Det giver en følelse af at man har det hele."

Og Mette er inde på noget lignende, når hun fortæller om at have opdaget Vestamager: "Jeg blev virkelig glad over, at jeg bare kunne sætte mig på min cykel og så køre ikke særlig lang tid, og så var jeg lige pludseligt ude et sted hvor der var ro og fuglekvidder, og man kunne få den der fornemmelse af at man var meget langt væk. [...] Det var sådan helt utroligt dejligt, meget opløftende følelse at finde ud af at det var så tæt på, samtidig med at man kunne have sit byliv."

Man ser ikke en modsætning mellem det urbane og det grønne, men mener tværtimod at de positive sider af det urbane liv styrkes ved eksistensen af en varieret grøn struktur omfattende alt fra vejtræer til større sammenhængende områder:

Som Michael siger: "Jeg synes ikke der kan blive for mange af dem [grønne områder i byen]. Det er helt fedt. Det er helt vildt fedt, at der er nogle steder man kan søge hen. [...] Jeg synes ikke det ville gøre noget, hvis der kom flere grønne pletter rundt omkring. Eller måske bare sådan lidt træer eller forskellige andre ting i bybilledet. Selvfølgelig skal der stadig være byfornemmelsen, men den kommer næsten helt af sig selv, af at man har så mange mennesker samlet et sted, og der trods alt er nogle store bygninger og en masse kulturtilbud og sådan noget. Det er byen for mig, ik. Det er ikke endeløse rækker af boligblokke."

For det andet bliver **det lidt mere vilde og oplejede** af mange informanter karakteriseret som en kvalitet, og som noget der også skal være plads til i byen. Heri ligger ikke nødvendigvis en opfattelse af bynaturen som vild natur, men der ligger en bedømmelse af kvalitetene ved forskellige former for vedligeholdelse af bynaturen.

Sisse reflekterer således over Damhusengen på følgende måde: "At det får lov til at vokse og gro, det synes jeg egentlig er meget rart. Jeg kan også godt lide det med, at nogle gange så lader de det hele vokse op, og så pløjer de bare sådan nogle baner igennem. Og det er frem for alt ikke pussenusset, det kan jeg frem for alt rigtigt godt lide."

Laura siger om Christiania, at "der er jo vild natur der, som er helt fantastisk, som jeg synes ville være synd at [rydde]. Sådan har jeg det."

For det tredje opfatter mange det som en stor kvalitet at man har mulighed for at komme væk, eller have **fornemmelsen af at komme væk** fra den tætte by og dens både visuelle og lydige overmætning. For fx Hafida handler det allerede om at have nogle huller i bygningsmassen:

"Jeg synes man føler sig presset, over at der er kommet flere boliger. Øh hvorimod der var tom plads, øh, og så.. det var dejligt alligevel. Hvorfor kunne de ikke bare lave et grønt område? Fordi nogle gange.. man føler sig 'ok, alt bliver bygget og bygget og bygget', og man føler sig sådan.. 'ok, er der et hulrum hvor jeg lige kan puste ud, ik?'"

For Asta, der i høj grad opfatter sig som bymenneske – og det endnu mere efter at have prøvet at bo på landet i en periode – skal der gerne lidt mere end et hulrum til for at give fornemmelsen af at komme væk. Hun beklager byggeriet i Ørestad Syd, fordi

"før de byggede det, så kunne man godt forestille sig at man var langt ude på landet. Det er fuldkommen ødelagt nu, ik? Pga. den der klods der ligger lige op og ned af. [...] Jeg synes bare at den der illusion om at være langt ude på landet – det er synd, for det kan vi byboere også have brug for, det er synd at ødelægge det for et par snoldede lejligheder. De kunne have ligget et sted hvor det var ødelagt i forvejen."

Asta opsøger ligeledes steder, hvor byens lys er mindre intenst – gerne ud mod vandet – for at kunne opleve noget mørke. Tilsvarende har flere af informanterne været meget glade for at opdage Vestamager, netop fordi området tilbyder en fornemmelse af at komme væk fra byen og ud på landet, samtidig med at det ligger inden for rækkevidde i dagligdagen. Det opfattes som et privilegium og som en væsentlig kvalitet ved København.

For det fjerde nævner flere informanter, at når grønne områder skal bruges til ophold, så er det en vigtig kvalitet at der i området er nogle **afgrænsede rum**, som bliver dannet af beplantning, landskabselementer og inventar.

Der er også interviewpersoner som fremhæver kvalitetene ved den åbne landskabstype; alle der omtaler Vestamager er begejstrede for området, der jo er en åben landskabstype, og Jens insisterer på at Damhusengen skal vedligeholdes som et åbent landskab:

”Men det er en eng, som skal bevares som eng og udsyn. Den skal ikke laves til skov, det har vi andre... Vi har noget bevoksning heroppe og vi har noget der. Men engen, det er det der er. Og den flora og fauna, der hører til der, det er den vi skal understøtte, ikke.”

Men der er flere andre interviewpersoner, som netop karakteriserer bl.a. Fælledparken og Damhusengen som *for* åbne og dermed ikke hyggelige og ikke egnede til ophold, og som understreger værdien af landskabselementer der giver afskærmning og afgrænsninger. Der er fx etableret et bugtet forløb af volde i Nørrebroparken.

Om dem siger Louise: ”Det fungerer godt med de der bakker, de der forhøjninger hele vejen igennem, det skaber noget andet. Folk ligger i ly, der er ikke længere den der åbne pløjemark [...] Det er bare hyggeligere når man lægger sig op ad noget. Sådan er det fx ikke i Fælledparken, fordi det er så stort og vindblæst. Det skaber bare et eller andet, at det er brudt, at det ikke er som at ligge på en fodboldbane. Helt praktisk er det jo også læ og skygge, sådan er det også på Assistens-kirkegården, for man har brug for kombinationen af sol og skygge, og det har man derovre – mange dage er der bare for varmt at være, hvis der ikke er noget der bryder det.”

Her ser vi et eksempel på, hvordan de fysiske elementer i landskabet er med til at forme den sociale interaktion og nærmest indgår i et netværk med de mennesker der bruger parken, på den måde at voldene er med til at skabe hygge og med til at skabe et rum, hvor det forekommer rart at opholde sig, et rum hvor man kan snakke, hvile, læse, spise eller hvad man nu vil (som vi også var inde på i kapitel 3 om livsstilsbegrebet og kapitel 5 om parkernes sociale funktioner).

6.2 Oplevelser af vækster og levende ting

Byens grønne områder giver også adgang til oplevelser af træer, planter og dyr. Igen viser studiet at der er en stor spændvidde i folks opfattelser og handlemåder, altså i hvordan man forholder sig til naturoplevelser, og om man overhovedet opfatter byens grønne og blå områder som natur.

Vi talte med en ældre dame i Urbanplanen for hvem besøg i bydelens rekreative områder – Remiseparken og Sundbyvester Park – ikke så meget handlede om oplevelser af det grønne. Dengang hun havde børn handlede det om at kunne være et sted, hvor de kunne løbe rundt, og hun var ikke interesseret i fx at tage på udflugt til Amager Fælled:

”For altså, når man bor tæt på, og hvorfor, når vi havde én lige der, hvorfor så slæbe sig så langt. Ungerne de kunne jo lige komme til at lege derovre, og man sad med sit håndarbejde eller hvad man nu havde” (Grethe).

Nu hvor hun er pensionist og har fået nogle operationer, er det motion og bevægelse der er det essentielle ved at gå en tur, og hun vælger hellere at gå ad vejen, hvor der er god fast belægning og tryghed, frem for at gå ad stierne på Amager fælled, hvor der ujævnt og mørkt. Der er også en informant i Vanløse (Rie) som nok er glad for Damhusengen og byens parker, ikke mindst på grund af legepladser og andre faciliteter, men som i modsætning til sin mand, der er jæger, ikke går op i oplevelsen af engens fugle eller skumringens lugte. Hun bemærker det ikke rigtig.

Men mange andre beretter netop om forskellige naturoplevelser i byens grønne struktur. Pointen er i denne sammenhæng, at blandt det overfældende flertal som værdsætter eksistensen af grønne områder i byen, så er der en betragtelig del der bemærker og glædes over de oplevelser af vækster og levende ting, som de grønne områder rummer. Det kom også til udtryk i interviewstudiet.

Der er blandt informanterne nogle forskellige opfattelser af om byens grønne områder kan defineres som natur. På spørgsmålet om hun synes det er natur der er i byens grønne områder svarer Asta således:

”Ja det synes jeg da. Den der fugl – hvis det ikke er natur, hvad er det så? Jeg ved da godt, at der er lagt mange menneskelige begrænsninger og beskæringer nedover, men det er da stadigvæk levende et eller andet sted.”

Naturoplevelsen er dog klart forskellig, afhængigt af hvor i Københavnsområdet man befinder sig:

”Der synes jeg netop at Vestamager naturcenter kunne give lidt af den samme oplevelse, som man får, hvis man er på stranden, ved Vesterhavet. Man kan drømme at civilisationen er gået under eller sådan noget. Men det kan du selvfølgelig ikke i Ørstedsparken, altså der er det selvfølgelig noget helt andet” (Asta).

Modsat siger Jesper om Damhusengen: "Jeg ser det ikke som natur", og sammenligner med sine oplevelser som jæger i skove og på heder, hvor naturoplevelsen virkelig kommer ind under huden.

Ikke desto mindre har både Jesper og Asta det til fælles med en stor del af informanterne, at de kan fortælle om oplevelser af dyr, planter og stemninger som en del af deres indlevelse i byens grønne områder.

Som Jesper siger: "Altså når jeg er ude at løbe, så lægger jeg sgu ikke rigtigt mærke til noget. Men når vi har været nede at spille fodbold, det er jo lige der i skumringen, hvor solen er ved at gå ned og duggen falder og... Der kan man godt have den der rigtigt gode fornemmelse i næsen, sådan eng og natur."

Og det er også Jesper der bemærker trækfuglene på Damhusøen: "Jamen noget af det jeg også synes er fascinerende, det er nu her sidst på efteråret til november, med de der fugletræk der kommer nordfra ik, der ligger jo en masse dykænder ude i Damhussøen. Der ligger nogle kæmpe flokke på flere tusind. Det synes jeg, det er rimeligt vildt at se."

Igen ser vi, at kombinationen af by og natur fremstår som en væsentlig kvalitet. At have mulighed for naturoplevelser i en storby opfattes som en kvalitet i livet – som et privilegium og en rigdom, men også som noget man helst ikke vil undvære. Beboere i Sundby og Ørestaden har bemærket de store fugleflokke der somme tider samles over Amager Fælled; et fænomen de kan opleve fra deres haver og altaner:

"Altså, vi kan sidde her på trappen og se sort sol ud over fælleden, ik', og høre rådhusklokkerne. Altså, det synes jeg er helt tjekket. [...] Det er sådan noget med at når min familie kommer, så skal vi alle sammen hen og se sort sol. Alle er sådan helt høje over det der fænomen" (Dorthe).

Ud over at kombinationen af by og natur fremstår som en særlig kvalitet, så er det værd at bemærke, hvordan oplevelsen af de store fugleflokke bliver forbundet med familiens traditioner og dens sociale cyklus. Fuglene bliver som samtaleemne og som holdepunkt for den fælles familiefortælling del af den sociale interaktion.

Oplevelsen af fugle og andre dyr bliver ligeledes forbundet med en bredere lokal og samfundsmæssig interaktion, hvor der i lokalmedier og på oplysningstavler videregives historier og oplysninger om fænomener i byens natur. Laura, der bor på Christianshavn fortæller således:

"Der flyver mange fugle her. Her i foråret der havde jeg da meget fornøjelse af at kigge på de der traner, der fløj igennem. Det var rigtig flot. De trompeterede, og de fløj, og de fløj i ring, og de legede sådan ligesom i luften over byen der fra hvor jeg sad i hvert fald og kunne se dem. [...] Jeg vidste faktisk ikke hvad det var, men så læste jeg i avisen og hørte et andet sted om at de var traner."

Oplevelsen i situationen understøttes af den viden der formidles i de (lokale) offentlige medier. Allerede ved den umiddelbare iagttagelse af fuglene højt på himlen har interviewpersonen haft en naturoplevelse, men den udfoldes yderligere ved at der i lokalpressen bliver sat navn på fuglene og forklaret om trækket. Man kan tilføje, at lokalpressen ved at skrive om tranerne etablerer deres passage over bydelen som en begivenhed der har lokal betydning.

Endnu et gennemgående træk ved oplevelsen af vækster og levende ting er ifølge interviewstudiet, at mange mennesker bemærker og knytter sig til enkelttræer. Dvs. der er både bestemte arter man er særlig glad for og enkelttræer på bestemte placeringer i byen, man sætter særlig pris på. Der er fx Mette, som er meget glad for magnolietræer, der er Michael som holder meget af at se de japanske kirsebærtræer blomstre, og der er Nina som holder meget af hyld og med stor glæde opdager hvordan den dukker op alle mulige uventede steder i byen:

”Jeg har cyklet rundt i byen og lagt mærke til, at der er virkeligt mange steder, hvor der er en lille hyld. Sådan nogle steder man ikke lige regnede med. Bare sådan et lille trekanten sted mellem nogle veje eller sådan noget. Så står der en hyld. Det synes jeg er helt ufatteligt.”

Endvidere fortæller Lise, at hun har et yndlingstræ i Kongens Have, et træ hun også lige skulle vise sin kæreste, kort tid efter de havde mødt hinanden:

”Det er sådan en stor rød eg, der står ovre foran Rosenhaven. Den er simpelthen så flot om sommeren, når den lige er sprunget ud. Det skal være lige når den springer ud. Hvor det røde ikke er taget af solen, og der er rigtigt mange blade på, så har du... Den er simpelthen så kæmpe stor. Det er helt vildt. Og så står der bare den der lille stamme indenunder. Den er fantastisk. Jeg har billede af den på min telefon.”

Sisse, der er vokset op og stadig bor i Vanløse, fortæller at hun har et gammelt klatretræ på Damhusengen. Hun selv, hendes søster og hendes kusine havde hver deres træ, og hun skal stadig ned og klappe det engang imellem og har vist det til sine børn. Og Hans fortæller om alle mulige forskellige steder i byen han lige skal forbi, når blomster og træer springer ud eller bærer frugt, herunder et blåt blomstrende kejsertre i Botanisk Have ud til gaden og i Indre By nogle paradisæbletræer, hvis frugter lyser gult når efteråret er mørkt.

Et fælles træk i disse forskellige beretninger, er at træerne bliver flettet ind i folks sociale liv. Træer bliver del af en personlig livshistorie, de bliver et element i udviklingen af nære relationer, og de fungerer som et pejlemærke i de daglige ruter og den årlige cyklus. På den måde understøtter de også erindringer og erfaringer, både for den enkelte og for kæresten, venner, familiemedlemmer og andre sociale netværk, som bliver bundet sammen af fælles erindringer. Det samme kan også være tilfældet for andre elementer i bylandskabet.

6.3 Sanseoplevelser

Oplevelsen af vækster og levende ting er en del af det samlede kompleks af sanseoplevelser, som bynaturen giver dem der bevæger sig ud i den. Disse sanseoplevelser omfatter såvel nogle specifikke indtryk af lyde og lugte m.v. som totaliteten af stemninger. De beror ikke nødvendigvis på, om man kender eller blot registrerer bestemte dyr og planter, men kan ligeså vel være noget man fornemmer på en mere udefineret måde. De handler både om det man slipper for, såsom larm og synet af grimme bygninger, og om det man opnår såsom blomsterduft og lyden af raslende efterårsløv. Og de fremstår for byens indbyggere som en væsentlig kvalitet ved de blå og grønne områder.

Michael formulerer såvel glæden ved fraværet af anmassende sanseindtryk som nydelsen af de grønne områders særlige sanseindtryk:

”Jeg kan utroligt godt lide at gå en tur inde blandt bevoksning, og det hænger sammen med... Altså gerne høj bevoksning, og det hænger simpelthen sammen med, at det fungerer som en lydmur. Så jeg kan få lov til at gå, uden at skulle høre motorlyde og dytten, og hvad man nu ellers render ind i byen. [...] Der er konstant baggrundsstøj, det kan ikke undgås. Men man kan ligesom ignorere det. Det kan man ikke, hvis man går ned ad Amagerbrogade.”

”Den der løvlugt, den er jo dejlig, vil jeg sige. Øhm, det at man kan lugte at man er blandt planter, det spiller da også en rolle.”

Også når det gælder sanseindtrykkenes betydning i brugen af de grønne områder, er der gennemgående træk som svarer til nogle af dem vi allerede har været inde på. For det første er der den mulighed for frirum og pause, og den medfølgende fornemmelse af ro i sindet, som de grønne områder tilbyder. Dette handler også om af sanseindtryk.

Som Hafida siger: ”Man får også ro ved at se grønne områder. Og man kan se forskellige fugle, der kommer og drikker vand. Det er en fryd for øjnene for børnene.”

Eller som Anna siger det med henvisning til såvel sit arbejde som pædagog som sine egen brug af de grønne områder: ”Men det er fedt det der, hvis man nu selv sidder og kigger på noget vand, så kigger man på det og man hører det, og man bliver sådan helt afslappet. Men når man så oplever det sammen med børnene, så synes jeg at de sanser ved mig selv bliver stærkere, fordi at man ser det med deres øjne, ik.”

For det andet er der kombinationen af by og natur, også den manifesterer sig i sanseindtrykkene og refleksionen over dem; fx hos Mette:

”Jeg synes der er sådan en helt speciel duft når det er rigtigt varmt i en by om sommeren, hvor det dufter en lille smule af forurening, og en lille smule af alt muligt. [...] Jamen jeg ved ikke rigtigt hvordan jeg skal forklare det, men det dufter lidt at sommerferie, og også samtidig med at der både er den der

landlige ting, så dufter der af det der med at man er på sommerferie i Barcelona eller i, en eller anden, London, en eller anden storby, hvor man får den der pulserende fornemmelse.”

Flere af informanterne, ikke mindst dem fra Ydre Nørrebro, nævner endvidere lydene af legende børn, cykelklokker, boldspil og folk der snakker samt lugten af grill som en del af de grønne områders sanseindtryk. Den slags indtryk beror på at det grønne område netop er et befolket byrum, samtidig med at det tilbyder en anden sansemæssig ramme end larmen og lugten fra trafikken; den er både by og natur på én gang.

6.4 Inventar

Inventaret i de grønne områder, altså fx legeredskaber, grill-faciliteter, bænke, idrætsfaciliteter, skraldespande mv., er også en del af landskabet og har også betydning for oplevelsen af det. I spørgeskemaundersøgelsen blev der ikke spurgt om inventarets betydning, og bortset fra legepladsernes og fodboldbanernes beskaffenhed var det heller ikke noget der blev diskuteret meget i interviewstudiet, men der var visse ønsker til inventaret som gik igen på tværs af mange meget forskellige interview.

Både gruppen af kvinder i Urbanplanen og den fraskilte far i Ørestaden savnede muligheder for at søge ly under et halvtag eller en pavillon eller lignende, så man kan blive udendørs og blive ved med at opholde sig i det grønne område, selv om der lige kommer en byge, og så man måske kan komme i læ, mens man spiser lidt mad eller drikker noget varmt.

Henrik: ”For eksempel – det regner jo en del her i Skandinavien. Der findes ikke et sted, hvis man er ude i parken, og det begynder at regne, så er der ikke et sted at gå for at søge ly. Det kunne jeg godt tænke mig.”

Ligeledes efterspørger hundelufferne i Vanløse flere bænke i nærheden af hinanden. Som det er nu, må mange af dem sætte sig på jorden, hvilket ikke kan lade sig gøre, når det er koldt, hvilket igen umuliggør længere ophold i vinterhalvåret.

På spørgsmålet om ønsker til Grøndalsparkens indretning svarer Stine: ”Flere bænke i nærheden af hinanden. Det har vi eddermame snakket om mange gange. [...] Man sidder jo på jorden og sådan. Det kan man jo ikke når det er vinter.

Disse forskellige ønsker handler alle om at kunne styrke muligheden for at opholde sig i de grønne områder i længere tid, på alle årstider og under forskellige vejrforhold.

6.5 Gener ved bynaturen

Bynaturen giver oplevelser og opfattes som en kvalitet i bylivet, men den medfører også gener. Der blev i både interviewene og spørgeskemaundersøgelsen spurgt, hvilke gener man forbinder med de grønne områder, og det var ikke gener fra naturen, altså fra dyrene og planterne, der blev

nævnt som det første eller på nogen måde fremstod som det mest alvorlige. Gener var mest noget man forbandt med andre mennesker og deres opførsel, og i flere af interviewene stødte vi på det synspunkt, at naturen gerne må få mere plads. Fx var en af interviewpersonerne først inde på, at det ville være dejligt med lys på voldene på Christianshavn, så man bedre kunne løbe om aftenen, men tog sig så i det og overvejede i stedet, om man snarere skulle holde det mørkt, hvis det ville være bedre for naturen.

Ikke desto mindre er der eksempler på at byens dyr giver anledning til gener. Det gælder især myggene.

Murat: "De der myg, de spiser os, altså."

Og det er især Amagerkanerne der beklager sig over den plage. De vådområder der er gode for den biologiske mangfoldighed i byens naturområder, er samtidig gode for noget bynatur, der opfattes som noget meget irriterende. Derudover nævner folk alliker, skader, duer, rotter og ræve som potentielle gener. Hvad angår ræve så bliver oplevelsen af dem også af flere nævnt som noget positivt, men samtidig bliver de omtalt som skadedyr:

"Jeg synes ikke det er særligt rart, at hvis man har små børn, og den så lige går og tisser nogle steder sådan en ræv. På den måde synes jeg det var rigtigt irriterende, ik" (Birgit).

Endelig kunne én af informanterne fortælle, hvordan han under en løbetur rundt om Damhusengen på en dag med kraftigt blæsevejr var lige ved at blive ramt af et træ der væltede.

Jesper: "Jeg var ude at løbe nede på Damhusengen, og så løb jeg og tænkte, nu skal jeg lige holde ørene stive, for det blæste jo helt vildt [...] Og så tyve meter foran mig, der væltede der et træ henover stien (griner)."

Han fortsætter: "Jeg tror måske ikke folk er helt bevidste om, at det er natur og det kan være farligt. Og måske også det samme herovre, ik. Og det er jo sådan et sted folk lufter deres hund, og de tænker ikke over, at det kan være farligt når det blæser, eller hvis det er tordenvejr eller... Jeg synes, hvis man har en eller anden mistanke om, at man ved at der færdes en masse mennesker her, og man har en mistanke om, at der er nogle af de træer, der er syge og kan vælte hvornår det skal være, så er man jo nødt til at gøre noget ved det."

Dette er eksempler på, at bynaturen på forskellige måder kan opfattes som for meget. Den kan enten være for meget by, i den forstand at visse dyr som ræve eller duer bliver for domesticerede og kommer for tæt på, eller den kan blive så meget natur, at den bliver – eller opfattes som – farlig. Bynatur er under omstændigheder planlagt, vedligeholdt og tæmmet på forskellige måder; spørgsmålet er hvordan og hvor meget den skal reguleres.

7 Samspillet mellem byliv og bynatur: fire centrale dimensioner

Som udgangspunktet for denne undersøgelse spurgte vi, hvordan bru- gen og oplevelsen af byens grønne områder er integreret i folks livsførel- se, hvordan folk interagerer med hinanden i byens grønne områder, og hvordan de interagerer med naturkvaliteterne og landskabet.

På baggrund af de foregående kapitlers gennemgang og analyse af det empiriske materiale vil vi i dette kapitel samle op på nogle gennemgå- ende træk i de grønne områders betydning og rolle i storbybefolknin- gens liv. Her vil vi især fokusere på fire dimensioner, nemlig (1) rumlig- hed: de grønne og blå områder som særlige rum i byen, (2) materialitet, dvs. samspillet mellem mennesker og de grønne områders natur og landskab (3) krop og sind: den kropslige og følelsesmæssige bevægelse som de grønne områder giver mulighed for og anledning til (4) tid: de rytmer i livsførelsen og den person- og lokalhistorie der udfolder sig i til- knytning til de grønne områder.

7.1 Rumlighed

Byens blå og grønne områder udgør separate arealer og separate rum, som adskiller sig fra byens andre rum ved ikke at være dækket af be- byggelse og fast belægning. Om end grænsen mellem et grønt og et be- bygget byrum er glidende, eftersom der kan være bygninger, veje og an- den infrastruktur i et grønt område, mens der kan være træer og anden beplantning i de bebyggede byrum, så udgør grønne områder dog nogle særskilte rum – eller *rumligheder* – i byen

Et særligt karaktertræk ved de grønne rum i byen er, at de er omgivet af bymæssig bebyggelse og på én og samme tid er del af og en kontrast til det urbane liv. Netop det træk fremhæves af flere som en væsentlig kva- litet. Nogle fremhæver den særlige fornemmelse af "roen, der falder over en", når man træder ind i de grønne byrum og den larmende, pulseren- de by udenfor træder i baggrunden. Andre taler om værdien af at have de grønne rum tilgængelige som en forlængelse af deres bolig eller om skønheden ved på samme tid at opleve det grønnes ro og fredfyldthed og have det urbane i baggrunden som en del af naturoplevelsen. *Bynatu- ren* adskiller sig således fra naturen udenfor byerne ved at kontrasten til det urbane er sanseligt til stede. Den kontrast er en stor del af selve ople- velsen af de grønne rum i byen.

De grønne områders særlige rumlighed er ikke blot geografisk men også social. Vi har i den ovenstående analyse set, hvordan grønne områder bliver brugt på den ene side som alenerum og på den anden side som forsamlingssteder for store menneskemængder og på adskillige andre måder indenfor det spektrum, som de to yderligheder udgør. Vi har og- så set, hvordan de grønne byrum værdsættes for det velkendte ved dem – de bliver del af det hjemlige – men ligeså vel for at man kan blive ved med at gå på opdagelse i dem, opleve steder som nye og ikke mindst op-

leve foranderligheden af det velkendte, når årstidernes skifter og indretningen ændres.

Vi har endvidere set, hvordan de grønne områder opleves som frirum og fleksibilitetsrum i folks hverdag. De grønne områder giver rum til fri tid og pauser og muliggør ved simpelthen at være tilgængelige en spontan brug og indpasning i hverdagslivets øvrige gøremål og sfærer. Det giver de grønne byrum en væsentlig funktion i forhold til at binde hverdagslivet sammen.

7.2 Materialitet

Såvel træerne, beplantningen og dyrene som de forskellige fysiske landskabselementer og inventaret i de grønne områder indgår i en slags netværk med byens mennesker. På ethvert tidspunkt i dagligdagen interagerer man med et omfattende kompleks af fysiske genstande: maskiner, apparater, redskaber, infrastrukturer, bygninger etc. Men det er særligt i parkerne, at de ting man interagerer med er levende. Om end ofte formet gennem landskabspleje og landskabsarkitektur, så består de grønne områder for en stor del af planter og bevoksning af forskellig art, og de er hjemsted for fugle, insekter og andre dyr.

At det materielle i byens grønne områder er levende, betyder at det forandrer sig og bevæger sig helt af sig selv – som træernes løvspring og løvfald, som buske der blomstrer og bærer frugt, som egerne der pludselig viser sig på en træstamme, og som fugle der passerer byen på træk og dækker luften i store flokke. Men samtidig har naturen en vedholdenhed, den gendanner sig selv og etablerer dermed en form for levende kontinuitet i byrummet – som træer der bliver stående i årtier.

Materialiteten i byens grønne områder, det fysiske og det biologiske, er mere end blot en baggrund for folks individuelle og sociale aktiviteter. Materialiteten indgår som en aktiv del af det sociale samvær og de kropslige udfoldelser. Det gør den, når en vold eller nogle buske i landskabet ikke bare giver læ, men skaber privathed og hygge. Det gør den, når lydene fra træer og fugle skaber en særlig ramme for folks samtaler og nærmest blander sig i dem og giver pauser og ophold i samtalen en særlig kvalitet. Det gør den når fugleflokke bliver referencepunkt i fælles erindringer, eller når bestemte træer bliver holdepunkter på ruter gennem byen og i oplevelsen af årstiderne, eller når træer bliver del af en personhistorie eller en parlivshistorie.

Og når folk fodrer fugle i parkerne, så har det på den ene side en social betydning, hvad enten det er voksne og børn der hygger sig sammen eller skæve eksistenser der fordriver tiden, men på den anden side har det også nogle biologiske effekter, som man fx kan se i Enghaveparken på Vesterbro. Bestanden af fugle forøges, deres ekskrementer fylder den lille sø i parken, vandet overfyldes med næring og tømmes for ilt, og vandet – og dermed vandstrålerne i springvandet – bliver grønt.

7.3 Krop og sind

Ophold i byens grønne og blå områder handler i høj grad om at være i bevægelse. Folk er på gå- og cykelture, samtaler foregår i bevægelse, hunde bliver luftet af folk der bevæger sig rundt, folk løber, går stavgang og dyrker idræt, de spiller boule og vikingespil og leger selskabslege – de er i bevægelse. Dette er overhovedet muligt, fordi det grønne område har den fornødne plads til disse forskellige former for bevægelse, eller rettere, de har den fornødne plads kombineret med andre kvaliteter såsom fravær af trafik og støj, faciliteter der er indrettet til idræt og motion, og sanseindtryk – såsom synet og lugten af bevoksning – der understøtter velværet ved at bevæge sig.

Gennem forskellige former for kropslig udfoldelse reagerer man på forskellige behov såsom behovet for frisk luft, for 'at brænde krudt og energi af' og for at bevæge sig efter mange timer i et kontor, en skole eller en uddannelsesinstitution. De grønne områder tilbyder muligheder for udfoldelse, som står i kontrast til den kropslighed der præger andre dele af hverdagen.

Sammen med de mange forskellige former for fysisk bevægelse er de grønne områder også steder for afslapning og ro. Afslapning er mulig i mange forskellige byrum – foruden i folks egne private rum – men ligesom de grønne og blå lokaliteter tilføjer særlige kvaliteter til den fysiske bevægelse, så bliver også afslapningen formet og stemt af de grønne og blå omgivelser i kraft af den adgang til sol, frisk luft og sanseindtryk som de grønne områder tilbyder.

Dertil kommer, at oplevelsen af det grønne også bevæger menneskers indre stemninger, en sindsbevægelse der netop er knyttet til den kropslige og sanselige erfaring. Det er gennemgående, at sanseoplevelserne i det grønne har betydning for humør, sindsstemning og stressniveau. Flere taler om, at 'kroppen afslappes' og at man 'bliver let indeni', når man træder ind i de grønne områder fra byen udenom. Bevægelse handler således ikke alene om den kropslige udfoldelse, men også den bevægelse af humøret og tanken, som de grønne byrum giver anledning til. Flere peger på glæden ved at se på blomster og træer, lytte til fugle og glæden ved at se andre lege eller hygge sig i det grønne. Omvendt er gener med affald, larm og høje hastigheder i de grønne områder noget der vækker mishag.

Flere respondenter taler om, at de sætter stor pris på byens mange forskelligartede grønne byrum, fordi deres brug af dem afhænger af deres humør og af 'hvad de har lyst til' i øjeblikket. Det varierer, hvorvidt man har lyst til at opsøge steder, hvor man kan være alene og steder, hvor man kan møde bekendte eller ubekendte, og steder der lægger op til bevægelse eller til ophold, fordi det hænger sammen med den indre stemning. De grønne byrums forskellighed og deres forskellige kapaciteter betyder således, at mennesker i byen har mulighed for at færdes i overensstemmelse med de varierende sindsstemninger som menneskelivet indeholder og de grønne byrum har derfor en afgørende betydning for at byen kan rumme 'det hele menneske'. Omvendt stimulerer de grønne byrum også igennem sanseindtryk og oplevelser følelser af nydelse og velvære, som ifølge respondenterne ikke er erstattelige med andre elementer i byen.

7.4 Rytmer og tid

Folks livsstil og livsførelse udfolder sig i forskellige rytmer og reflekterer både deres personlige historie og den lokal- og samfundshistorie, de er del af. De forskellige rytmer, tidsligheden og den historiske klangbund er alt sammen vigtige dimensioner af livet i byens grønne områder.

Tager man udgangspunkt i et grønt område, kan man se, hvordan det har sin egen rytme, med forskellige mennesker og aktiviteter, der dukker op og aftager igen. Stedets rytme hænger sammen med hvilke typer af aktiviteter der foregår, hvilken intensitet de optræder i, og hvor ofte de forekommer. Nogle bevægelser som eksempelvis cykelruter gennem grønne områder følger menneskers daglige rytme til og fra arbejde, skole eller andet, andre typer af aktiviteter forekommer i forbindelse med weekender eller bestemte ugedage og er således ugentligt genkomne begivenheder og andre igen, fx opera i Søndermarken og Sankt Hans i talrige parker, følger sæsonbestemte begivenheder og har en årlig frekvens.

Foruden begivenhederne som tegner de grønne områders rytme har områderne naturligvis også en rytme fordi det grønne er levende og i sig selv følger årets gang. Planter og træer skifter udtryk – farver og tekstur – med årstidernes skiften og for besøgende i de grønne områder er netop denne egenskab afgørende for deres måde at følge med i årets gang på. Ved at se årstidernes forskellige udtryk og spejle sig i levende bevægelser i den naturlige omverden, de færdes i, bemærkes det tidslige forløb i menneskers eget liv.

Hvis man omvendt tager udgangspunkt i folks livsførelse, kan man se hvordan de grønne områder bliver inkluderet på bestemte tidspunkter i den daglige, ugentlige og årlige rytme og knytter sig til begivenheder i samfundet og i menneskers individuelle liv. De grønne byrum indgår i menneskers hverdagslivsrytmer både i form af fastlagte rutiner, vaner og begivenheder og i form af pauser imellem de rytmer som tegner hverdagen, og dermed som de rum, der får de øvrige rytmer til at spille sammen og fungere.

De grønne områder knytter sig også til personlig og social tid gennem den historie og de – individuelle og kollektive – erindringer de bærer på. På det individuelle plan fremhæver flere, at det grønne har en betydning, fordi særlige steder minder dem om begivenheder i deres liv, eller at det er en årligt tilbagevendende begivenhed for dem at opsøge bestemte steder. Nogle taler om steder og træer, som de besøgte i deres barndom og derfor føler en tilknytning til, og som de nu besøger med deres egne børn. Elementer af natur i byens grønne rum spiller således en aktiv rolle i forhold til at videregive en tilknytning til steder i byen. En tilknytning der får større tyngde, når elementer i parken får lov at blive gamle.

På det kollektive plan er flere af de grønne byrum blevet udpeget som bærere af tegn på en fælles historie. De grønne voldanlæg i København er et eksempel på, at et grønt anlæg har en historie, som også indgår i omtalen af området. Assistens Kirkegård på Nørrebro er et andet eksempel, hvor det historiske aspekt ikke alene aktiveres gennem guidede historiske vandringar med fortællinger om stedets historie, men også siver videre til brugerne i almindelighed.

Den historiske forankring har betydning for området, fordi det giver stedet en særlig værdi for besøgende – ikke kun i forhold til deres personlige fortid, men også den delte fortid som borger i byen. Selvom denne bevidsthed ikke nødvendigvis er en del af hverdagsbrugen, så er det tydeligt i det empiriske materiale, at den har betydning for, hvordan stederne opleves og værdsættes, for tilknytning til steder og for social kontinuitet og forankring omkring et sted.

Billede 6 Amager Fælled (foto: Signe Svalgaard Nielsen).

8 Konklusion

Den overordnede konklusion på dette studie er, at de grønne områder er et vitalt organ i byens liv. De offentlige blå og grønne områder spiller en væsentlig rolle i storbybefolkningens liv, og det gør de i kraft af deres landskabelige kvaliteter, dvs. den bevoksning og natur de rummer, de sanseoplevelser de tilbyder, og den plads og det udsyn de giver.

Byens grønne struktur leverer som økosystem nogle ydelser til byen og dens befolkning. Denne rapport handler om det man kan kalde de kulturelle økosystemydelser, dvs. den grønne strukturs rekreative, æstetiske og sociale værdier, og her fokuserer rapporten på tre temaer, nemlig hverdagslivet, sociale funktioner og landskabskvalitetens betydning.

Hverdagslivet: Byens grønne områder er vævet sammen med hverdagslivet på forskellig vis. Det er i sig selv en væsentlig pointe med de grønne områder, at de giver rum til et utal af forskelligartede aktiviteter – såsom motion, afslapning, måltider, fest, læring, leg, naturoplevelser, folkemøder osv. – og følgelig indgår i livsførelsen på mange forskellige måder.

Her spiller de især en rolle ved at fungere som frirum og fleksibilitetsrum i hverdagen og som lokaliteter for festlige begivenheder og sjældne udflugter. Funktionen som frirum består i, at det netop er fritidens aktiviteter der finder sted i de grønne områder. Der tilbringer man sine ikke-skemalagte, opgavefrie og ustressede stunder, inklusiv de pauser man skaber for sig selv, når man bevæger sig gennem byen mellem sine forskellige gøremål. Men frirummet består også i de sanselige fornemmelser, som de grønne områder giver mulighed for, både i form af fravær af larm og trængsel og i form af det rum og de sanseindtryk de grønne områder tilbyder – synet af grønt og af vand, lydene af fugle og raslende løv, lugten af træer og blomster og fornemmelsen af rum omkring sig.

Fleksibiliteten handler om de aktiviteter og det samvær der muliggøres, fordi de grønne og blå byrum er der og kan bruges – til forskellige formål man ellers ikke ville kunne realisere: til vinterbadning og udendørs motion, til fødselsdage og fester, til at bruge sin krop og sin energi på måder, der er forskellige fra arbejds- og skolelivet, og til at finde ro i en hverdag, der ellers er hektisk. Den fleksibilitet der er knyttet til de grønne byrum, både hvad angår tidspunkter for brug og variationen af aktiviteter, giver også mulighed for spontanitet, hvilket har stor betydning i forhold til at binde hverdagens mange elementer og gøremål sammen.

Vi nævnte i indledningen, at der ud fra et hensyn til miljø og bæredygtighed er gode grunde til at gøre byen kompakt, men for at det skal kunne lade sig gøre, er der samtidig brug for en variation af grønne områder, som tilbyder nogle udfoldelsesmuligheder, der ellers ikke er plads til i de tætte byrum. Her er nærhed og tilgængelighed også vigtigt. Det er tydeligt at det er de grønne områder der ligger nær bolig og arbejdsplads og på vejen, som mest bliver inddraget i hverdagslivet.

Sociale funktioner: Også når det gælder de sociale funktioner, ser vi en stor spændvidde i den måde hvorpå de grønne byrum indgår i byens og byboernes liv.

De grønne og blå områder danner tydeligvis ramme for socialt samvær med familie og venner. De er steder hvor samtalen, måltidet, festen, kærligheden, den fælles fritid, leg og læring med børnene og andre former for samvær kan finde sted. Det private og det hjemlige bliver dermed lokaliseret til de offentlige grønne områder, som tilfører nogle særlige kvaliteter til disse former for socialt samvær, i form af den rumlighed, de sanseindtryk og de muligheder for fysisk udfoldelse, de tilbyder.

Samtidig er byens grønne områder også forum for mødet mellem byens forskellige mennesker. Her bliver de eksponeret for hinanden og oplever den sociale forskellighed som deres bydel og hele byen rummer. Ikke kun til store begivenheder som 1. maj og karneval m.v., men også når grupper af familier, grupper af venner og andre sociale netværk forlægger deres private samvær til offentlige grønne områder.

De grønne områder tjener endvidere som ramme for uformelle netværk. Kontakter mellem folk der deler interesser og dyrker de samme aktiviteter, mellem folk der har børn i de samme institutioner og mellem løse bekendte kan vedligeholdes i de grønne byrum. På den ene side er de grønne områder faste holdepunkter, og på den anden side er de som sociale rum uforpligtende, også stiller de særlige faciliteter til rådighed: plads til hunden og adgang til vand, idrætsanlæg og legepladser m.v.

Man kan i forlængelse heraf sige, at byens offentlige, rekreative områder tjener som en ramme for oplevelsen af medborgerskab, i den forstand at de grønne områder giver mulighed for at møde medborgere i alt fra organiserede til uformelle og fra nære til fjerne relationer, fordi de grønne områder er tilgængelige for alle borgere, og fordi folk ikke bare har lige ret til adgang, men fordi de grønne områder giver mulighed for at mennesker kan være i dem på deres egne måder og præmisser. Den oplevelse rummer dog ikke kun fornøjelsen ved at iagttage og møde andre mennesker, men også potentielle frustrationer, når man oplever at de fælles grønne områder bliver misligholdt, fx når affaldet flyder og normer for opførsel bliver overtrådt.

Det understøtter de forskellige sociale funktioner, at der er stor variation i de grønne byrum, hvad angår såvel størrelsen som indretningen af dem. Afgrænsede rum som dannes af beplantning og elementer i landskabet understøtter det hyggelige samvær, parkernes inventar til leg og sport understøtter samvær omkring kropslig udfoldelse, de åbne områder giver plads til forsamling osv.

Landskabskvalitet: Der er sanseindtryk som knytter sig til bynaturen, fx smagen af bær man har samlet, lugten af blomster og ved og havluft, lyden af syngende fugle, synet af grønt og synet af vand og fornemmelsen af græs eller sand mellem tærne. Der er oplevelsen af årstiderne der skifter, oplevelser af store fugleflokke, oplevelser af udsyn og oplevelsen af at kunne komme væk og være omgivet af grønt og bevoksning og udsigt. Det er den slags landskabs- og naturoplevelser, som byens blå og grønne områder giver adgang til.

Bynatur vil i en eller anden udstrækning altid være planlagt, formet og tæmmet, og det er forskelligt om man som byboer opfatter den som rigtig natur, om man mener der er nok grønne områder i byen, og om man definerer sig som naturinteresseret, men det opfattes i høj grad som en uerstattelig kvalitet i bylivet, at der er mulighed for oplevelser af natur og landskab.

Det fremstår især som en stor kvalitet for byens indbyggere, at man kan have by og natur på én gang, både i form af adgang til større sammenhængende grønne områder indenfor rækkevidde og i form af træer og andre elementer af natur inde i de tæt bebyggede byrum. I alle former for bynatur kan enkeltelementer såsom en bestemt udsigt, en bestemt strækning og ikke mindst bestemte træer have en særlig individuel værdi, som kan få betydning både ved at definere et lokalområde og ved at spille en rolle i folks individuelle liv og personhistorie.

Det opfattes ligeledes som en kvalitet, at der er stor variation i de grønne områder. Det er noget man navigerer efter afhængigt af humør, stemning, behov og tid. De grønne områder i byen må gerne omfatte de mere velordnede, haveagtige parkelementer med blomsterbede og pergolaer m.v. såvel som de mere vilde og ufriserede former for bevoksning og landskab af den slags man fx finder på Vestamager. De skal også gerne omfatte store sammenhængende områder, der kan give en oplevelse af at komme væk såvel som lommeparker, grønne ruter og beplantning der giver variation i gaderne.

Alt i alt er der af hensyn til bybefolkningens livsstil og livskvalitet og til byens sammenhæng og udvikling grund til at holde fast i et markant element af grønne områder i byen. Der er samtidig grund til at holde fast i en stor variation i de grønne områder – hvad angår både størrelse og indhold – for derved at fastholde de mange forskellige funktioner grønne områder har i folks livsførelse og i byens stofskifte.

Videre forskning: Dette projekt har fokuseret på Københavns Kommune og især interesseret sig for brugen af offentlige grønne områder. Forstæder kan have nogle andre måder at fungere på og nogle andre bylandskaber og nogle andre miljøproblemer, så der er grund til at følge op med en undersøgelse af bynaturen i forstadslivet – også selvom nogle af de bydele der er undersøgt i dette projekt kan minde om forstæder.

Der kan ydermere være grund til at interessere sig mere indgående for andre dele af den samlede grønne struktur; dels haver og kolonihaver, og hvordan brugen af dem spiller sammen med brugen af og naturkvaliteten i den øvrige grønne struktur, dels facadebeplantning og grønne tage, hvor de sociale aspekter bl.a. handler om beslutningsprocesser for anlæg på private bygninger og de rekreative værdier sådanne anlæg kan understøtte.

Referencer

- Bien, W., Barbach, J. & Templeton, R. 1992: Social networks of single-person households. – In Marsh, C. & Arber, S. (eds.): Families and households: divisions and change. Macmillan, Basingstoke, pp 157-74.
- Boverket, 1992: Storstadsuppdraget. En förstudie om storstäders miljö. Karlskrona.
- Buzar, Stefan; Ogden, Philip E. & Hall, Ray 2005: Households matter: the quiet demography of urban transformation. - Progress in Human Geography 29 (4): 413–436.
- Chaney, David 1996: Lifestyles. Routledge, London & New York.
- Chiesura, Anna 2004: The role of urban parks for the sustainable city. – Landscape and Urban Planning 68 (1): 129-138.
- Giddens, Anthony 1996: Modernitet og selvidentitet. Hans Reitzels Forlag, København.
- Grahn, Patrik & Stigsdotter, Ulrika A. 2003: Landscape planning and stress. – Urban Forestry & Urban Greening 2 (1): 1-18.
- Gullestad, Marianne 1991: The Transformation of the Norwegian Notion of Everyday Life. – American Ethnologist 18 (3): 480-499.
- Holm, Stine. 2001: Rekreativ brug af byens grønne områder. – Park- og Landskabsserien nr. 31. Skov og Landskab (FSL), Hørsholm.
- Høyer, Karl G. & Holden, Erling 2003: Household Consumption and Ecological Footprints in Norway – Does Urban Form Matter? - Journal of Consumer Policy 26: 327-349
- Jensen, Jesper Ole 2002: Livsstil, boform og ressourceforbrug. Ph.d.-afhandling. Statens Byggeforskningsinstitut, Hørsholm.
- Latour, Bruno 2005: Reassembling the Social. Oxford University Press
- Millenium Ecosystem Assessment, 2005: Ecosystems and Human Well-being: General Synthesis.
- Naturvårdsverket, 1992: Storstädernas miljö. Luftkvalitet och buller. Vattenkvalitet. Biologisk mångfald. Avfallshantering. - Rapport 4159, Solna.
- Nielsen, Thomas Sick & Hansen, Karsten Bruun 2007: Do green areas affect health? Results from a Danish survey on the use of green areas and health indicators. – Health & Place 13 (4): 839-850.
- Pauleit, Stephan 2005: An ecological approach to green structure planning – Green Structure and Urban Planning (Final report). - European Cooperation in the field of Scientific and Technical Research, COST Ac-

tion C11, European Commission, Available at:
<http://www.map21ltd.com/COSTC11/C11.htm>

Pauleit, Stephan & Friedrich Duhme 2000: Assessing the environmental performance of land cover types for urban planning. - *Landscape and Urban Planning* 52: 1-20.

Perez-Vasquez, Arturo; Anderson, Simon & Rogers, Alan W. 2005: Assessing Benefits from Allotments as a Component of Urban Agriculture in England. – In Mougeot, L. J. A. (ed.): *Agropolis. The Social, Political and Environmental Dimension of Urban Agriculture*. Earthscan & IDRC, UK, USA & Canada, pp 239-266.

Randrup, Thomas B.; Schipperijn, Jasper; Hansen, Berit Ipsen; Jensen, Frank Søndergaard, Stigsdotter, Ulrika K. 2008: Natur og sundhed – Sammenhæng mellem grønne områders udtryk og brug set i forhold til befolkningens sundhed. - Park- og Landskabsserien nr. 40-2008. Skov & Landskab, Hørsholm.

Reckwitz, Andreas 2002a: Toward a Theory of Social Practices. A development in Culturalist Theorizing. - *European Journal of Social Theory*, 5 (2): 243-263.

Reckwitz, Andreas 2002b: The Status of the “Material” in Theories of Culture: From “Social Structure” to “Artefacts”. - *Journal for the Theory of Social Behaviour* 32 (2): 195-217.

Rosenbak, Marianne & Jørgensen, Gertrud 2009: Den grønne by – udfordringer og muligheder. – Arbejdsrapport Skov- og Landskab nr. 89-2009. Skov og Landskab, Københavns Universitet.

Schatzki, Theodore R. 1996: *Social practices: a Wittgensteinian approach to human activity and the social*. Cambridge: Cambridge University Press.

Schatzki, Theodore R. 2001: Introduction: practice theory. – In: Schatzki, T.R.; Knorr-Cetina, K. & von Savigny, E. (Eds.): *The Practice Turn in Contemporary Theory*. Routledge, London, pp. 1-14.

Spaargaren, Gert & van Vliet, Bas 2000: Lifestyles, Consumption and the Environment: The Ecological Modernisation of Domestic Consumption. - *Environmental Politics* 9 (1): 50-77.

UN, 2006: *World Urbanization Prospects: The 2005 Revision Population Database*. United Nations. Available at: <http://esa.un.org/unup/>

Veal, A.J. 1993: The concept of lifestyle: a review. - *Leisure Studies* 12 (4): 233-252

Viljoen, Andre; Bohn, Katrin & Howe, Joe, 2005: *Continuous productive urban landscapes: Designing urban agriculture for sustainable cities*. Elsevier, Architectural Press.

Williams, Stephen 1995: *Outdoor recreation and the urban environment*. Routledge, London & New York

Bilag 1: Informantoversigt

Pseudonym	Bydel	Alder	Boligtype	Husstand/familietype
Anna	Sundby/Ørestaden	I 30'erne	-	Ingen børn
Asta	Christianshavn	I 60'erne	Lejlighed	Bor alene, har voksne børn
Birgit	Vanløse	I 30'erne	Villa med have og butik	Familie med 3 børn, 7, 10 og 13 år
Camilla	Christianshavn	I begyndelsen af 30'erne	Lejlighed	Bor alene, har to børn
Clara	Ydre Nørrebro	23	Lejelejlighed	Enlig, bor sammen med en veninde
Dorthe & Torben	Sundby/Ørestaden	Begyndelsen af 40'erne	Villa m. have	Familie m. 2 børn
Egon	Ydre Nørrebro	85	Lejlighed	Enkemand
Else	Ydre Nørrebro	70	Lejlighed	Bor alene, har en voksen søn og et barnebarn
Grethe	Sundby/Ørestaden	75	Lejlighed i socialt boligbyggeri, med altan	Bor alene
Hafida	Ydre Nørrebro	25	Lejelejlighed	Bor alene, ingen børn men passer ofte søsterens 3 børn
Hans	Delvist Kbh. K, delvist Midtsjælland	I 60'erne	Lejlighed og hus	Bor et sted alene, og et andet med en partner
Henrik	Sundby/Ørestaden	53	Lejelejlighed med altan	Fraskilt, har en søn i skolealderen
Henning	Christianshavn	I 60'erne	Ejerlejlighed	Bor med sin kone, har to voksne børn
Jens	Vanløse	I 60'erne	Villa med have	Bor med partner, har børn, der er flyttet hjemmefra
Jørgen	Ydre Nørrebro	67	Lejlighed	Bor alene, ingen børn
Keld	Vanløse	73	Hus	Separeret fra sin kone som nu er død
Kristoffer	Ydre Nørrebro	24	Lejlighed	Bor alene
Laura	Christianshavn	I 50'erne	Stuelejlighed, almennyttigt byggeri fra 1970'erne, ingen altan	Fraskilt med to børn
Lise & Thomas	Christianshavn	Omkring 30	Lejlighed i privat udlejningsbyggeri, ingen altan	Par
Louise	Ydre Nørrebro	Omkring 30	Lejlighed	Gift, mor til spædbarn
Michael	Christianshavn	I 20'erne	Kollegieværelse i stuen, ingen altan	Bor alene
Nina	Christianshavn	Omkring 40	Haveforeningshus lige under 60m ²	Bor alene med børn
Ove	Vanløse	78	Lejelejlighed	Har en søn
Rasmus & Mette	Sundby/Ørestaden	Omkring 30	Lejlighed i nyt almennyttigt byggeri. Altan	Par
Rie & Jesper	Vanløse	38 og 40	Villa med have	Familie med tre børn på 7,3 og 1 år
Rikke, Olivia & Amanda	Brønshøj	43, 15, 12	Villa m have	Enke og to børn
Sisse & Steen	Vanløse	I begyndelsen af 40'erne	Anpartslejlighed i villa m. have (konens barndomshjem)	Familie med 3 børn

Susanne	Vanløse	I 50'erne	Ejerlejlighed, byggeri fra 50'erne med 2 altaner	Bor alene, har en datter, der netop er flyttet hjemmefra
Tove	Ydre Nørrebro	71	Lejlighed	Bor alene, Ingen børn
Viggo	Vanløse	75	Andelslejlighed	-
Åge	Vanløse	I 60'erne	Villa med have	Bor med partner og har børn, der er flyttet hjemmefra
Gruppeinterview*				
Gruppe af kvinder: Zozan, Dilan, Rukken, Lisbeth og Serdil	Sundby/Ørestaden	30'erne og 40'erne Søn på 8	Lejlighed/ rækkehus i socialt boligbyggeri	Repræsentanter fra flere familier
Gruppe af unge: Leila, Adem, Ali, Hussein, Ramon, Mehmet, Ilyas, Murat, Hakan,	Sundby/Ørestaden	16-19	Lejlighed/ rækkehus i socialt boligbyggeri	Repræsenterer flere familier
Gruppe af hundeluffere: Amalie, Anne, Emma, Merete, Stine	Vanløse	Emma: 11 Anne: 69 Amalie: 26 Merete: 51 Stine: 22	Lejlighed, rækkehus med lille have	E: barn, bor med sine forældre Am: bor m partner, barn på tre uger + 2 børn fra ægtefælles tidligere ægteskab på 8 og 10, der er hos dem hver anden weekend S: bor alene

*Gruppeinterviews er anført samlet. To af dem blev udført spontant i de grønne områder, hvor vi opsøgte en gruppe mennesker, som indvilligede i at være med i et interview udført på stedet. Det tredje var planlagt, blev udført i kvarteret, og der var som ved de andre gruppeinterview udskiftning blandt deltagerne undervejs.

I alt deltog 57 personer i undersøgelsen. Nogle blev interviewet enkeltvist, andre parvist og nogle i grupper.

Kønsfordeling

Kvinder	30
Mænd	27

Aldersfordeling

7-14 år	3
15 – 19 år	10
20 – 29 år	9
30 – 39 år	8
40 – 49 år	9
50 – 59 år	4
60 – 69 år	7
70 – 79 år	6
80 år og ældre	1

Fordeling på bydele

	Interview	Personer
Sundby/Ørestaden	7	21
Vanløse	7	16
Christianshavn	7	8
Ydre Nørrebro	5	8
Andre bydele	2	4

Boligtype

Lejlighed	Mindst* 29
Hus	Mindst 15
Rækkehus	Mindst 9

Husstandstype

Bor alene	Mindst* 13
Enlige med hjemmeboende børn	Mindst 4
Bor med partner	Mindst 9
Bor med partner og børn	Mindst 12
Bor sammen med forældre	Mindst 12

*Årsagen til at Interviewpersonerne her er angivet som mindsteantal er, at det i gruppeinterviewene ikke var muligt at spørge til alle deltageres bolig- og husstandsforhold.

Bilag 2: Interviewguide

Ud af boligen. Hvor?

- Hvor søger du hen?
- I bydelen eller i andre bydele?
- Grønne eller blå områder, store eller små anlæg, åbne pladser eller...?

Ud af boligen. Hvornår?

- Hvornår på dagen og på ugen?
- Hvornår på året?
- Hvor ofte?
- Hvad afstedkommer udflugten (fast rutine, indskydelse, reaktion på vejret/kropsligt behov/socialt behov...)

Ud af boligen. Hvad og hvorfor?

- Hvad foretager du dig?
 - Alene eller socialt møde
 - Leg, kontemplation, spise, se og sanselse omgivelserne, se på mennesker
 - Dagliglivets pligter eller afbræk
- Forskellige områder til forskellige anledninger og formål

Dagligdagens ruter gennem den grønne struktur

- Lægger man vejen gennem grønne områder, forbi blå områder?

Hvad synes man om de grønne områder man bruger?

- Udbuddet af grønne og blå områder; store og små
- Afstanden til dem
- Indretningen af de grønne områder/de fysiske og biologiske omgivelser
 - udseende, vedligeholdelse, beplantning, faciliteter, inventar
- De sociale omgivelser
- Oplevelsen af de grønne områder
 - Stemning og sanselighed
 - Tilknytning til livshistorie og personlige erfaringer

Hvad synes man om byens rum og grønne områder generelt?

- Hvad er det gode grønne byrum for dig?
 - Sociale og fysiske omgivelser. Indretning, funktionalitet, vedligeholdelse
 - Det grønne indimellem, de små anlæg og de større områder
- Hvordan synes du gader, hjørner og pladser skal indrettes?
 - (Grønt eller ej)

Gener ved, i og fra de grønne og blå områder?

- Følelse af utryghed og sikkerhed? Frygt for overgreb (hvilken slags)?
- Kaos og uorden, hvordan defineres de?
- Dyr og planter man ikke kan lide
- Allergi og andet ubehag

Grønt i umiddelbar tilknytning til boligen

- Har man have eller gårdanlæg

- Hvordan og hvornår bruger man den/det?
- Hvordan er den/det indrettet og hvordan bliver den/det vedligeholdt
- Er der facadebeplantning og/eller grønne tage?
 - (Er det noget du kunne tænke dig?)

Ud af boligen - længere væk

- Søger man længere væk? Hvor?
 - skove, parker, strande og andre naturområder, kolonihavehus, familie på landet/med have, sommerhus...
- Hvornår og hvor tit?
- Hvad foretager man sig?

Boligsituation

- Hvor længe har man boet i bydelen/i byen?
 - Igen: Tilknytning til livshistorie og personlige erfaringer
- Hvor er man vokset op?
- Sammenligning med de andre steder man har boet.
- Er der et ønske om at flytte væk fra bydelen (til en anden bydel)?
- Er det ønske om at flytte ud af byen?
- Hvorfor? Hvad søger man?

Livssituation

- Partner/enlig, børn eller ej
- Alder, uddannelse/arbejde
- Boligens størrelse og egenskaber
- Sociale netværk
 - foreningsengagement, familie, venner, naboer, kolleger, studiekammerater

Bilag 3: Spørgeskema

Hvilken type bolig bor du i?

- (1) Parcel-/række-/klyngehus/villa (evt. villalejlighed)
(2) Etagebyggeri
(3) Andet

Har du en have?

(Gælder også delehaver)

- (1) Nej
(2) Ja

Har du en kolonihave?

- (1) Nej
(2) Ja, tæt på min bolig (under 10 minutters transport)
(3) Ja, længere fra min bolig (10 minutters transport eller mere)
(4) Ja, har kolonihavehus som min primære bolig

Er der en gård eller et andet fællesanlæg i tilknytning til ejendommen, som du bor i?

(Dvs. en gård/et fællesanlæg hvor der er mulighed for ophold)

- (1) Nej
(2) Ja

Har du altan?

- (1) Nej, ingen altan/kun en fransk altan
(2) Ja

Har du (adgang til et) sommerhus?

(Dit eget eller ét du har lov til at bruge)

- (1) Nej
(2) Ja, jeg/vi bruger det 1-2 gange om året
(3) Ja, og jeg/vi bruger det mindst 3 gange om året

Hvor langt har du til det nærmeste offentlige grønne eller "blå" område? (Park, sø, strand, kirkegård, plæne, mose, eng, etc.)

- (1) Under 5 min. til fods
(2) 5 -15 min. til fods
(3) Mere end 15 min. til fods
(4) Ved ikke

I det følgende bedes du kun svare ud fra, hvad du gør i sommerhalvåret.

Hvor ofte bruger du disse udendørs områder i din hverdag i sommerhalvåret?

	Mindst én gang om ugen	1-3 gange om måneden	1-5 gange på et halvår	Sjældnere	Aldrig	Ved ikke hvor ofte
Min have	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Gårdanlægget hvor jeg bor	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Min kolonihave	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐

	Mindst én gang om ugen	1-3 gange om måneden	1-5 gange på et halvår	Sjældnere	Aldrig	Ved ikke hvor ofte
Et grønt eller blå område i nærheden af min bolig (park, strand, sø, kirkegård m.v. under 15 min til fods fra min bolig)	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Et grønt eller blå område længere væk (over 15 min. til fods fra min bolig)	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Idrætsanlæg (boldbane, friluftsbad, golfbane, skaterbane etc.)	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Legeplads	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Byens gader og pladser	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Ud på vandet (robåd, sejlbåd, kajak)	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐

Hvilke andre udendørs områder besøger du til hverdag (i sommerhalvåret)? (Skriv venligst) _____

Hvad foretager du dig, når du er i byens grønne og "blå" områder i sommerhalvåret? (Gerne flere svar)

- (1) Går eller cykler en tur
- (2) Lufter hund
- (3) Slapper af (sidder på en bænk, ligger på græsset, solbader etc.)
- (4) Passer/leger med børnene
- (5) Spiser (grill, pizza, madkurv etc.)
- (6) Læser (bog, blad, avis)
- (7) Arbejder/studerer
- (8) Går/cykler gennem området på vej fra ét sted til et andet
- (9) Motion, sport og idræt (løb, cykel, stavgang, kajak, rulleskøjter, fodbold, basket, volley, tai chi etc.)
- (10) Leg/spil (boule, krocket, vikingespil)
- (11) Bader og svømmer
- (12) Hygger med venner
- (13) Begivenheder (musik, festival, udstilling etc.)
- (14) Oplever naturen (fugle, planter, landskab, himmel etc.)
- (15) Samler bær, frugt, blomster, svampe etc.
- (16) Fodrer fugle
- (17) Andet (skriv venligst): _____

I det følgende bedes du, kun svare ud fra hvad du gør i vinterhalvåret.

Hvor ofte bruger du disse udendørs områder i din hverdag i vinterhalvåret?

	Mindst én gang om ugen	1-3 gange om måneden	1-5 gange på et halvår	Sjældnere	Aldrig	Ved ikke hvor ofte
Min have	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Gårdanlægget hvor jeg bor	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Min kolonihave	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Et grønt eller blå område i nærheden af min bolig (park, strand, sø, kirkegård m.v. under 15 min til fods)	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐

	Mindst én gang om ugen	1-3 gange om måneden	1-5 gange på et halvår	Sjældnere	Aldrig	Ved ikke hvor ofte
fra min bolig)						
Et grønt eller blå område længere væk (over 15 min. til fods fra min bolig)	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Idrætsanlæg (boldbane, friluftsbad, golfbane, skaterbane etc.)	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Legeplads	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Byens gader og pladser	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Ud på vandet (robåd, sejlbåd, kajak)	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐

Hvilke andre udendørs områder besøger du til hverdag (i vinterhalvåret)? (Skriv venligst)

Hvad foretager du dig, når du er i byens grønne og "blå" områder i vinterhalvåret? (Gerne flere svar)

- (1) Går eller cykler en tur
- (2) Luffer hund
- (3) Slapper af (sidder på en bænk, ligger på græsset, solbader etc)
- (4) Passer/leger med børnene
- (5) Spiser
- (6) Læser (bog, blad, avis)
- (7) Arbejder/studerer
- (8) Går/cykler gennem området på vej fra ét sted til et andet
- (9) Motion, sport eller idræt (løb, cykel, stavgang, kajak, rulleskøjter, fodbold, basket, udendørs vintersport etc.)
- (10) Leg/spil (boule, krocket, vikingespil)
- (11) (Vinter)bader
- (12) Hygger med venner
- (13) Begivenheder (musik, festival, udstilling etc.)
- (14) Oplever naturen (fugle, planter, landskab, himmel etc.)
- (15) Samler bær, frugt, blomster, svampe etc.
- (16) Fodrer fugle
- (17) Andet (skriv venligst): _____

Sker det, at du besøger offentlige grønne områder i løbet af arbejdsdagen? (Gerne flere svar)

- (1) Nej
- (2) Ja, i forbindelse med pauser (gåtur, frokost, kaffe, frisk luft etc.)
- (3) Ja, sidder og læser eller skriver
- (4) Ja, holder møder
- (5) Ja, mit arbejde foregår (til dels) i grønne områder (f.eks. pasning, træning og undervisning af børn, ældre etc.)
- (6) Ja, anden brug i løbet af arbejdsdagen (skriv venligst hvad): _____

Sker det, at du besøger offentlige grønne områder efter mørkets frembrud?

- (1) Nej
- (2) Ja

Hvad går du efter, når du besøger byens grønne og "blå" områder? (Angiv på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er "I meget høj grad" og 5 er "Slet ikke")

	1 - I meget høj grad	2 - I høj grad	3 - I nogen grad	4 - I mindre grad	5 - Slet ikke	Ved ikke
Fred og ro	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Frisk luft	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Fysisk aktivitet	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Komme ud af huset	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Være sammen med venner og familie	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Se på mennesker	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Møde mennesker	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Opleve årstiderne skifte	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Opleve naturen og landskabet	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Udsigt og udsyn til himlen	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Nyde solen	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Opleve vandet	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Nyde skyggen under træerne	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
En pause	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Fornemmelsen af byliv	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Tid til eftertanke	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Afstresning	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Være alene	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Sanseoplevelser (lugten af træer, følelsen af græs mellem træerne, lyden af fuglesang, etc.)	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐

Hvad går du ellers efter, når du besøger et grønt område? (Skriv venligst)

Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om naturen i byen?

	Meget enig	Delvist enig	Hverken/ eller	Delvist uenig	Meget uenig	Ved ikke
"Jeg er ligeglad med, om der er grønt i byen"	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
"Der skal være parker med træer og græs, men ellers går jeg ikke så meget op i det"	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
"Det er dejligt, når der er blomsterbede med farverige planter"	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
"Det er godt, at der er vilde planter i de grønne områder"	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
"Vi skal beskytte naturens mangfoldighed, også i byen"	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
"Det bør være forbudt at fodre fugle"	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
"Et grønt område er mere attraktivt, når der er noget vand"	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
"Jeg går op i hvilke fugle, der er i området"	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
"Grønne områder skal ikke være alt for velplejede"	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
"Et grønt område er med til at binde en bydel sammen"	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
"Der er for få offentlige grønne områder i min bydel"	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
"Jeg vil gerne være med til at bestemme, hvordan min lokale park er indrettet"	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐

I hvor høj grad føler du dig generet af nedenstående ting i de grønne områder du kender og besøger?

	I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke
Affald	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(6) ☐
Grillrøg	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(6) ☐
Afsvedet græs fra grillbakker	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(6) ☐
Duer og andre fugle	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(6) ☐
Myg og andre insekter	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(6) ☐
Områder hvor græs og bevoksning ikke bliver klippet	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(6) ☐
For mange mennesker	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(6) ☐
Larmende børn	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(6) ☐
Løse hunde	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(6) ☐
Cykler	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(6) ☐
Knallerter	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(6) ☐

	I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke
Druk	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(6) ☐
Hærværk	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(6) ☐
Kriminalitet (f.eks. salg af stoffer, tyveri, overfald)	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(6) ☐

Er der andre ting, du føler dig generet af i de grønne områder du kender og besøger? (Skriv venligst)

Hvor ofte besøger du disse steder?

	Mindst én gang om ugen	1-3 gange om måneden	1-5 gange på et halvår	Sjældnere	Aldrig	Ved ikke hvor ofte
Nørrebroparken	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Assistens Kirkegård	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Fælledparken	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Kongens Have	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Christiania, voldområdet	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Kløvermarken	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Amager Strand	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Remiseparken i Urbanplanen	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Byparken i Ørestaden	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Amager Fælled	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Kalvebod Fælled/ Vestamager	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Valbyparken (og Tippen)	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Søndermarken	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
Damhusengen	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐

Hvor langt bor du fra disse steder?

	Bor lige i nærheden (under 10 min. til fods)	Bor på mellem-afstand (10-20 min. til fods)	Bor længere væk (over 20 min. til fods)	Ved ikke
Nørrebroparken	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Assistens Kirkegård	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Fælledparken	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Kongens Have	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Christiania, voldområdet	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Kløvermarken	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Amager Strand	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Remiseparken i Urbanplanen	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Byparken i Ørestaden	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Amager Fælled	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐

	Bor lige i nærheden (under 10 min. til fods)	Bor på mellemafstand (10-20 min. til fods)	Bor længere væk (over 20 min. til fods)	Ved ikke
Kalvebod Fælled/Vestamager	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Valbyparken (og Tippen)	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Søndermarken	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐
Damhusengen og Damhussøen	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐

Hvis du har kommentarer til denne undersøgelse, er du meget velkommen til at skrive dem her:
(Din feedback bruges til at højne kvaliteten af vores undersøgelser og at give vores panelmedlemmer en bedre oplevelse. Du vil ikke få svar på dine kommentarer, men hvis du har et konkret spørgsmål, er du velkommen til at skrive til os på info@analysedanmark.dk)

DMU Danmarks Miljøundersøgelser

Danmarks Miljøundersøgelser er en del af Aarhus Universitet. På DMU's hjemmeside www.dmu.dk finder du beskrivelser af DMU's aktuelle forsknings- og udviklingsprojekter.

DMU's opgaver omfatter forskning, overvågning og faglig rådgivning inden for natur og miljø. Her kan du også finde en database over alle publikationer som DMU's medarbejdere har publiceret, dvs. videnskabelige artikler, rapporter, konferencebidrag og populærfaglige artikler.

Yderligere information: www.dmu.dk

Danmarks Miljøundersøgelser
Frederiksborgvej 399
Postboks 358
4000 Roskilde
Tlf.: 4630 1200
Fax: 4630 1114

Administration
Afdeling for Arktisk Miljø
Afdeling for Atmosfærisk Miljø
Afdeling for Marin Økologi
Afdeling for Miljøkemi og Mikrobiologi
Afdeling for Systemanalyse

Danmarks Miljøundersøgelser
Vejløvej 25
Postboks 314
8600 Silkeborg
Tlf.: 8920 1400
Fax: 8920 1414

Afdeling for Ferskvandsøkologi
Afdeling for Terrestrisk Økologi

Danmarks Miljøundersøgelser
Grenåvej 14, Kalø
8410 Rønne
Tlf.: 8920 1700
Fax: 8920 1514

Afdeling for Vildtbiologi og Biodiversitet

Faglige rapporter fra DMU

På DMU's hjemmeside, www.dmu.dk/Udgivelser/, finder du alle faglige rapporter fra DMU sammen med andre DMU-publikationer. Alle nyere rapporter kan gratis downloades i elektronisk format (pdf).

Nr./No.	2010
789	Forekomst og regulering af fritlevende mink i Danmark i jagtsæsonen 2007/08. Af Asferg, T. 28 s.
788	Forekomst af antikoagulante rodenticider i danske rovfugle, ugler og små rovpattedyr. En basisundersøgelse. Af Christensen, T.K., Elmeros, M. & Lassen, P. 84 s.
787	Effekter af øgede kvælstoftilførsler på miljøet i danske fjorde. Af Markager, S., Carstensen, J., Krause-Jensen, D., Windolf, J. & Timmermann, K. 54 s.
786	Emissions from decentralised CHP plants 2007 – Energinet.dk Environmental project no. 07/1882. Project report 5 – Emission factors and emission inventory for decentralised CHP production. By Nielsen, M., Nielsen, O.-K. & Thomsen, M. 113 pp.
785	Guidelines to environmental impact assessment of seismic activities in Greenland waters. 2nd edition. By Boertmann, D., Tougaard, J., Johansen, K. & Mosbech, A. 42 pp.
784	Denmark's National Inventory Report 2010. Emission Inventories 1990-2008 – Submitted under the United Nations Framework Convention on Climate Change and the Kyoto Protocol. By Nielsen, O.-K., Lyck, E., Mikkelsen, M.H., Hoffmann, L., Gyldenkærne, S., Winther, M., Nielsen, M., Fauser, P., Thomsen, M., Plejdrup, M.S., Albrektsen, R., Hjelgaard, K., Johannsen, V.K., Vesterdal, L., Rasmussen, E., Arfaoui, K. & Baunbæk, L. 1178 pp.
783	Miljøøkonomiske beregningspriser for emissioner. Af Andersen, M.S. 33 s.
782	Screening for kloralkaner i sediment. Relevans for NOVANA. Af Larsen, M.M., Hjorth, M. & Sortkjær, O. 22 s.
781	Emissionskortlægning for decentral kraftvarme 2007 – Energinet.dk miljøprojekt nr. 07/1882. Delrapport 5 Emissionsfaktorer og emissionsopgørelse for decentral kraftvarme, 2006. Af Nielsen, M., Nielsen, O.-K. & Thomsen, M. 105 s.
780	Heavy Metal Emissions for Danish Road Transport. By Winther, M. & Slentø, E. 99 pp.
779	Brændefyrings bidrag til luftforurening. Nogle resultater fra projektet WOODUSE. Af Olesen, H.R., Wählin, P. & Illerup, J.B. 71 s.
778	Ynglefugle i Tøndermarsken og Margrethe Kog 1975-2009. En analyse af udviklingen i fuglenes antal og fordeling med anbefalinger til forvaltningstiltag. Af Clausen, P. & Kahlert, J. (red.) 206 s.
777	Air pollution from residential wood combustion in a Danish village. Measuring campaign and analysis of results. By Wählin, P., Olesen, H.R., Bossi, R. & Stubkjær, J. 49 pp.
776	Annual Danish Informative Inventory Report to UNECE. Emission inventories from the base year of the protocols to year 2008. By Nielsen, O.-K., Winther, M., Mikkelsen, M.H., Hoffmann, L., Nielsen, M., Gyldenkærne, S., Fauser, P., Plejdrup, M.S., Albrektsen, R. & Hjelgaard, K. 565 pp.
775	Environmental monitoring at the former lead-zinc mine in Maarmorilik, Northwest Greenland, in 2009. By Johansen, P., Asmund, G., Rigét, F., Johansen, K. & Schledermand, H. 32 pp.
774	Kvælstofbelastningen ved udvalgte terrestriske habitatområder i Sønderborg kommune. Af Frohn, L. M., Skjøth, C. A., Becker, T., Geels, C. & Hertel, O. 30 s.
773	Geese, seabirds and mammals in North and Northeast Greenland. Aerial surveys in summer 2009. By Boertmann, D. & Nielsen, R.D. 66 pp.
772	Environmental monitoring at the Nalunaq Gold Mine, South Greenland, 2009. By Glahder, C.M., Asmund, G. & Riget, F. 32 pp.
771	OMLHighway within the framework of SELMAGIS. Final Report. By Jensen, S.S., Becker, T., Ketznel, M., Løfstrøm, P., Olesen, H.R. & Lorentz, H. 26 pp.
770	Road pricing, luftforurening og eksternalitetsomkostninger. Af Jensen, S.S., Ketznel, M. & Andersen, M.S. 48 s.

[Tom side]

BYNATUREN I HVERDAGSLIVET

Rapport om brugen af byens grønne områder, og hvordan de er integreret i bybefolkningens hverdagsliv. Rapporten fremlægger resultaterne af et sociologisk studie omfattende interview, observationer og en spørgeskemaundersøgelse; et studie der er en del af et større tværfagligt projekt om livsstil og naturkvalitet i byrummet. København er genstand for rapportens undersøgelser, som især fokuserer på tre temaer, nemlig hverdagen i og med de grønne områder, de grønne områders sociale funktioner og landskabskvalitetens og naturens betydning for byens indbyggere.